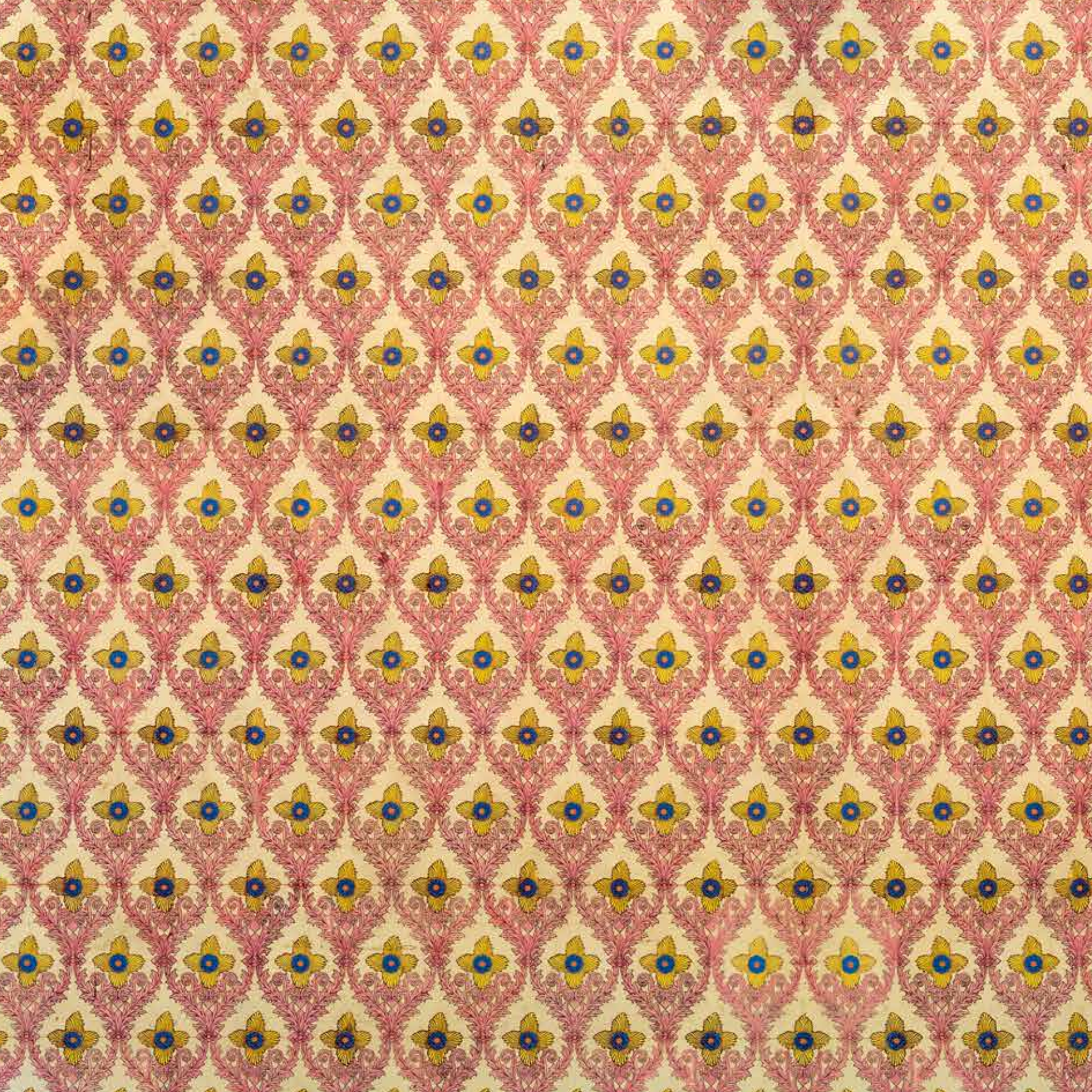
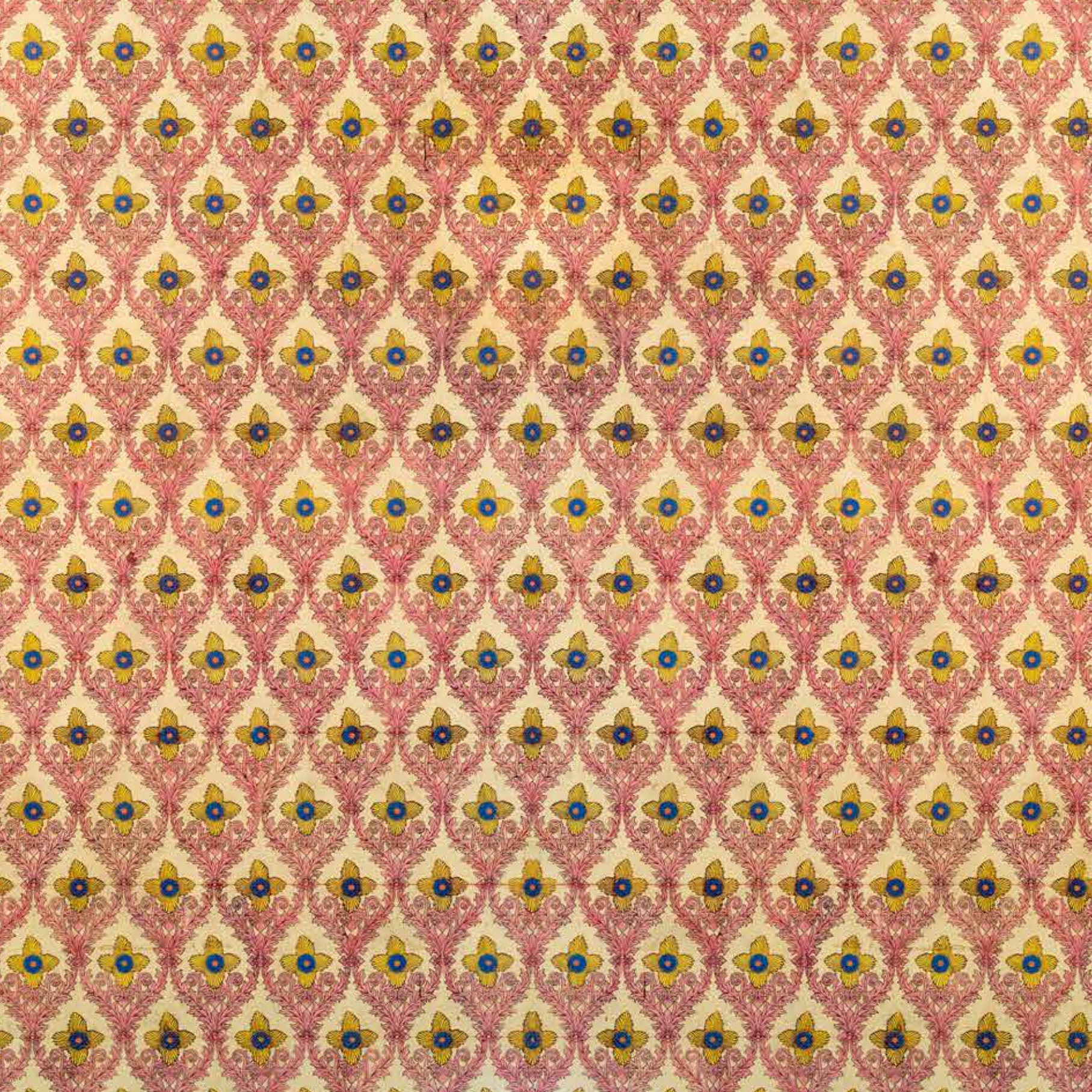

สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทวารวรม

สืบสานศิลป์
ในแผ่นดินพระทศวรรษ

คำนิยม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

การเสด็จสู่สวรรคาลัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ คือมหาวีรียะกิจของปวงชนชาวไทยที่สุดจะพรรณนา ในวาระครบรอบ ๑ ปีของการเสด็จสู่สวรรคาลัย กระทรวงวัฒนธรรมน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานไว้แก่ชาติและประชาชนชาวไทย ในด้านศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมทรงเป็น “อัครศิลปินยิ่งใหญ่แห่งแผ่นดินไทย” กระทรวงวัฒนธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย จึงมีดำริให้จัดทำหนังสือเพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในด้านศิลปวัฒนธรรมขึ้น

กระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายให้สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยร่วมกับกลุ่มแลอดเลนส์ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมภายใต้ชมรมน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐ จัดทำหนังสือสมุดภาพศาสนสถาน ชื่อ **“สืบสานศิลป์ในแผ่นดินพระทรงธรรม”**

หนังสือสมุดภาพ **“สืบสานศิลป์ในแผ่นดินพระทรงธรรม”** เป็นหนังสือที่บันทึกภาพอย่างประณีตศิลป์ด้วยมุมมองเชิงสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่โดดเด่นและงดงาม พร้อมด้วยข้อมูลสำคัญของศาสนสถาน ๕ แห่ง ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ร่วมกับเงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามซึ่งเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๕ วัดเทพศิรินทราวาส วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม วัดนิเวศธรรมประวัติ ที่บางปะอิน และวัดอัมพวันนันทมิตรที่เกาะสีชัง นอกจากนี้ยังรวมถึงวัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งเป็นพระอารามที่มีสถาปัตยกรรมแบบไทยผสมจีนอันงดงาม และเป็นที่ประทับของพระมหาภิกษุที่เสด็จออกทรงผนวชทุกพระองค์ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ ต่อเนื่องจนถึงรัชกาลปัจจุบัน

การจัดทำหนังสือเล่มนี้เพื่อเทิดพระเกียรติและเผยแพร่พระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ของสมเด็จพระมหาราชทั้งสองพระองค์ และเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ตลอดจนลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมโดยย่อของศาสนสถานทั้ง ๖ แห่ง กระทรวงวัฒนธรรมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ภาพถ่ายและข้อมูลของหนังสือเล่มนี้จะเป็นแรงบันดาลใจให้เยาวชน คนรุ่นใหม่ และผู้สนใจตระหนักถึงคุณค่า ช่างศิลป์ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมโดดเด่นสืบไป

(นายวีระ โรจน์พจนรัตน์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

คำนิยม

ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

หนังสือสมุดภาพ **สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทรงธรรม** เป็นหนังสือที่รวบรวมภาพถ่ายแห่งความงดงามและองค์ความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมอันล้ำค่าของศาสนสถาน ๕ แห่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ พร้อมกับเงินทุนของภาครัฐ เอกชนและองค์กรต่างๆ ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์ คือ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดเทพศิรินทราวาส วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม วัดนิเวศธรรมประวัติ และวัดอัมพวันคีรีมิตร รวมทั้งวัดบวรนิเวศวิหารซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณีนิยมผสมจีนที่งดงาม และเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ที่เสด็จออกทรงผนวชทุกพระองค์ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ ต่อเนื่องจนถึงรัชกาลปัจจุบัน

ภาพและข้อมูลต่างๆ ในหนังสือสมุดภาพที่จัดทำอย่างประณีตล้วนแสดงร่องรอยทางประวัติศาสตร์ สะท้อนภูมิปัญญา และความรู้ของบรรพชนไทย เป็นสถาปัตยกรรมที่งดงามวิจิตรด้วยฝีมืออันประณีตของบรรดาช่างเมื่อครั้งอดีต ซึ่งต่างอุทิศตนเพื่อเนรมิตรังสรรค์สุดยอดศิลปกรรมอันเป็นเกียรติยศประดับแผ่นดิน ถือเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติและสมประสงค์การใช้ประโยชน์จนถึงปัจจุบัน

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรมมีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมจากอดีต และปรับเปลี่ยนตามองค์ประกอบของสังคมปัจจุบัน จึงเห็นความสำคัญและสนับสนุนเงินทุนในการจัดพิมพ์เผยแพร่หนังสือสมุดภาพ **สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทรงธรรม** ของกลุ่มแลลดเลนส์ ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมภายใต้ชมรมน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐ เพื่อเทิดพระเกียรติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งทรงสร้างสรรค์และทรงอนุรักษ์ผลงานด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ทรงคุณค่าเพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแก่ประชาชนชาวไทยสืบมาตราบจนปัจจุบัน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การเผยแพร่ผลงานของหนังสือเล่มนี้จะช่วยให้เยาวชน คนรุ่นใหม่ และผู้สนใจเห็นคุณค่าเกิดความซาบซึ้งและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่บรรพชนไทยได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดไว้ให้ชนรุ่นหลังได้สืบทอดและอนุรักษ์อารยธรรมของแผ่นดินไทยต่อไป

(นางสาววิมลลักษณ์ ชูชาติ)

ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

กระทรวงวัฒนธรรม

คำนำ

หนังสือสมุดภาพ **สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทรงธรรม** เป็นผลงานของกลุ่มแลตตเลนส์ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมภายใต้ชมรมน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐ ได้นำเสนอความวิจิตรงดงามที่ทรงคุณค่า ประวัติความเป็นมาและองค์ความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของศาสนสถาน ๕ แห่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง และได้รับการบูรณะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้แก่ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดเทพศิรินทราวาส วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม วัดนิเวศธรรมประวัติ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และวัดอัมพวันนันทาราม ที่เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี รวมทั้งวัดบวรนิเวศวิหารซึ่งเป็นพระอารามที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จออกผนวชเป็นสามเณรและพระภิกษุตามโบราณราชประเพณีสืบมาถึงรัชกาลปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติและสำนึกในมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในโอกาสที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยใน พ.ศ. ๒๕๖๐ และเป็นปีที่นิตินิตเก่าจุฬาฯ รุ่นน้องใหม่ปีการศึกษา ๒๕๑๐ ได้เข้าศึกษาครบ ๕๐ ปี โดยได้รับทุนสนับสนุนการพิมพ์จากสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม

ในนามของกลุ่มแลตตเลนส์และชมรมน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐ ขอขอบพระคุณท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ และนางสาว วิมลลักษณ์ ชูชาติ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม เป็นอย่างสูงที่ให้การสนับสนุนเงินทุนในการจัดพิมพ์เผยแพร่หนังสือสมุดภาพนี้

หนังสือสมุดภาพฉบับนี้ประสบความสำเร็จสมบูรณ์งดงามทั้งเชิงศิลป์และศาสตร์แห่งการถ่ายภาพ ตลอดจนข้อมูลความรู้ที่สำคัญควรค่าแก่การบันทึกด้วยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายจึงขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงเดือน นาราสังข์ ผู้เขียนและบรรณาธิการของหนังสือสมุดภาพฉบับนี้ ผู้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระอารามทั้งหกแห่ง ทั้งในเชิงสถาปัตยกรรมและประวัติ นำมาเรียบเรียงบันทึกลงไว้ประกอบภาพถ่ายอย่างสมบูรณ์ นายวรพจน์ จิระวัฒน์พงศา บรรณาธิการภาพ และช่างภาพทุกท่านซึ่งเป็นกลุ่มนิตินิตเก่าจุฬาฯ ๒๕๑๐ จากหลายคณะที่ได้ร่วมกันถ่ายภาพและสะท้อนเอกลักษณ์โดดเด่นของพระอารามแต่ละแห่งซึ่งเป็นศูนย์กลางของงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมสมัยรัชกาลที่ ๕ นางสุภาณี รัชไชยบุญ ผู้ประพันธ์บทร้อยกรอง ตลอดจนคณะกรรมการทุกท่าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายของโรงพิมพ์รุ่งศิลป์การพิมพ์ ที่ช่วยให้การจัดพิมพ์หนังสือสมุดภาพ **สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทรงธรรม** ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

พงศ์โพยม วาศภูติ
(ประธานชมรมน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐)

พรณทิพา บุญเกียรติ
(ประธานกลุ่มแลตตเลนส์)

จากบรรณาธิการ

หนังสือสมุดภาพ **สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทรงธรรม** คือคำตอบว่า ๑ ปีครึ่งที่ผ่านมา กลุ่มแลตตเลนส์ เราทำอะไรกัน จะเห็นผลงานไหม หนังสือเล่มนี้ใช้เวลาพิเศษในการรวบรวมภาพของแต่ละวัดให้ครบทั้ง ๖ วัด ก่อนจะมีการประชุมช่างภาพหลายครั้งเพื่อคัดเลือกภาพ และหาหรือเรื่องทุนและงบประมาณการจัดพิมพ์ จากนั้นจึงส่งไม้ต่อให้กับบรรณาธิการซึ่งทำหน้าที่แบบเหมารวม โดยเป็นทั้งผู้เขียน ผู้ดูแลคำอธิบายประกอบภาพ และการคัดเลือกภาพให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง รวมทั้งการตรวจพิสูจน์ฉบับ จึงไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับบรรณาธิการที่จะผลักดันให้ภารกิจนี้ลุล่วงภายในเวลาอันจำกัด โดยไม่มีที่ติ

การจัดทำหนังสือสมุดภาพฉบับนี้ได้รับความร่วมมือและตั้งใจจริงจากคณะช่างภาพกลุ่มแลตตเลนส์ที่ร่วมกันถ่ายภาพและคัดสรรภาพต่างๆ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณ คุณพรณทิพา บุญเกียรติที่ให้คำแนะนำและออกแบบปก คุณวรพจน์ จิระวัฒน์พงศาที่ช่วยรวบรวมภาพถ่ายและถ่ายภาพเพิ่มเติม คุณดารานีย์ ตันชัยสวัสดิ์ที่ให้คำแนะนำและตรวจทานต้นฉบับ และคุณธีรวัฒน์ พรหมกลืนที่ช่วยค้นคว้าข้อมูลและคำอธิบายภาพ รวมทั้งคุณชาติชาย พุทธิรักษา คุณธรรมิกา นาคชัยโย และคุณมนนัสนันท์ ฤทธิชัย จากบริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ ที่ช่วยเหลือในการออกแบบจัดทำต้นฉบับและการประสานงานท้ายที่สุด ขอขอบคุณสภิตของน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐ ทุกคนที่ทำให้ภารกิจของแลตตเลนส์บรรลุเป้าหมายและพันธกิจอย่างสมบูรณ์

วงเดือน นาราสังข์

สารบัญ

๘

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

๔๖

วัดเทพศิรินทราวาส

๗๕

วัดนิเวศธรรมประวัติ

๑๐๖

วัดอัมพวันคณิมิตร

๑๓๐

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

๑๖๔

วัดบวรนิเวศวิหาร

ปฐมบท สืบสานศิลป์ในแผ่นดินพระกรรรม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่าง นอกจากทรงมีพระราชดำริให้สอบสวนและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเพื่อเป็นหลักแห่งพระพุทธศาสนา และจัดระเบียบสงฆ์เพื่อว่า “...พระพุทธศาสนาในสยามประเทศก็จะมีศรัทธาได้เสื่อมถอย...” แล้ว พระองค์ยังทรงมีพระราชศรัทธาแรงกล้าในการสร้างวัดและบูรณปฏิสังขรณ์วัดสำคัญอื่นๆ ในรัชสมัยของพระองค์ เพื่อสืบทอดความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาและการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในรัชสมัยของพระองค์ที่เริ่มปรับเปลี่ยนจากศิลปะแบบเดิมที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมตะวันตกเป็นการประยุกต์ศิลปะแบบตะวันตกมากขึ้น ด้วยความสนพระทัยศิลปะแบบตะวันตก ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และศิลปวัตถุต่างๆ งานศิลปกรรมเหล่านี้ได้รับการสืบสานต่อเนื่องถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชด้วยการอนุรักษ์และบูรณปฏิสังขรณ์เพื่อคงความเป็นมรดกของวัฒนธรรมไทยที่เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมอารยประเทศ

ตลอดรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชศรัทธาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดสำคัญในสถานที่ต่างๆ ทั้งในเขตพระนครและต่างจังหวัด รวม ๕ วัด ประกอบด้วย วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดนิเวศธรรมประวัติ วัดเทพศิรินทราวาส วัดอัม্বางคณมิตร และวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม นอกจากนี้ ยังทรงมีพระราชศรัทธาในการทำนุบำรุงวัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งเป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จออกผนวชเป็นสามเณรและพระภิกษุตามโบราณราชประเพณี โดยแต่ละวัดต่างเป็นศูนย์กลางของงานศิลปกรรมสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นงดงาม เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าคู่กับสังคมตราบจนปัจจุบัน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์วัดสำคัญต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ทั้งด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และทุนสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน ตลอดจนองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะการทำนุบำรุงวัดที่สร้างโดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นการสืบสานศิลปกรรมไทยจากสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงของศิลปกรรมไทยในช่วงการปรับตัวของสังคมไทยในสมัยการปฏิรูปประเทศเพื่อความก้าวหน้า หนังสือสมุดภาพ **สืบสานศิลป์ในแผ่นดินพระทรงธรรม** จึงไม่เพียงสะท้อนเอกลักษณ์อันโดดเด่นของงานศิลปกรรมในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หากยังเป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่าแก่การศึกษา

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

พระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์
ประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจจินฬาสน์

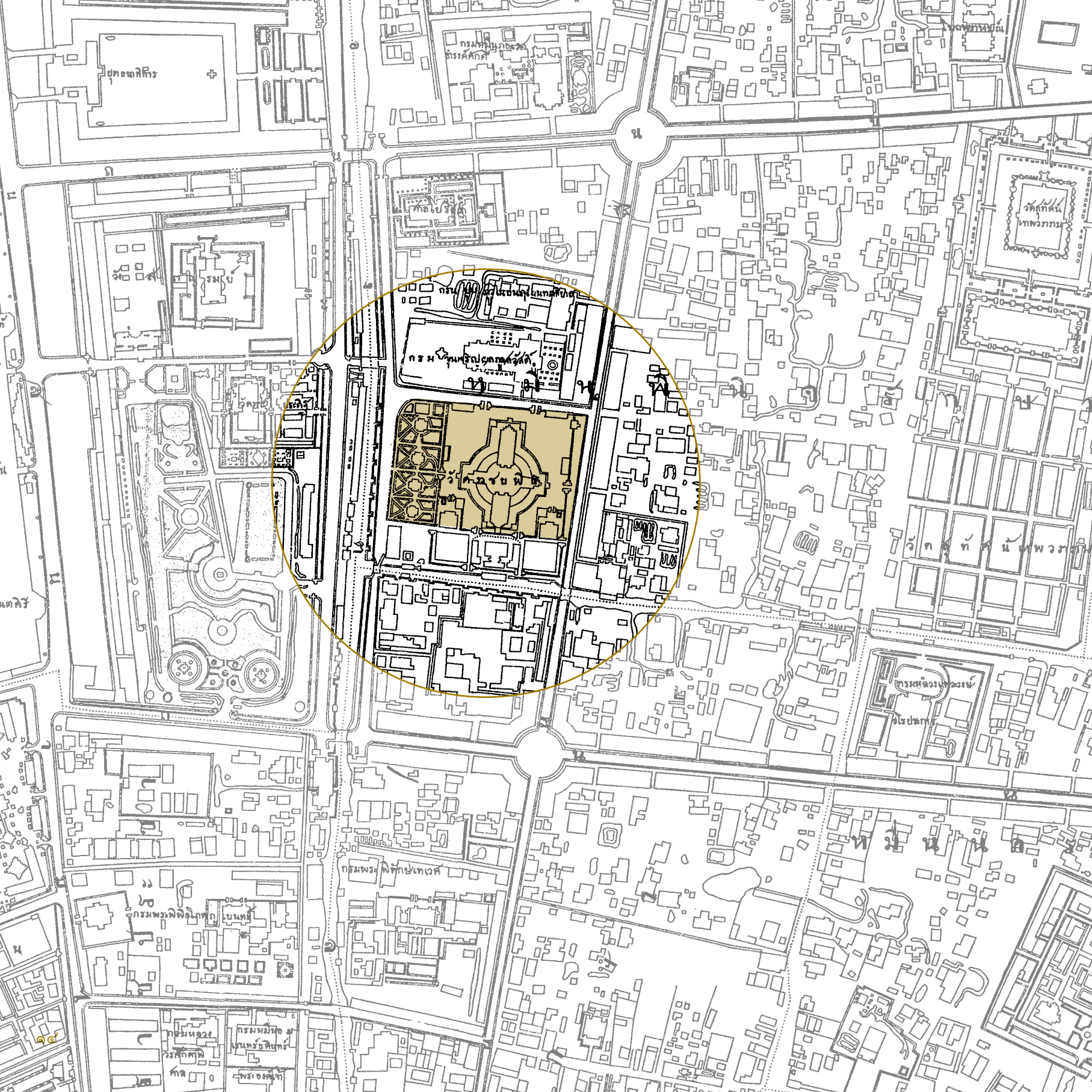
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

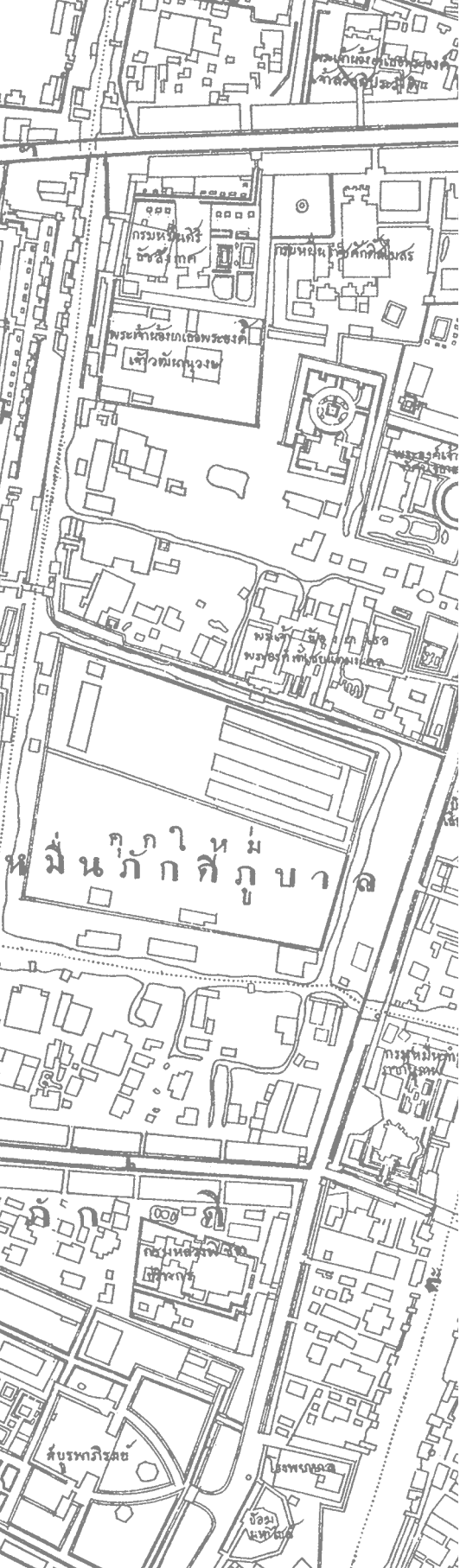
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามหรือวัดราชบพิธ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร และเป็นพระอารามแห่งแรกที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เพื่อเป็นวัดประจำรัชกาลตามโบราณราชประเพณีนิยมที่สมเด็จพระบรมราชบุพการี ทรงสถาปนาวัดประจำรัชกาลสืบมาตั้งแต่แรกสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี นอกจากนี้ วัดราชบพิธยังเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๗ เนื่องจาก มีได้ทรงสร้างวัดประจำรัชกาลแต่ได้ทรงทำนุ และบูรณปฏิสังขรณ์วัดราชบพิธครั้งใหญ่ใน พ.ศ. ๒๔๖๗

ด้านหน้าพระอุโบสถ

ตกแต่งสถาปัตยกรรมไทยประเพณี

มีศาลาราย ๒ หลัง ตั้งอยู่ด้านหน้าบนฐานไพที

←
ภาพถ่ายทางอากาศ
มองเห็นมุมสูงของ
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
ประกอบด้วย พระเจดีย์
พระอุโบสถ และพระวิหาร
ถ่ายภาพโดย มร.วิลเลียม ฮันท์
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙
ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

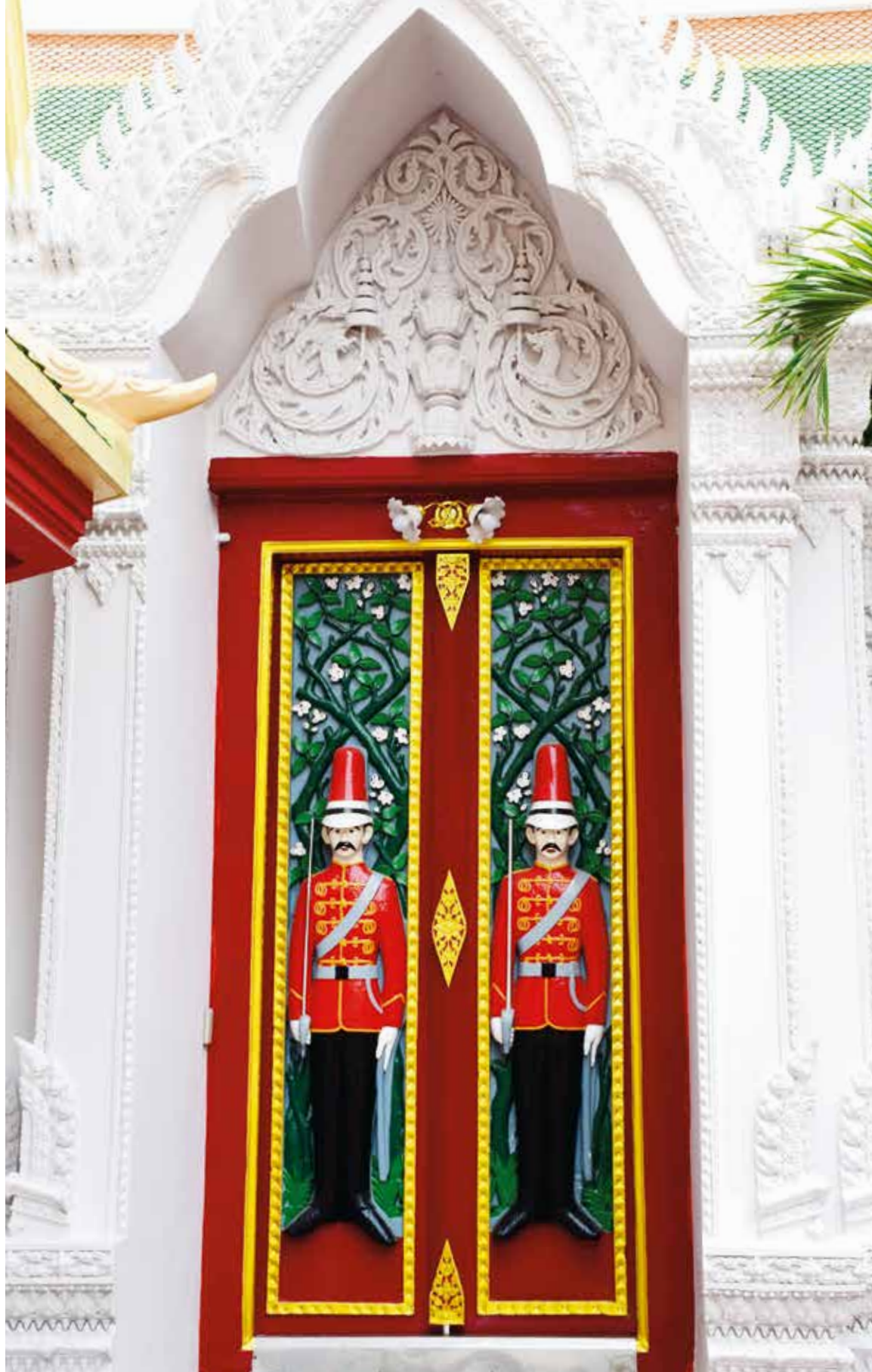
ในพ.ศ. ๒๔๑๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินหลวงให้กรมพระนครบาลจัดซื้อที่ดินริมคลองคูเมืองเดิม (คลองหลอด) บริเวณตรงข้ามวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ซึ่งเคยเป็นวังเดิมของพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ (ต่อมาได้เลื่อนเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชินวราลงกรณไฟศาลโสภณ) และซื้อบ้านของข้าราชการรวมทั้งราษฎร พร้อมคำรื้อเรือน (รวมทั้งคำรื้อสิ่งก่อสร้างในที่ดินที่มีผู้ถวายเพิ่ม) รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๓๕ ชั่ง ๑ ตำลึง ๒ บาท ๑ สลึง ๑ เฟื้อง (๒,๘๐๖ บาท ๓๗ สตางค์) และมีพระบรมราชโองการพระราชทานวิสุงคามสีมาให้สร้างพระอารามถวายแก่ พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย โดยโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ นายช่างเอกผู้ทรงกำกับกรมช่างสิบหมู่เป็นแม่กองอำนวยการก่อสร้างในปลายปีนั้น แต่สิ้นพระชนม์ลงใน พ.ศ. ๒๔๒๘ จึงโปรดฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ เป็นแม่กองต่อ แต่ก็สิ้นพระชนม์ลงอีกในพ.ศ. ๒๔๖๒ โดยที่การก่อสร้างวัดยังไม่แล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาธรรมานุรักษ์หิวิติ (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งพระยาอนุรักษราชมณเฑียรเป็นแม่กองอำนวยการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ

←
แผนที่แสดงที่ตั้งของวัดราชบพิธ
ใน พ.ศ. ๒๔๓๐
ที่มา : แผนที่กรุงเทพ จ.ศ. ๑๒๔๙

เมื่อเริ่มก่อสร้างวัดราชบพิธ มีการตั้งมหาสีมาศิลาทั้ง ๘ ทิศ เป็นมหาสีมาตามแบบวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามซึ่งเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๔ และเป็นที่มาของการพระราชทานนามวัดว่า “วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม” ซึ่งมีความหมายว่า พระอารามที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างให้เป็นที่ตั้งสีมาอันใหญ่ หลังจากนั้นได้เริ่มสร้างตึกหน้ากรุณเพื่อเป็นที่ประทับของพระวรวงศเธอ พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้เชิญเสด็จจากวัดโสมนัสวิหารมาประทับเป็นเจ้าอาวาสพระองค์แรกของวัดราชบพิธ พร้อมด้วยพระสงฆ์จากวัดโสมนัสวิหารรวม ๒๐ รูป

กำแพงรอบวัดและสีมาหิน
ที่ตอนบนทำเป็นรูปเสมาธรรมจักร
ประกอบกำแพงวัดทั้ง ๘ ทิศ

ชุมประตูทางเข้าเขตวังหลวง
บานประตูไม้แกะสลักเป็นทวารบาล
แต่งกายอย่างเทศ

พื้นที่ด้านเหนือของวัดราชบพิธเป็นเขตพุทธาวาส ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างบนฐานไพทีหรือพื้นที่ยกสูงกว่าระดับพื้นที่ปกติและปูด้วยหินอ่อน ได้แก่ พระเจดีย์ พระอุโบสถ พระวิหาร พระวิหารทิศหรือพระวิหารมุข และศาลาเล็กหรือศาลารายบนกำแพงแก้วทั้ง ๔ ทิศ รวม ๘ หลัง นอกจากนี้ยังมีสิ่งก่อสร้างบนพื้นที่ระดับพื้นที่ทั่วไป ได้แก่ ศาลาใหญ่ติดกำแพงวัดทั้งด้านหน้าและด้านข้าง พระอุโบสถ กำแพงรอบวัดและสีมาหินที่ตอนบนทำเป็นรูปเสมาธรรมจักร ประกอบกับกำแพงวัดทั้ง ๘ ทิศ ชุ่มประตูดตามกำแพงวัดทั้ง ๔ ด้าน รวม ๘ ประตู กำแพงกันเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส พลับพลาเปลื้องเครื่องและเกย และศาลาการเปรียญ

ภูมิทัศน์โดยรอบพระอุโบสถ
ด้านหน้ามองเห็นพระเจดีย์
ซึ่งเป็นอาคารประธานของวัด

ชุมประตูด้านทิศเหนือ ฝั่งซ้าย
เมื่อมองเข้าไปจะพบกับพระบรมราชานุสาวรีย์
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระผู้ทรงสถาปนาวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ชุมประตูด้านทิศตะวันออก ผังขวา
เป็นชุมปูนปั้นศิลปะไทยประเพณีทรงบันแถลง
ที่มีความวิจิตรพิสดารกว่าที่ใด

←
ซุ้มประตูด้านทิศตะวันตก
ที่มองออกมาจากระเบียงคด

←
ด้านหลังพระอุโบสถ
ตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบเบญจรงค์
ที่ถือว่าเป็นหนึ่งในสยาม

ศิลปกรรมสำคัญภายในวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

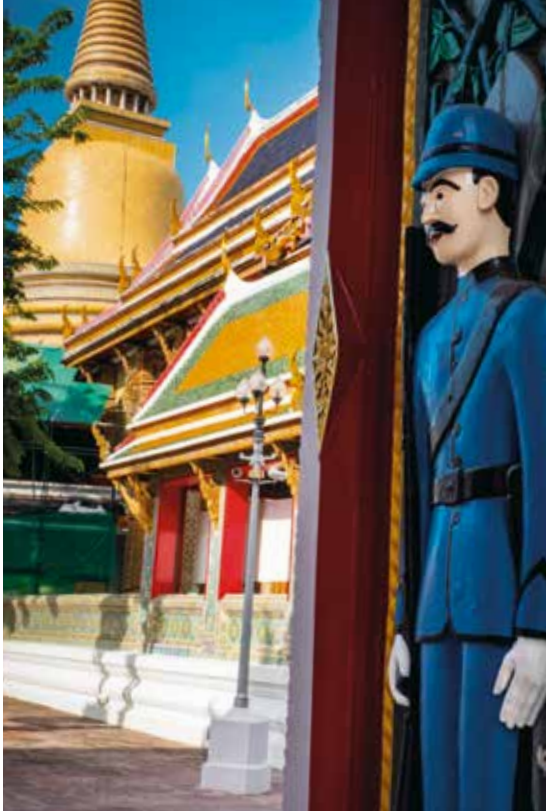
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามเป็นพระอารามหลวงที่มีพื้นที่จำกัด แต่เป็นศูนย์รวมของผลงานศิลปกรรมที่ล้ำเลิศแห่งยุคจากลักษณะผสมระหว่างสถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมตะวันตก ฝีมือของสถาปนิกและจิตรกรซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นผู้มีฝีมือยอดเยี่ยมแห่งแผ่นดินสยาม

↓
ซุ้มประตูพระอุโบสถ
ทรงมณฑป ปูนปั้นปิดทองประดับกระจก
ด้านข้างตกแต่งเป็นรูปเสี้ยววงแฉ่งกายอย่างไทย

รูปแบบของศิลปกรรม

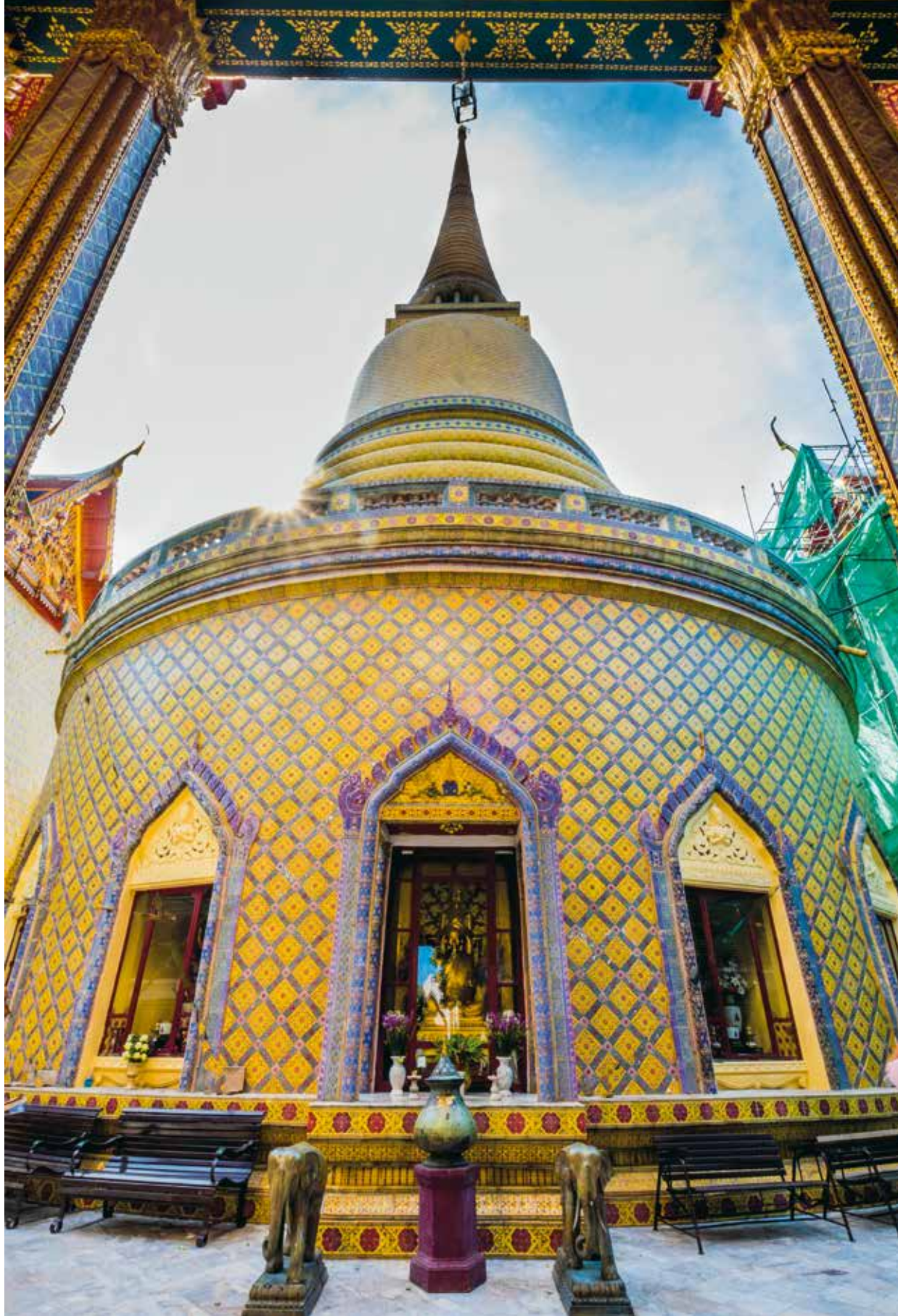
พระเจดีย์ การสร้างพระเจดีย์ของวัดราชบพิธใช้หลักการเดิมของการสร้างวัดแบบโบราณ คือการสถาปนาพระมหาเจดีย์เป็นหลักหรือเป็นประธานของวัด และล้อมรอบด้วยระเบียง พระอุโบสถ พระวิหาร และพระวิหารคด องค์พระเจดีย์เป็นทรงระฆังกลมตั้งอยู่บนฐานประทักษิณ ความสูงประมาณ ๔๓ เมตร ฐานคูหาประดับด้วยกระเบื้องเคลือบเบญจรงค์ตลอดทั้งองค์ โดยพระอาจารย์แดงซึ่งเป็นช่างเขียนที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นเป็นผู้ออกแบบลายกระเบื้อง แล้วส่งไปทำเป็นกระเบื้องเคลือบที่ประเทศจีน ส่วนเหนือฐานพระเจดีย์ยังมีซุ้มคูหาประดิษฐาน พระพุทธรูปปางต่างๆ และรูปหล่อของพระเถระสำคัญ รวม ๑๔ ซุ้ม ภายในพระเจดีย์มีฐานชุกชี ประดิษฐานพระพุทธรูปศิลา ปางนาคปรก ศิลปะลพบุรี รวม ๔ องค์ แต่ละองค์ผินพระพักตร์ไปทางทิศทั้ง ๔ ส่วนบนยอดปลีของพระเจดีย์เป็นลูกแก้วกลม ครอบผอบที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๖,๐๑๘ องค์

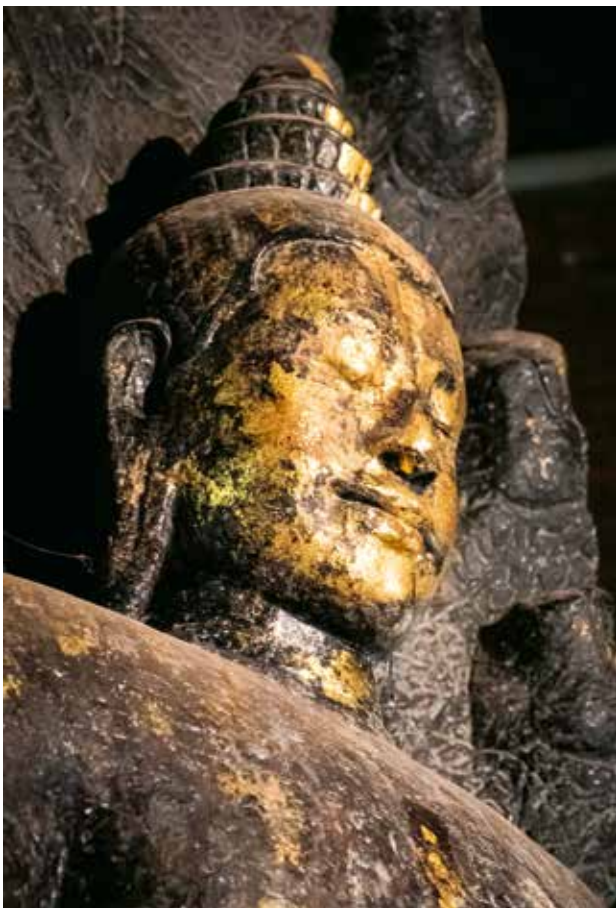
การตกแต่งพระเจดีย์
ด้วยกระเบื้องเคลือบเบญจรงค์

กระเบื้องเบญจรงค์
ที่ตกแต่งภายในพระอาราม

พระเจดีย์
ที่ตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบ
ซุ้มคูหาด้านทิศตะวันตก
ประดิษฐานพระรูป
พระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหลวงชินวราลงกรณ
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
เจ้าอาวาสยุคที่ ๒

พระพุทธรูปศิลาปางนาคปรก
ภายในพระเจดีย์

พระเจดีย์ประดับด้วย
กระเบื้องเคลือบเบญจรงค์
ตลอดทั้งองค์

หน้าบันพระอุโบสถ ประดับลายปูนปั้น
รูปช้าง ๗ ช้าง เชิญพระแก้วมรกตขึ้น
เศียรช้างด้วยพระแสงขรรค์ทั้งสองฝั่ง
แวดล้อมราชสีห์และคชสีห์ประคองฉัตร

พระอุโบสถ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระเจดีย์ เป็นอาคารทรงไทยฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ ๕ ด้านหน้ามีมุขเด็จ หลังคาลาด ๒ ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบเบญจรงค์ ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันพระอุโบสถประดับปูนปั้นรูปพระเกี้ยวบนพานแว่นฟ้าที่ประดิษฐานเหนือช้างเจ็ดช้าง ส่วนหน้าบันมุขเด็จจำหลักรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ประติมากรรมหน้าต่างพระอุโบสถมีซุ้มยอดมณฑปประดับลายปูนปั้นปิดทอง บานประตูและบานหน้าต่างพระอุโบสถด้านนอกประดับมุกลวดลายไทย จำลองรูปดวงตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นหนึ่งรวม ๕ ดวง คือ นพรัตน์ราชวรภรณ์ มหาจักรีบรมราชวงศ์ ปฐมจุลจอมเกล้า ประถมภรณ์ช้างเผือก และประภามภรณ์มงกุฎไทย เป็นฝีมือพระหัตถ์ประดับมุกของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิพาภรณ์วงศ์ประวัติ ลายประดับมุกดังกล่าวได้รับยกย่องว่าเป็นศิลปะชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนบานประตูและหน้าต่างพระอุโบสถด้านในเขียนลายรดน้ำพุ่มข้าวบิณฑ์ก้านแย่ง ส่วนภายในพระอุโบสถ ทั้งผนังใต้ช่อหน้าต่าง เพดาน เสา และลวดลายประดับผนังตกแต่งแบบตะวันตก การให้สีภายในพระอุโบสถมีความประณีตงดงาม

พระพุทธรูปสำคัญในพระอุโบสถ มีพระพุทธรูปสำคัญคือ พระพุทธอังคีรส และพระนรินทราย

ซุ้มประตูทิศตะวันออก ผังขาว
มองไปจะเห็นวิหารทิศตะวันออก
และพระเจดีย์อาคารประธาน
ของพระอาราม

สถาปัตยกรรมพระอุโบสถ
มีการตกแต่งเป็นแบบไทยประเพณี
ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
หลังคาลาด ๒ ชั้น มุงกระเบื้องเคลือบสี
ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์

←
ซุ้มหน้าต่างพระอุโบสถ ทรง
มณฑป ประดับด้วยปูนปั้นปิดทอง
ประดับกระจก

→
ด้านหน้าพระอุโบสถ มีมุขเด็จ
ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับ
พระวิหารหลวงวัดราชประดิษฐฯ
ซึ่งเป็นพระอารามประจำรัชกาลที่ ๔

↑ หน้าบันมุขเด็จ พระอุโบสถ จําหลักไม้เป็นรูปนารายณ์ทรงสุบรรณ
(พระนารายณ์ทรงครุฑ) ปิดทองประดับกระจก

บานประตูและหน้าต่างพระอุโบสถ
 แต่เดิมเป็นบานพระทวาร
 และบานพระปัญชรของ
 พระพุทธปรารค์ประสาธ หรือ
 ปราสาทพระเทพบิดร ได้เชิญมา
 หลังจากเกิดเหตุเพลิงไหม้เมื่อ
 พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นบานประดับมุก
 ทั้งหมด ประดับเป็นลวดลายดาราและ
 สายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์
 ตระกูลต่างๆ ที่สถาปนาขึ้น
 ในรัชกาลที่ ๕

พระพุทธอังคีรส เป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดราชบพิธ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ขัดสมาธิราบ หล่อโลหะสัมฤทธิ์ กะไหล่ทองเนื้อแปดหนัก ๑๘๐ บาท จากทองคำเครื่องแต่งพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าประดิษฐวรการทรงหล่อพระพุทธรูปในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๕ เพื่อนำไปประดิษฐานที่พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม แต่สิ้นรัชกาลเสียก่อน ต่อมาเมื่อมีการสถาปนาวัดราชบพิธ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานของวัดราชบพิธ เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๕ และพระราชทานนามว่า “พระพุทธอังคีรส” ซึ่งมีความหมายว่า พระพุทธรูปที่มีพระรัศมีแผ่ซ่านออกจากพระวรกาย หลังจากนั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้หล่อฐานบัลลังก์กะไหล่ทอง เนื้อหกหนัก ๔๘ บาทเพื่อรองรับองค์พระพุทธรูป ซึ่งประดิษฐานบนชุกชีหินอ่อนจากประเทศอิตาลี ส่วนเศวตฉัตรกั้นเหนือองค์พระพุทธรูปแต่เดิม เป็นนพปฎลมหาเศวตฉัตรกั้นพระโกศพระบรมศพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาเศวตฉัตรนั้นชำรุด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างใหม่ถวายใน พ.ศ. ๒๕๒๕

พระนิรันตราย เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิเพชร ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์กะไหล่ทอง มีเรือนแก้วเป็นพุ่มมหาโพธิ์ สำหรับพระราชทานพระอารามต่างๆ ในคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย พระนิรันตรายประดิษฐานอยู่บนชุกชีซึ่งเคยเป็นพระเบญจาซีกเล็ก ประดับบนพระเมรุ ในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุภัทามาสิริรัตน์ พระบรมราชเทวี และสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมวชิรญาณพรรัตน์

การตกแต่งภายในพระอุโบสถ เป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะไทยกับศิลปะตะวันตก

ทำผนังเหนือหน้าต่างและเพดานแบบนีโอโกธิก (Neo-Gothic)

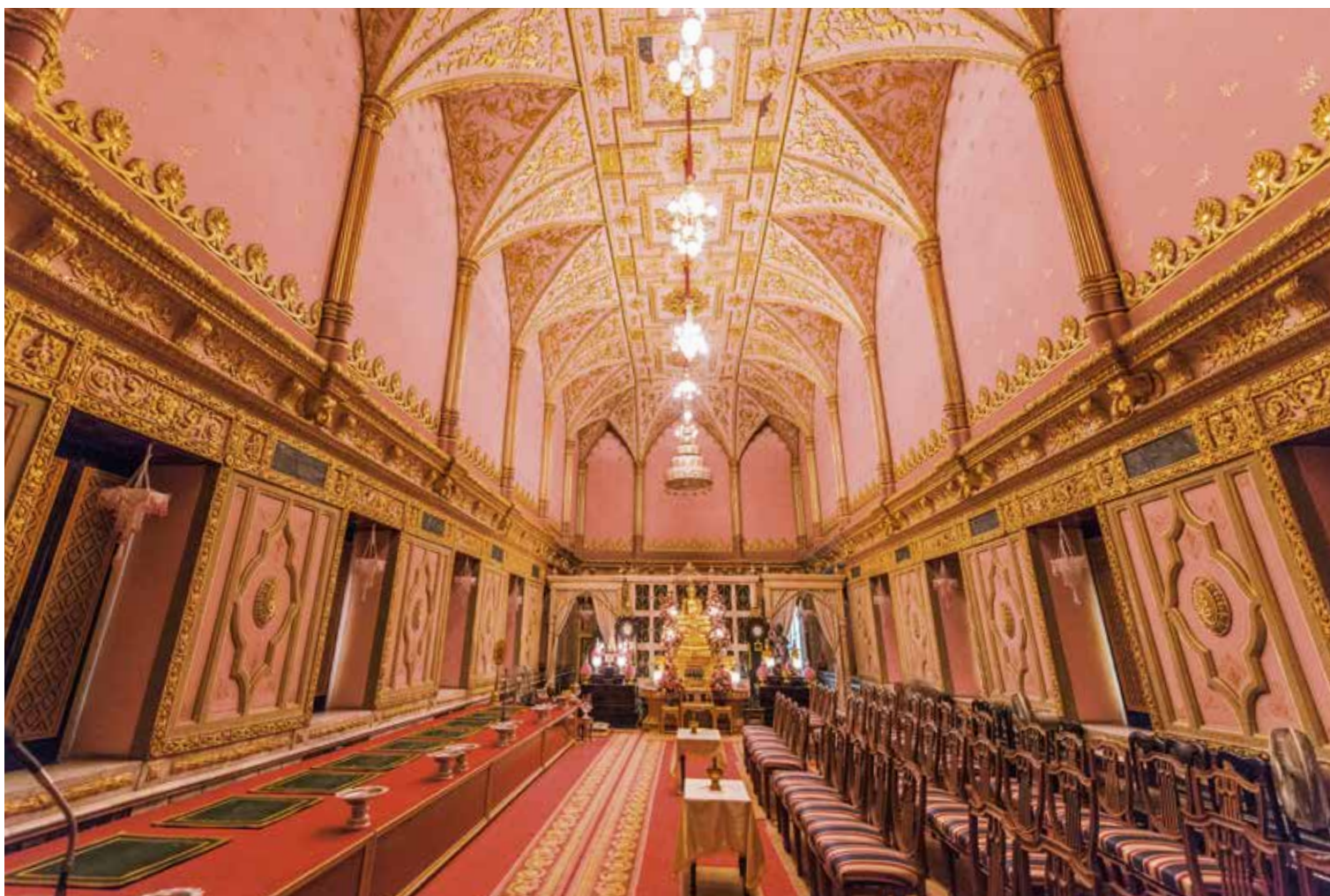
มีลักษณะเด่น คือ ชุ่มยอดแหลมสูงจดเพดาน รองรับด้วยเสาอิง สูงเพรียว
ประดับลายปูนปั้นปิดทอง เรียกอย่างล้าลองว่า “นอกไทยในฝรั่ง”

มุมของพระอุโบสถประดับด้วย
กระเบื้องเคลือบเบญจรงค์
เหลื่อมเสาเป็นลายปูนปั้นประดับกระจกลี

พระวิหาร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระเจดีย์ มีรูปทรงแบบเดียวกับพระอุโบสถทั้งภายนอกและภายใน ข้อแตกต่างคือ บานประตูและบานหน้าต่างของพระวิหารสลักด้วยไม้ จำหลักเป็นรูปดวงตราเครื่องอิสริยาภรณ์ชั้นหนึ่ง รวม ๕ ดวง ลงรักปิดทองและลงสีแดงาม ส่วนภายในวิหารใช้สีชมพูซึ่งเป็นสีประจำวันพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระประธานในพระวิหารคือ พระประทีปวโรทัย ซึ่งเป็นพระพุทธรูปเก่าปางมารวิชัยที่ซ่อมขึ้นใหม่ และเศวตฉัตรกั้นเหนือองค์พระเป็นเศวตฉัตรกั้นพระโกศพระบรมศพของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในรัชกาลที่ ๙ ส่วนด้านหลังพระประธานทำเป็นตู้พระไตรปิฎกขนาดใหญ่ ๓ ตู้ และเนื่องจากวัดราชบพิธไม่มีหอไตร พระวิหารจึงเป็นหอไตรของวัดด้วย

ภายในพระวิหาร
▼ ประดิษฐานพระพุทธรูประทีปวโรทัย
พระประธานประจำพระวิหาร
และพระไตรปิฎก

บานประตูและหน้าต่างพระวิหาร
เป็นม่านจำหลักไม้ลงสี
และลงรักปิดทองเป็นรูปดารา
และสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ตระกูลต่างๆ ๕ ตระกูล
ที่สถาปนาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระวิหารทิศหรือพระวิหารมุข อยู่ทางทิศตะวันออกและตะวันตกของพระเจดีย์ มีรูปแบบและองค์ประกอบเหมือนกัน คือเป็นทางเข้าสู่บริเวณภายในพระระเบียงครอบองค์พระเจดีย์ มีรูปทรงคล้ายพระวิหาร แต่ขนาดเล็กกว่า มีมุขด้านหน้า หลังคาซ้อนสามชั้น หน้าบันประธานและมุขเด็จผูกกลายเดียวกับหน้าบันพระอุโบสถ ซุ้มประตูทางเข้าเป็นทรงยอดมณฑป ครึ่งซีก ส่วนบานประตูภายนอกเป็นภาพเขียนสีรูปเกี่ยวทางตามคตินิยมแบบจีน

▼ หัวเสาใหญ่บริเวณฐานไพที
ด้านหน้าวิหารทิศ

↑ อนุสาวรีย์รังษีวัฒนา

ใน พ.ศ. ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวได้พระราชทานกบปียภูมิอุปจารครั้งที่ ๑ ซึ่งได้แก่ที่อุปจารชานกำแพงวัดราชบพิธด้านตะวันตก และในพ.ศ. ๒๔๔๓ ได้พระราชทานกบปียภูมิอุปจารครั้งที่ ๒ ได้แก่ที่ว่างที่ต่อเนื่องกับที่ดินที่พระราชทานกบปียอุปจารครั้งที่ ๑ ซึ่งเรียกรวมว่า “สุสานหลวง” ประกอบด้วยเจดีย์ พินารน้อยและอนุสาวรีย์ที่บรรจุพระสรีรังคาร พระอังคาร และอังคารของพระมเหสี พระอัครชายา พระราชชายา พระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าจอมมารดาเจ้าจอม ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องในราชตระกูล และพื้นที่ส่วนที่เป็นสวน แล้วทรงพระราชอุทิศถวายเป็นที่สงฆ์กับปียภูมิของวัดราชบพิธ นอกจากนี้ ในพ.ศ. ๒๔๓๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังถวายตึกแถวถนนเฟื่องนครรวม ๘ คูหาที่ทรงซื้อด้วยพระราชทรัพย์ส่วนตัวพระองค์เป็นเงิน ๔๘ ชั่ง ๔๐ บาท (๓๘๘๐ บาท) แก้ววัดราชบพิธ เพื่อให้เก็บค่าเช่าสำหรับบำรุงพระอารามต่อไป

ใน พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้เชิญพระบรมราชสรีรางคาร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าหัว
ซึ่งเสด็จสวรรคต ณ ประเทศอังกฤษ กลับมาบรรจุไว้ใต้ฐานชุกชีของพระพุทธอังคีรสใน
พระอุโบสถวัดราชบพิธ หลังจากนั้นได้เชิญพระราชสรีรางคารของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี
พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้ามาบรรจุไว้ด้วยกันในพ.ศ. ๒๕๒๘

ซ้าย : พระปรมาภิไธยย่อ ปปร
ขวา : พระนามาภิไธยย่อ รพ

หอรระฆัง ยอดพระเกี้ยว
ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสี
ตั้งอยู่ในเขตสังฆาวาส

ด้านใต้ของวัดราชบพิธเป็นเขตสังฆาวาส ประกอบด้วย หมู่กุฏิสงฆ์และถาวรวัตถุ โดยแบ่งเป็น ๓ คณะ ได้แก่ คณะนอก คณะใน และคณะกลาง สิ่งก่อสร้างสำคัญในเขตสังฆาวาส นอกเหนือจากหมู่กุฏิสงฆ์ ได้แก่ ตำหนักอรุณ และพระที่นั่งสัตตลาภิรมย์ หรือ “พระที่นั่งเย็น” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้รื้อพระที่นั่งบริเวณตำหนักสมเด็จ พระเทพศิรินทราวบรมราชินีในรัชกาลที่ ๔ ในเขตพระราชฐานชั้นในมาปลูกชิดกับตำหนักอรุณเพื่อเป็นเสนาสนะสำหรับเจ้าอาวาสวัดราชบพิธองค์ต่อๆ มา นอกจากนี้ในเขตสังฆาวาสยังมีหอระฆัง และหอกลองด้วย

ตำหนักอรุณ

ที่ประทับสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

(อมพรมหาเถร) เจ้าอาวาสพระองค์ปัจจุบัน

(พ.ศ. ๒๕๖๐)

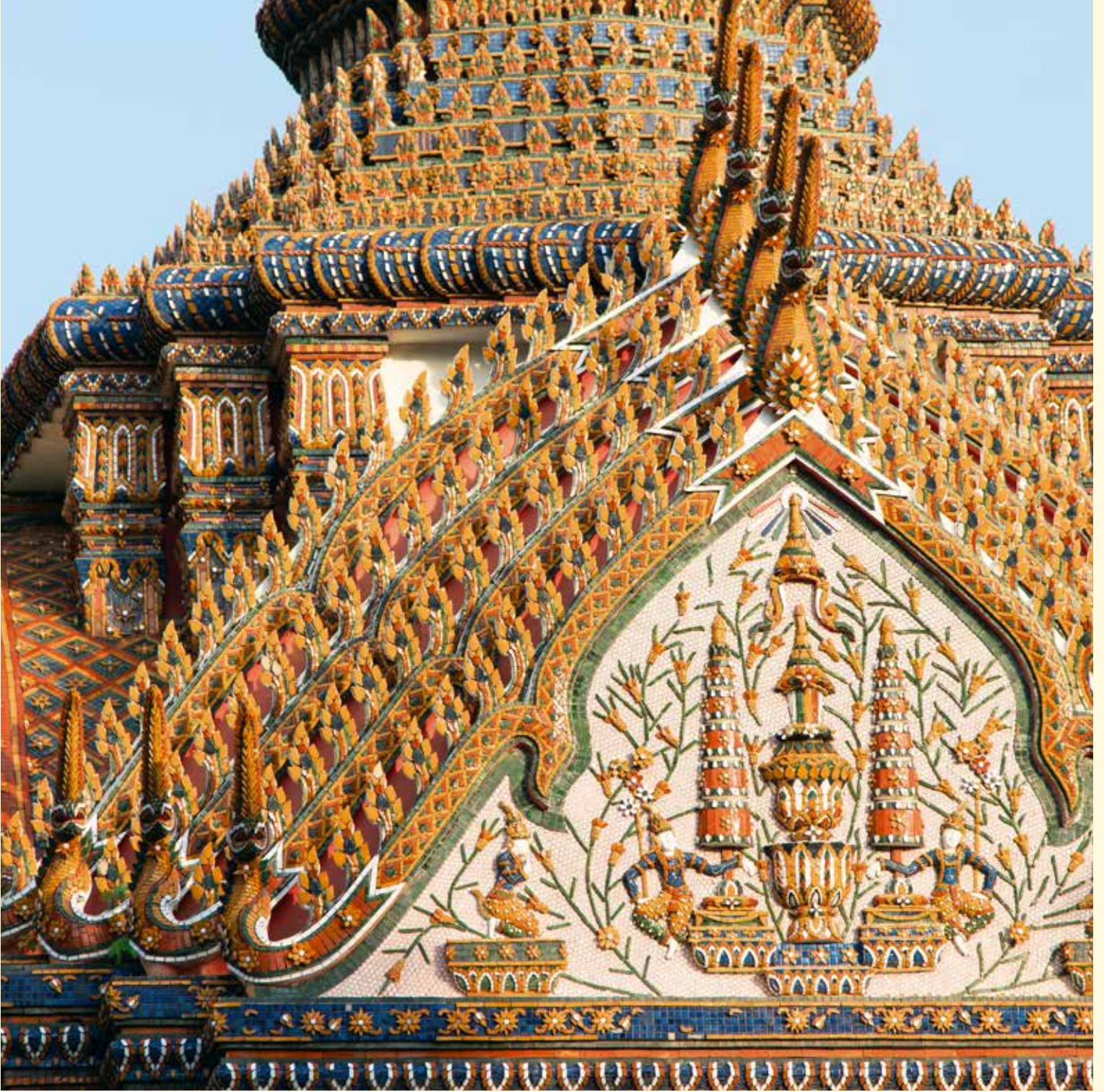

←
พระที่นั่งสัสดาภิรมย์ ที่ประทับ
ของสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี
พระราชชนนีในรัชกาลที่ ๕ ได้ย้ายมาไว้
ที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

วัดเทพศิรินทราวาส

เด่นตระการ	โอฬารพระ	อารามหลวง
ดจแมนสรวง	พรรณพิไล	เกินไชขาน
วิบวาวาม	งามวิจิตร	พิสดาร
ราชวิหาร	สนองพระคุณ	พระชนนี

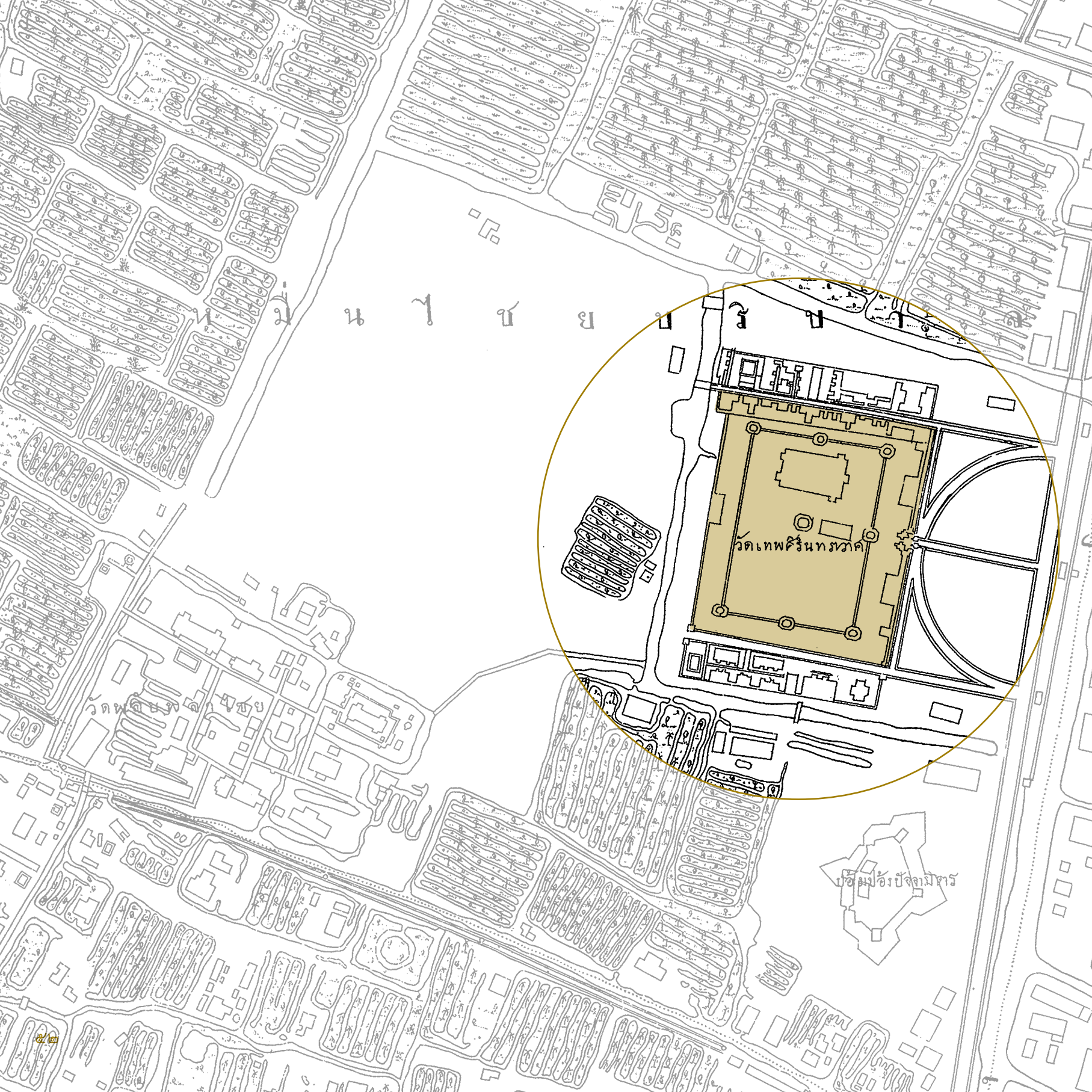

วัดเทพศิรินทราวาส

วัดเทพศิรินทราวาสเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร เป็นพระอารามที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวายสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีในรัชกาลที่ ๔ นอกจากนี้ยังเป็นวัดประจำราชสกุลวงศ์ฝ่ายพระบรมราชชนนีด้วย

วัดเทพศิรินทร์

เขื่อนป้อมปัดน้ำ

ภาพถ่ายวัดเทพศิรินทราวาสในอดีต

ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ในพ.ศ. ๒๔๑๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า ในวโรกาสพิเศษทรงเจริญพระชนมพรรษาเข้าเขตเบญจเพศมงคลครบ ๒๕ พรรษาใน พ.ศ. ๒๔๒๑ สมควรจะประกอบกิจอันเป็นกุศลหรือพิธีมงคลตามพระราชพิธีเบญจเพส ซึ่งเป็นโบราณราชประเพณีที่เริ่มในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอารามหลวงแห่งใหม่ ณ ริมคลองผดุงกรุงเกษมเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระบรมราชชนนีที่สิ้นพระชนม์ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงพระเยาว์ (๘ พรรษา) โดยโปรดฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชมพูนุท กรมขุนเจริญผลพูลสวัสดิ์เป็นแม่กองก่อสร้าง มีพระศิริสมบัติ และพระวิจิตรจรรยา เป็นนายงาน เริ่มก่อสร้างตั้ง พ.ศ. ๒๔๑๙ สิ่งก่อสร้างในช่วงแรก อาทิ กำแพงรอบเขตพุทธาวาส ชุ่มประดู่ยอดทรงมงกุฎ หอระฆัง ศาลาติดกำแพงแก้ว หมู่กุฏิ ศาลาการเปรียญ สระน้ำกรูฐือปูน ฐานพระอุโบสถ และฐานพระศรีมหาโพธิ์ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาปลูกไว้ตั้งแต่เริ่มก่อสร้างใน พ.ศ. ๒๔๒๐ เพื่อเป็นศูนย์กลางหรือหลักสำคัญของเขตพุทธาวาสเปรียบเหมือนเป็นประธานของวัด

แผนที่แสดงที่ตั้ง

วัดเทพศิรินทราวาส ใน พ.ศ. ๒๔๓๐

ที่มา : แผนที่กรุงเทพ จ.ศ. ๑๒๔๔

←
การตกแต่งเครื่องบนพระอุโบสถ
ด้วยกระเบื้องเคลือบตามแบบ
พระราชานิยมรัชกาลที่ ๓
โดยทำซุ้มฟ้าและหางหงส์
ให้เป็นเคียนภาค

↑
ซุ้มประตูทรงมงกุฎสัญลักษณ์ของวัดเทพศิรินทราวาส
รูปแบบเป็นซุ้มจตุรมุข ย่อเก็จประดับกระเบื้องเคลือบสี

เมื่อการก่อสร้างเสนาสนะเสร็จเรียบร้อยแล้ว วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้อาราธนาพระอริยมุนี (อายุวฑฒโน เอ็ม) จากวัดบวรนิเวศวิหาร พร้อมด้วยพระฐานานุกรม ๓ รูป พระอันดับ ๑๖ รูป และสามเณร ๓ รูปมาประจำที่พระอารามแห่งนี้ และเสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธีขึ้นกุฏิและพระราชทานวิสุงคามสีมาแก่พระอริยมุนี แล้วพระราชทานนามพระอารามหลวงว่า “วัดเทพศิรินทราวาส” ดังปรากฏในประกาศ “ทรงบริจาคพระราชทรัพย์สร้างพระอาราม” ซึ่งเผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีชวด พุทธศักราช ๒๔๒๑ (วันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๑) ความว่า ...

... ขอประกาศแก่พระบรมวงษานุวงศ์แลข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย และพระสงฆ์ซึ่งอยู่ในพระอารามนี้ ฤ็จะมาแต่จาตุรทิศทั้งสี่ และชนทั้งปวงให้ทราบทั่วกันว่าพระอารามนี้ ได้ทรงพระราชดำริห์สถาปนาขึ้นใหม่โดยพระราชหฤทัย ประกอบด้วยพระกตัญญูตาคะตะเวทิตาคุณ เจริญรุ่งเรืองในพระบรมราชสันดานทรงระฤกถึงบุรพาธิการกิจ กรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์บรมราชชนนี ซึ่งเสด็จทิวงคตเสียแต่ในเวลาพระชนมายุตั้งอยู่ในปฐมวัย ยังมิได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเปนการใหญ่ในพระพุทศาสถานนั้นเป็นต้นเหตุ จึงได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์สร้างพระอารามนี้ถว้ฉลององค์สมเด็จพระบรมราชชนนี เปนเหมือนกับท่านได้สร้างด้วยพระองค์เอง และพระราชทานนามพระอารามนี้ ว่าวัดเทพศิรินทราวาส อนุโลมตามพระนามสมเด็จพระบรมราชบุรพการีนี ...

หลังจากนั้นในวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงก่อพระฤกษ์พระอุโบสถ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นที่สุด เนื่องจากวัดเทพศิรินทราวาสไม่มีพระวิหาร พระอุโบสถจึงทำหน้าที่เป็นทั้งพระอุโบสถและพระวิหารด้วย

←
พระอุโบสถด้านนอก
ประกอบด้วยเสาพาไลและเสาเฉลียง
เป็นเสากลมปลายสอบ บัวหัวเสา
ปั้นปูนประดับกระเบื้องเคลือบ
แบบบัวกลีบขนุนซ้อนกัน ๒ ชั้น

←
หน้าบันพระอุโบสถ
เป็นแบบกระเทเชอร์ คือจั่ว
หรือหน้าบันที่ก่ออิฐถือปูน
ทำทึบแนวเดียวกับหน้าบัน
โดยไม่มีหลังคายื่นออกไป
เป็นไขรา

พระอุโบสถ เป็นอาคารทรงไทยขนาดใหญ่ที่งดงามมากทั้งภายนอกและภายใน รูปแบบพระอุโบสถประกอบด้วยอาคารที่มีเฉลียงเชื่อมต่อกับพาล้อมรอบอาคาร ฐานพระอุโบสถ พื้นภายนอกและบันไดประดับด้วยหินอ่อนจากประเทศอิตาลี หลังคาทำเป็นชั้นลดด้านหน้าและด้านหลัง มีเสาเฉลียงรับโครงหลังคา และมีพาล้อมรอบชายคาโดยรอบ หน้าบันก่ออิฐถือปูน ไม่มีคูหาหน้าบันหรือซากราหน้าจั่ว เป็นลักษณะเฉพาะที่เรียกว่าแบบกระเท่เซร ภายในกรอบหน้าบันเป็นลายปูนปั้นประดับกระเบื้องเคลือบรูปพระมหากษัตริย์มณฑลกรุงเก่าอยู่เหนือพระเกี้ยวที่ประดิษฐานอยู่บนพานแว่นฟ้า อันเป็นตราสัญลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้เครื่องบน เช่น ซ่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ก็ล้วนประดับกระเบื้องเคลือบสิ่งงดงาม ส่วนซุ้มประตูหน้าต่างด้านนอกเป็นซุ้มทรงมณฑกูประดับกระเบื้องเคลือบ บานประตูหน้าต่างด้านนอกเขียนลายรดน้ำปิดทองแบบลายใบเทศ ผูกเป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ก้านแย่ง

เครื่องบนของพระอุโบสถ
อันประกอบด้วย ซ่อฟ้า ใบระกา หางหงส์
ตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบสีมีความสวยงาม

→
ซุ้มประตูประทวยเป็นซุ้มทรงมณฑป
ประดับกระเบื้องเคลือบ โดยจำลอง
รูปสัญลักษณ์พระมหาพิชัยมงกุฏ
โดยได้รับการรังสรรค์สืบเนื่อง
มาตั้งแต่รัชกาลที่ ๓

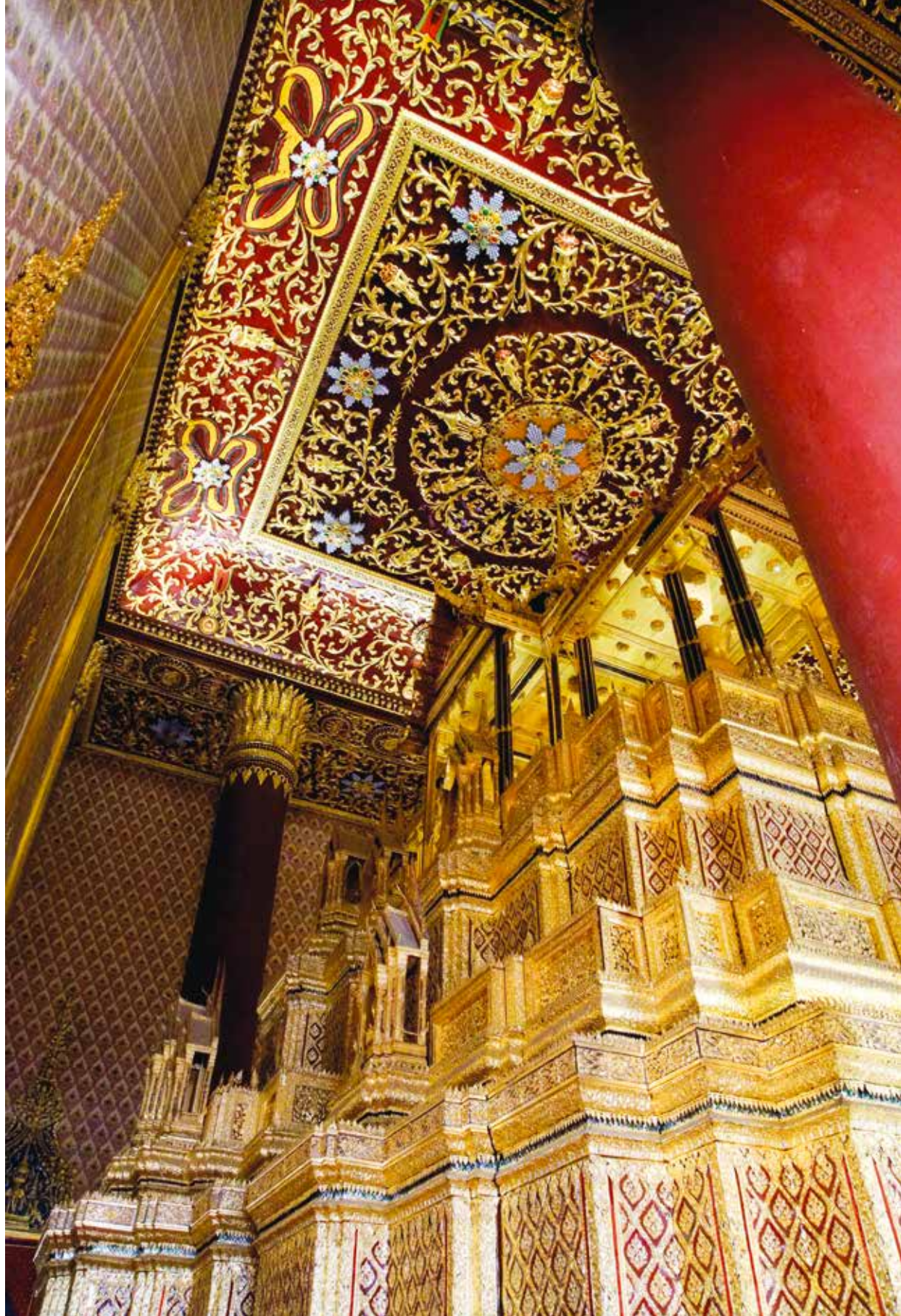
ภายในพระอุโบสถตกแต่งอย่างงดงาม ชุ่มประติมากรรมและหน้าต่างออกแบบเป็นรูปมณฑปประดับลวดลายเครือดอกไม้แบบตะวันตกด้วยลายปูนปั้นปิดทองประดับกระจก บานประตูหน้าต่างด้านในเป็นภาพเขียนปิดทองรูปเทวดาบันละ ๑ องค์ ผนังภายในพระอุโบสถเขียนรูปกลีบดอกกรำเพยประกอบลายก้านแย่ง เพดานประดับด้วยลายปูนปั้นจำหลักเป็นรูปดวงตราเครื่องอิสริยาภรณ์ชั้นหนึ่ง รวม ๕ ดวง ได้แก่ นพรัตน์ราชวรภรณ์ มหาจักรีบรมราชวงศ์ ปฐมจุลจอมเกล้า ประภามารณ์ช้างเผือก และประภามารณ์มงกุฎไทย ปิดทองและเขียนสีงดงาม นอกจากนี้ภายในพระอุโบสถยังมีพระพุทธรูปสำคัญประดิษฐานอยู่เหนือฐานชุกชีที่งดงามยิ่ง

เพดานภายในพระอุโบสถตอนกลาง
ประดับลวดลายดวงตราเครื่องอิสริยาภรณ์

- ดวงตรามหานพรัตน์
- ดวงตราหาวรรณ (ช้างเผือก)
- ดวงตราจุลจอมเกล้า
- ดวงตรามหาสุรภรณ์ (มงกุฎสยาม)
- ดวงตรามหาจักรี

แวดล้อมด้วย ดารา/สายสะพายตระกูลเดียวกัน
ในแต่ละชั้นรวม ๕ ตระกูล

←
ด้านบนเพดาน
ภายในพระอุโบสถทิศตะวันตก
ประดับลวดลาย
ดวงตรามหานพรัตน์
และสายสะพาย
นพรัตน์ราชวราภรณ์

ดวงตรามหากัปรีพร้อมสายสร้อย

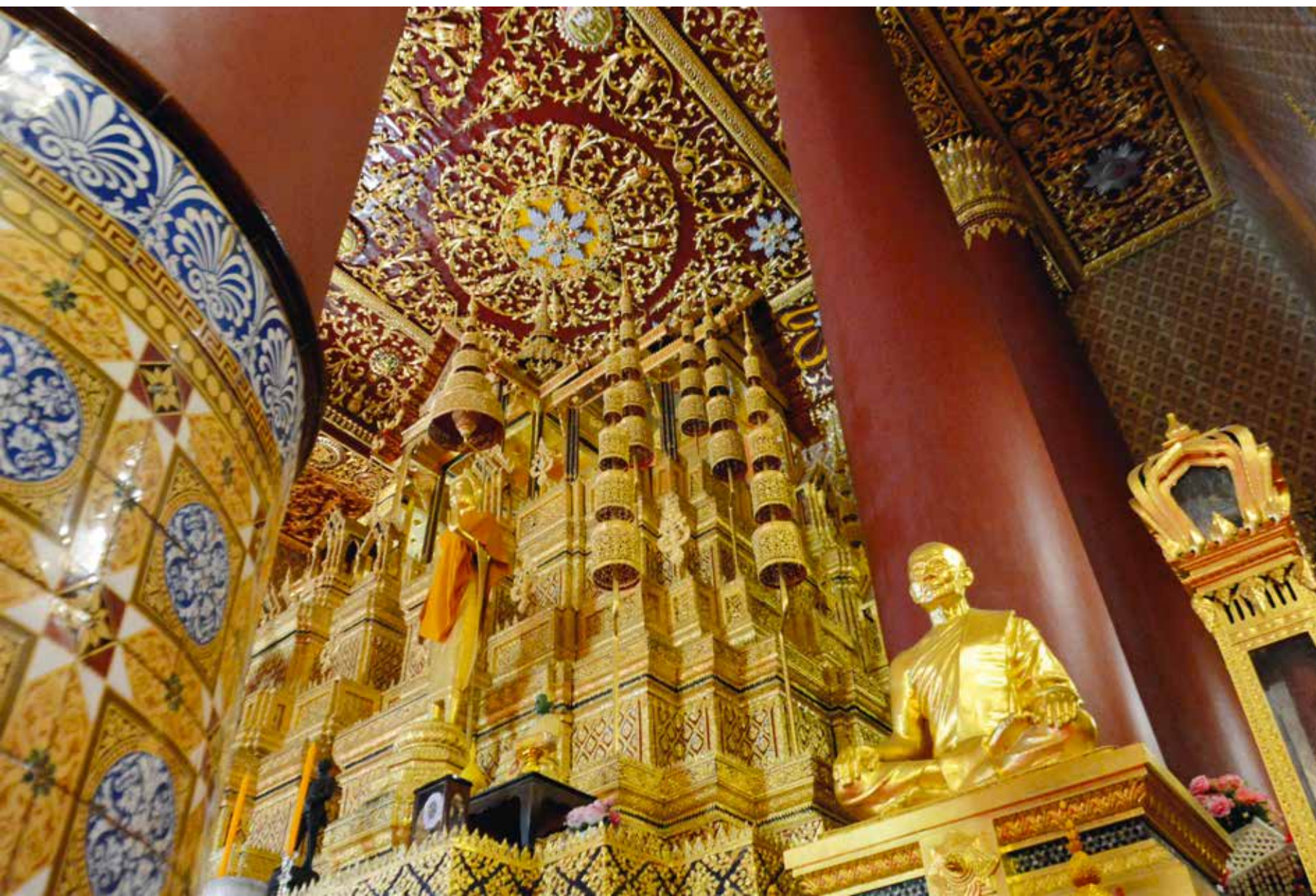
ดวงตรามหาสุรารักษ์ (มังกรกลุ่ยม) และสายสร้อย

ดวงตราจุลจอมเกล้าพร้อมสายสร้อย

ดวงตรามหาสุรารักษ์ (ช้างเผือก) และสายสร้อย

พระพุทธรูปปางห้ามพระแก่นจันทน์
พระพุทธรูปฉลองพระองค์
สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี
ในรัชกาลที่ ๔

พระพุทธรูปประธานพระอุโบสถ
รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้หล่อเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘
มีพุทธลักษณะตามแบบพระราชนิยมรัชกาลที่ ๔
กล่าวกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีพระพักตร์เข้มขึ้น
โน้มหน้าจิตใจผู้บูชาให้ระลึกถึง
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีน้ำพระทัย
เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ เพื่ออนุเคราะห์
ประชาชนอยู่เป็นนิตย์

ฐานชุกชีในพระอุโบสถมีลักษณะเป็นฐานสิงห์ย่อมุมไม้สิบสอง เป็นที่รองรับปราสาทจตุรมุข
ยอดมณฑปซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ เดิมเป็นพระเบญจาทองประดับกระจกทรงพระโกศ
ในการพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้ากรมภาณุพันธุ์เพ็ชรรัตน์ ณ พระเมรุท้องสนามหลวงในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๓ เมื่อเสร็จ
งานพระเมรุแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายพระเบญจาทองพระโกศเฉพาะชั้นกลางกับชั้นบนมาตั้งไว้บน
ฐานชุกชีในพระอุโบสถวัดเทพศิรินทราวาสราชวรวิหาร ส่วนพระเบญจาเล็ก ๔ ทิศชั้นล่าง ย้ายไป
ประดิษฐานที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร ยอดมณฑปของฐานชุกชีประดิษฐานพระ
ประธานปางสมาธิที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้หล่อเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘
และพระพุทธรูปพระอัครสาวกในกริยานั่งพับเพียบ หันหน้ามาถวายสักการะพระประธาน นอกจากนี้
บนฐานชุกชียังเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญอีก ๔ องค์ คือ พระนิรันตราย พระพุทธรูป
ปางมารวิชัย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าเยาวมาลย์นฤมล กรมขุนสวรรคโลกลักษณวดี ขอ
พระราชทานพระบรมราชานุญาตบูรณะ เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดเทพศิรินทราวาส พระพุทธรูป
ปางห้ามพระแก่นจันทน์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี
และพระพุทธรูปทรงเครื่องห้ามสมุทร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้าจันทรมณฑล โสภณภควดี กรมหลวงวิสุทธิกษัตริย์ พระชนิษฐภคินีในพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชุกชี ประดิษฐานพระพุทธรูป
ภายในพระอุโบสถ
มีลักษณะเป็นชุกชีฐานสิงห์
ย่อมุมไม้สิบสอง รองรับพระเบญจา
ตั้งปราสาทจตุรมุขยอดมณฑป

ในเขตพุทธาวาสยังมี ศาลาโถง มณฑปจาดูรนต์อนุสาวรีย์และมณฑปภาณูรังสีอนุสรณ์
ที่ประดิษฐานพระราชสรีรังคารสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาดูรนต์รัศมี และสมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังสีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ซึ่งเป็นพระอนุชาร่วม
พระครุภทรเดียวกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

↓ มณฑปจาดูรนต์อนุสาวรีย์
(ด้านหน้า)

← มณฑปภาณูรังสีอนุสร

เขตสังฆาวาสของวัดเทพศิรินทราวาสมีสิ่งก่อสร้างสำคัญ เช่น อาคารโรงเรียนเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต (โต มานิตยกุล) ซึ่งเจ้าพระยานรรัตนราชมานิตบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างอาคารโรงเรียนสำหรับภิกษุและสามเณร เมื่อพ.ศ. ๒๔๓๓ และกุฏิเจ้าฟ้าจันทราสรัทวารและกุฏิเจ้าฟ้าเยาวมาลย์นฤมล ซึ่งสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทราสรัทวาร และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าเยาวมาลย์นฤมลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ นอกจากนี้ภายในบริเวณวัดเทพศิรินทราวาสยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเทพศิรินทร์ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าหัวพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ผู้มีจิตศรัทธาสรางอาคารสำหรับโรงเรียนเทพศิรินทร์ และได้พระราชทานนามอาคารเหล่านั้น ได้แก่ ตึกแมนณมิตร และตึกโชฎึกเลาหะเศรษฐี นอกจากนี้ยังมีพระราชดำริให้สร้างตึกเยาวมาลย์อุทิศ เพื่ออุทิศแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าเยาวมาลย์นฤมลด้วย

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาปลูกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๐

อาคารเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต (โต มานิตยกุล)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสุสานหลวง หรือ ฌาปนสถานหลวง ณ บริเวณด้านทิศตะวันตกหรือด้านหลังสุดของวัด เพื่อลดความสั่นเปลี่ยงในการปลงศพของผู้มีบรรดาศักดิ์ที่มีกสร้างอาคารต่างๆ ประกอบเมรุหรือโรงทิมที่ประชุมเพลิงเพื่อใช้เพียงครั้งเดียวแล้วรื้อทิ้ง ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือ **ตำนานสุสานหลวง วัดเทพศิรินทราวาส กับตำนานมโหรี** ว่า “... กระแสพระราชดำริที่จะสร้างสุสานนั้น คือจะให้... มีสถานที่อันเป็นเครื่องประกอบการเมรุซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ให้ครบครัน เมื่อจะทำการปลงศพอย่าให้ต้องสร้างใหม่เปนของทำชั่วคราว ... ด้วยมีพระราชประสงค์จะให้ปลงศพที่สุสานนี้ได้ทุกชั้นบรรดาศักดิ์ สุดแต่ได้รับพระบรมราชานุญาตพิเศษ เปนสำคัญ ...” นอกจากนี้ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพลับพลาอิศริยาภรณ์ เพื่ออุทิศพระราชกุศลพระราชทานแด่ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอิศริยาภรณ์ และเพื่อเป็นอาคารถาวรสำหรับเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงศพ โดยเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอิศริยาภรณ์เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๓๗

ວັດນິເວສຣຣມປະວັຕິ

วัดใกล้วัง	วังใกล้วัด	กษัตริย์สร้าง
แบบยุโรป	งามต่าง	ทางแนวศิลป์
บรรเจิดธรรม	ล้ำเลิศค่า	ในธาณินทร์
ณ บางปะอิน	ถิ่นเรืองรอง	อยุธยา

วัดนิเวศธรรมประวัติ

วัดนิเวศธรรมประวัติเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๑๙ ณ เกาะลอยกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามกับพระราชวังบางปะอิน เพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญพระราชกุศลขณะเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานมาประทับที่พระราชวังบางปะอิน วัดนี้มีความโดดเด่นด้านศิลปกรรม และเป็นวัดเดียวที่โปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างตามแบบศิลปะโกธิกของตะวันตก เพื่อให้ราษฎรได้ชมของแปลกที่ไม่เคยมีในพระอารามอื่น

←
ภาพถ่ายวัดนิเวศธรรมประวัติในอดีต
ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติในพ.ศ. ๒๔๑๑ พระองค์ทรงมีพระราชปณิธานจะทรงประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เสด็จประพาสหัวเมืองต่างๆ ในประเทศอยู่เสมอ โดยเฉพาะการเสด็จประพาสบางปะอิน จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งหลายองค์ในพระราชวังบางปะอินเพื่อเป็นที่ประทับในการเสด็จแปรพระราชฐาน ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๑๙ ทรงมีพระราชศรัทธาสั่งพระอารามใกล้พระราชวังเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศล และให้ผู้รับเหมาชาวตะวันตกชื่อ มิสเตอร์โยอาคิม แกรซี (Joachim Grassi) ชาวอิตาลี เป็นผู้ออกแบบตามแบบศิลปะโกธิก โดยทรงมีพระราชดำริว่า

ศาสนาไม่ได้อยู่ที่รูปน การสร้างวัดในพระพุทธศาสนาที่ไม่มีข้อบังคับว่าจะต้องสร้างเป็นรูปร่างอย่างใด แม้วัดหลวงที่สร้างมาก่อน พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยกย่องแบบอย่างสร้างตามพระราชอัธยาศัย ... ทรงอุปมาการสร้างวัดว่าเหมือนเก็บดอกไม้บูชาพระ ถึงจะเป็นดอกไม้หลายอย่างต่างพรรณ ถ้าถวายโดยเจตนาบูชาพระแล้วก็เป้นพุทธบูชาอยู่นั่นเอง

←
กุฏิสงฆ์วัดนิเวศธรรมประวัติ
สร้างตามแบบสถาปัตยกรรม ตะวันตก

ประภาคารท้ายเกาะวัดนิเวศธรรมประวัติ

รัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐

เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สัญจรไปมาทางเรือ และการเสด็จฯ ทางชลมารค

↑ ในระยะแรกจะมีเจ้าหน้าที่ของพระราชวังมาคอยเฝ้า ต่อมาได้ใช้เด็กวัด

ชักรอกตะเกียงเติมน้ำมันมะพร้าว และจุดไฟบนประภาคารทุกวัน

ปัจจุบันประภาคารได้ยกเลิกการใช้งานแล้ว เหลือเป็นเพียงสัญลักษณ์เท่านั้น

พระอุโบสถวัดนิเวศธรรมประวัติ

เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโกธิก

ด้านหลังพระอุโบสถทำเป็นหอคอยแปดเหลี่ยมสูงยอดแหลม

อย่างระฆังของโบสถ์คริสต์ บนยอดหอคอยประดิษฐานเจดีย์ทองเหลืองหล่อ

ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ โดยรัชกาลที่ ๕

ใน พ.ศ. ๒๔๒๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินก่อพระฤกษ์ พระอุโบสถ โดยการก่อสร้างพระอุโบสถดำเนินการพร้อมกับอาคารอื่นๆ ซึ่งล้วนก่ออิฐถือปูนตามแบบตะวันตก ได้แก่ ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอพระไตรปิฎก ซุ้มประดิษฐานพระคันธารราษฎร์ ตึกแถวสำหรับศิษย์วัด ศาลาที่พักข้างพระอุโบสถหลังใหญ่ และศาลาน้อย เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๔๒๑ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระเจดีย์ซึ่งหล่อด้วยสัมฤทธิ์ลงรักปิดทอง และตั้งไว้บนหอรบข้างเบื้องหลังพระอุโบสถ แล้วทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ซึ่งทรงเพาะจากเมล็ดของต้นพระศรีมหาโพธิ์เดิมที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย ต่อมาในวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกระบวนแห่พระพุทธรูปมณฑลรัตนโกสินทร์ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้หล่อขึ้นเพื่อเป็นพระประธานของพระอาราม รวมทั้งรูปหล่อพระมหาสาวกประจำทิศทั้ง ๘ พระคัมภีร์ ไตรปิฎก และพระอมราภิกษิตจากวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้นิมนต์มาเป็นเจ้าอาวาส พร้อมทั้งพระฐานานุกรมและพระสงฆ์อันดับจากวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามรวม ๘ รูป มายังพระอาราม ในวันเดียวกันนี้มีพระราชโองการให้ประกาศพระราชทานที่วัดและเสนาสนะ เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสงฆ์ และพระราชทานนามพระอารามว่า วัดนิเวศธรรมประวัติ ณ วันจันทร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศกพระพุทธศาสนากาล ๒๔๒๑ พรรษา ตรงกับวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ ดังนี้ ...

ต้นพระศรีมหาโพธิ์

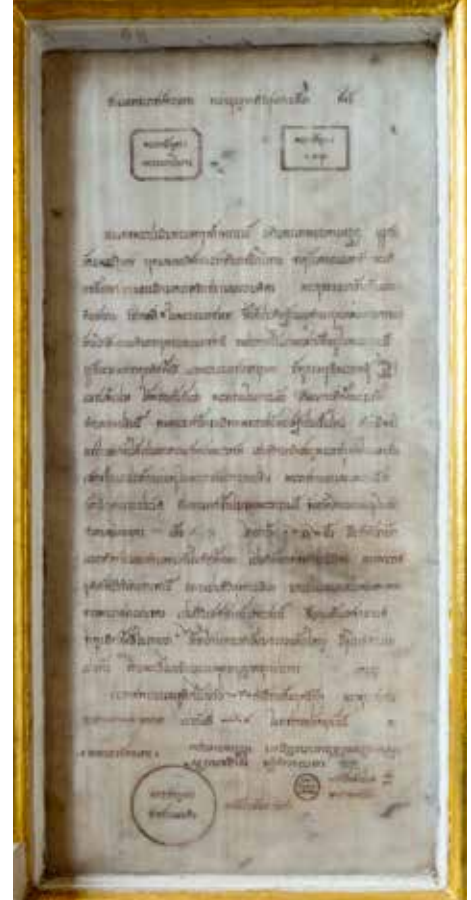

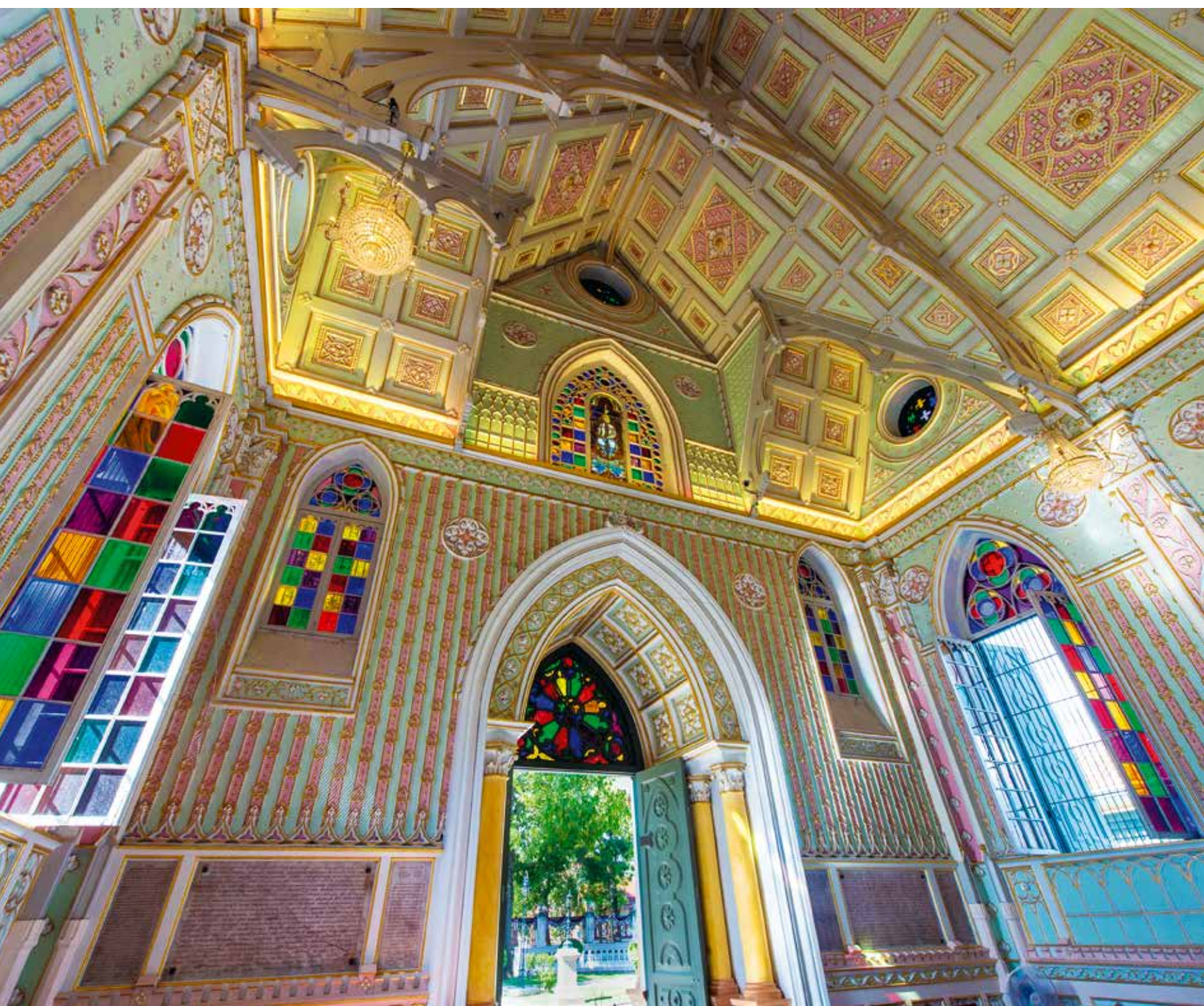
แผ่นหินอ่อนจารึกสำเนาประกาศพระราชทาน
วิสุงคามสีมาวัดนิเวศธรรมประวัติ

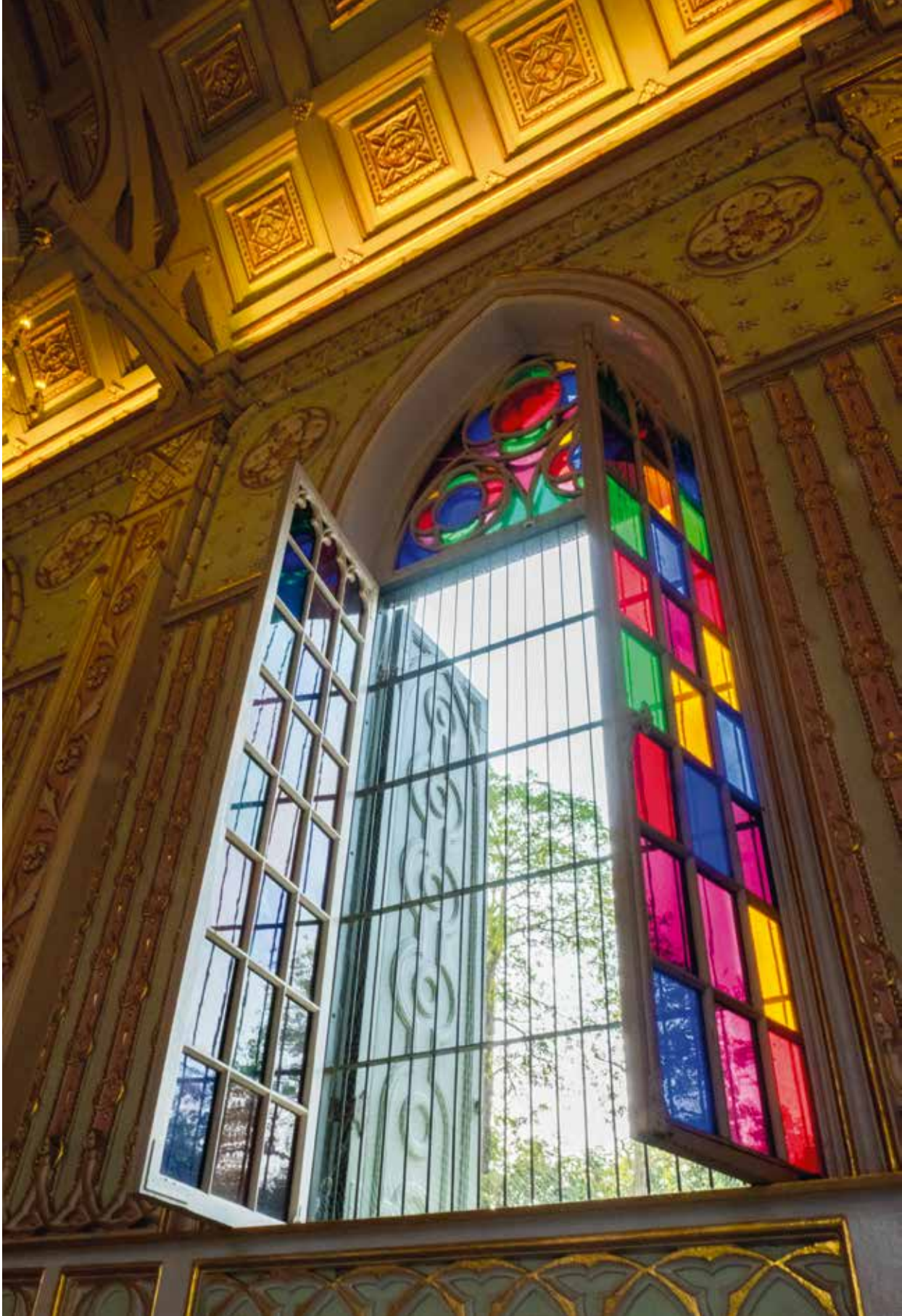
ขอประกาศ ... ให้ทราบทั่วกันว่า ภูมิสถานที่ยกสร้างอยู่ ... ข้าพเจ้าคิดจะใคร่
สร้างเป็นพระอารามน้อยๆ สำหรับที่บำเพ็ญกุศลใกล้พระราชวังในเวลาเมื่อได้ขึ้น
มาพักแรมอยู่ที่เกาะบางปะอินนี้ จึงได้คิดให้ถมดินให้พื้หน้าตามฤดูที่เคยประมาณ
ว่าเป็นอย่างมากโดยปกติ แล้วให้เจ้าพนักงานจ้างเหมาช่างชาวประเทศตะวันตก
กะวางแผนที่ทำตามแบบอย่างกับประเทศตะวันตกทุกสิ่ง ซึ่งได้ให้คิดสร้างโดยแบบ
อย่างเป็นของชาวต่างประเทศดังนี้ ด้วยมีความประสงค์จะบูชาพระพุทธศาสนาด้วย
ของแปลกประหลาด แลเพื่อให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงชมเล่นเป็นของแปลก ยัง
ไม่เคยมีในพระอารามอื่น และเป็นของมั่นคงถาวรสมควรเป็นพระอารามหลวงใน
หัวเมือง ให้จะนิยมยินดีเลื่อมใสในลัทธิศาสนาอื่น นอกจากพระพุทธศาสนานั้นหาไม่ได้
พระอารามนี้ได้ลงมือสร้างตั้งแต่ ณ วันอังคาร เดือน ๓ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีชวด อัฐศก
พระพุทธศาสนาจุลศักราช ๒๔๑๙ พรรษา จุลศักราช ๑๒๓๘ จนถึง วันจันทร์ เดือน ๔
ขึ้น ๔ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก พระพุทธศาสนาจุลศักราช ๒๔๒๑ พรรษา จุลศักราช ๑๒๔๐
จึงสำเร็จลง ขนานนามพระอารามนี้ว่า วัดนิเวศธรรมประวัติ ...

ในวันเดียวกันนั้น ยังมีพระบรมราชโองการพระราชทานที่วิสุงคามสีมาซึ่งทรงพระราช
อุทิศที่ดินแยกออกจากพระราชอาณาเขตของพระราชวังบางปะอิน และมีพระราชหัตถเลขา ทรง
ซื้อที่นาถวายพระอาราม โดยโปรดฯ ให้ซื้อที่นาของราษฎรจำนวน ๔๐ ไร่ถวายพระอาราม และ
พระราชทานยกค่านาของพระอารามด้วย รวมทั้งทรงพระราชอุทิศกัลปนาค่านาแขวงกรุงเก่าปีละ ๓
ชั่งให้แก่วัดนิเวศธรรมประวัติด้วย ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๓๘ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรเสถรรฐสุดา
(พระองค์เจ้าบุตรี) ทรงมีพระราชศรัทธาอุทิศที่นา ๑๐๘ ไร่ ๒๘ วา ถวายแด่วัดนิเวศธรรมประวัติ
เพื่อเก็บผลประโยชน์บำรุงพระอาราม และเป็นค่าอาหารบิณฑบาตถวายพระสงฆ์และสามเณรสืบไป
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระบรมราชโองการให้พระราชทานยกเงินค่านา
ในส่วนที่เป็นของวัดนิเวศธรรมประวัติด้วย

แผ่นหินอ่อนจารึกสำเนาประกาศการสร้าง
วัดนิเวศธรรมประวัติ และการประดิษฐาน
พระพุทธนฤมลธรรโมภาส อยู่ภายในพระอุโบสถ

ศิลปกรรมสำคัญของวัดนิเวศธรรมประวัติ

วัดนิเวศธรรมประวัติเป็นวัดขนาดเล็ก การออกแบบผังของพระอารามและสิ่งก่อสร้างโดยรวมเป็นศิลปะแบบตะวันตกและมีเอกภาพ ศิลปกรรมที่โดดเด่นคือสถาปัตยกรรมและประติมากรรม โดยเฉพาะพระอุโบสถและพระพุทธรูปมณฑลธรรมโมภาสซึ่งเป็นองค์ประธานในพระอุโบสถ

การตกแต่งภายในพระอุโบสถ เป็นผลงานของโยอาคิม แกรซี ชาวอิตาลี ร่วมกับพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ มีลักษณะเด่น ที่การตกแต่งลวดลายปูนปั้นที่ผนัง เพดาน โครงสร้างไม้สลักซับซ้อน ทาสีปิดทอง อย่างสวยงาม

พระอุโบสถ เป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มียอดโดมปลายแหลม ทางเข้าพระอุโบสถเป็นมุขยื่นออกมาเป็นสามเหลี่ยมหน้าจั่วซ้อนกัน ๒ ชั้น ชั้นล่างทำเป็นซุ้มรูปโค้งปลายแหลม พื้นที่ระหว่างหน้าจั่วทั้งสองชั้น จำหลักลายปูนปั้นเป็นตราอาร์มซึ่งเป็นตราแผ่นดินประจำรัชกาลที่ ๕ ด้านข้างทางเข้าทั้งสองด้านมีซุ้มแบบโกธิก ซุ้มด้านตะวันตกประดิษฐานเทวรูปปัญจสิงขรถือพิณ และด้านตะวันออกเป็นเทวรูปพระอินทร์เป่าสังข์ เทวรูปทั้ง ๒ องค์นี้สร้างขึ้นเพื่อเลียนแบบนักบุญในศาสนาคริสต์ เดิมเป็นปูนปั้น ต่อมาเกิดชำรุด จึงโปรดเกล้าฯ ให้หล่อใหม่ด้วยสำริดปิดทองคำเปลว บริเวณรอบผนังพระอุโบสถเจาะช่องหน้าต่างเป็นรูปโค้งปลายแหลม ส่วนด้านท้ายพระอุโบสถเป็นหอรระฆัง ยอดโดมรูปกรวยแหลม ๓ ชั้น แต่ละชั้นเจาะช่องหน้าต่างแบบโค้งปลายแหลมโดยรอบ บนหอรระฆังมีเจดีย์สำริดลงรักปิดทองบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

←
รูปแบบภายนอกพระอุโบสถ
หลังคามุงกระเบื้องว่าว
มีบราลีแบบฝรั่งที่สันหลังคา
ผนังทุกด้านทำเสาครึ่งภายนอก
สลักกับหน้าต่างซุ้มโค้งยอดแหลม

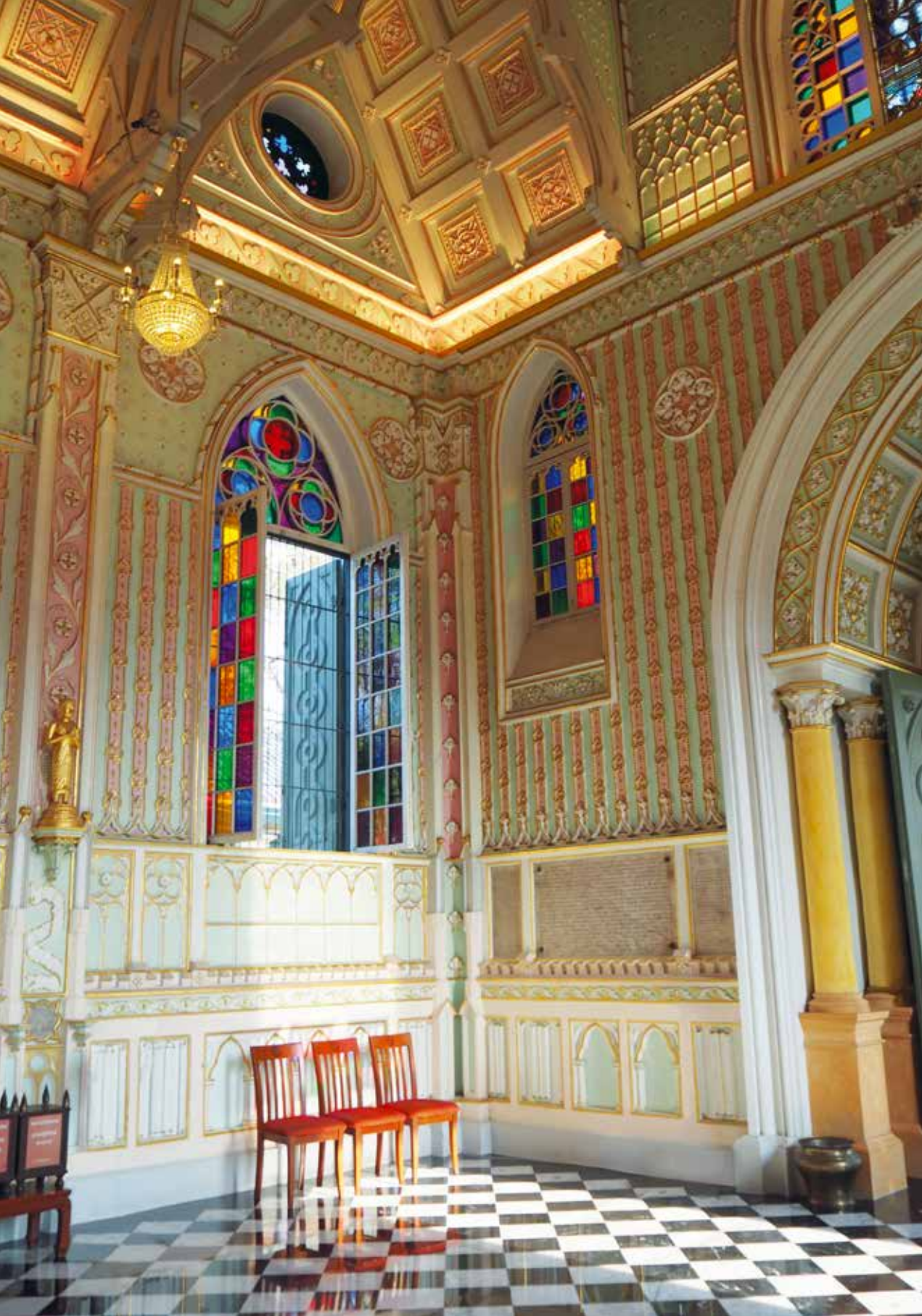

การตกแต่งภายในพระอุโบสถ
ฝั่งตรงข้ามพระประธาน
เป็นพระบรมสาทิสลักษณ์
รัชกาลที่ ๕ ทำจากกระจกสี

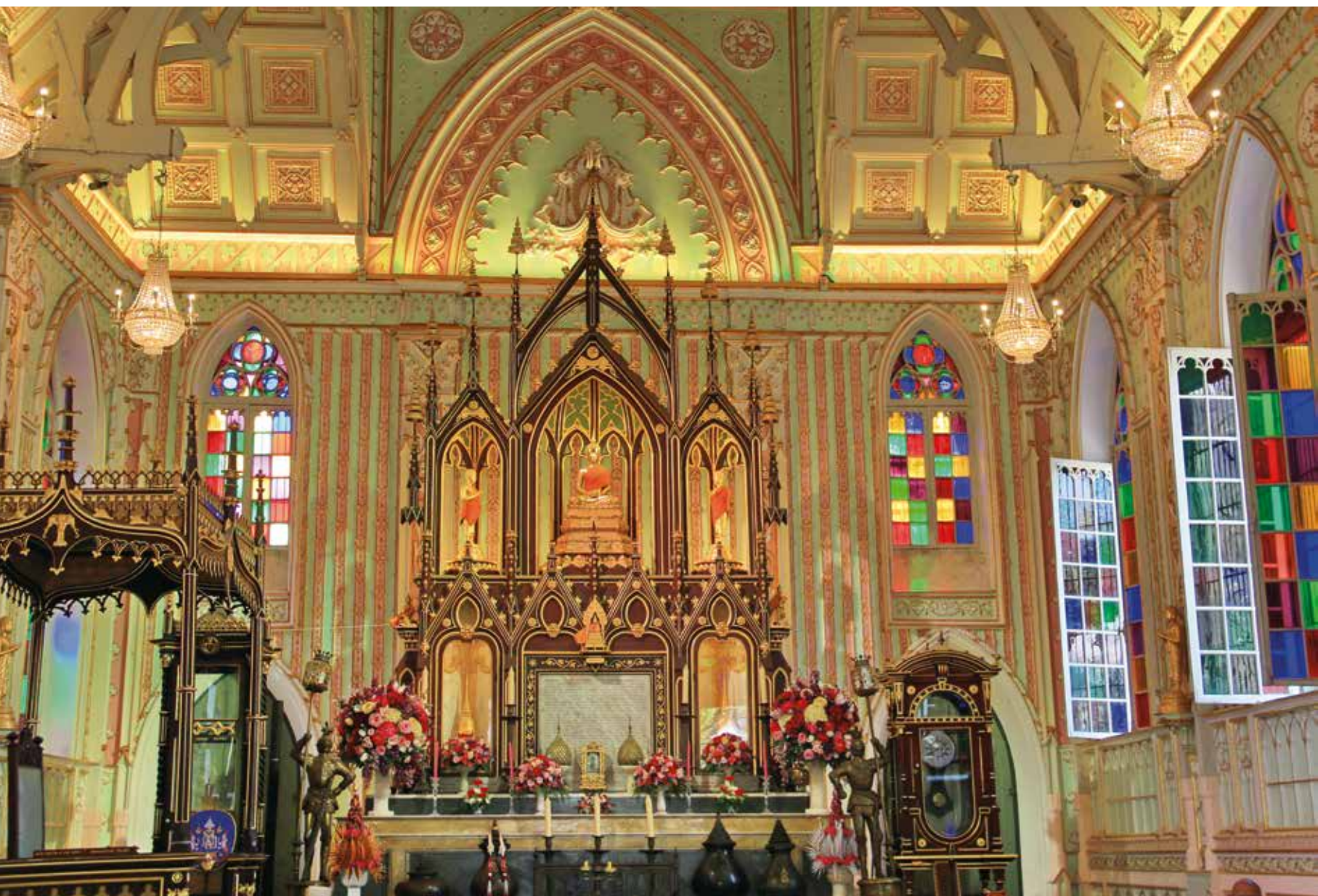
ภายในพระอุโบสถตกแต่งแบบตะวันตก ออกแบบโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พื้นปูด้วยหินอ่อนสีขาวสลัดำ บานประตูหน้าต่างประดับด้วยกระจกสลัสี ผนังพระอุโบสถด้านข้างประตูทางเข้าทั้งสองข้างจารึกประวัติการก่อสร้างวัด และพระพุทธรูปปฏิมากร เหนือประตูทางเข้าพระอุโบสถมีพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำด้วยกระจกสี สั่งทำมาจากประเทศอิตาลี ด้านล่างของพระบรมฉายาลักษณ์นี้มีอักษรจารึกแปลว่า จุฬาลงกรณ์ กษัตริย์สยาม ฐานชุกชีในพระอุโบสถออกแบบเป็นซุ้มเรือนแก้วยอดแหลมสำหรับประดิษฐานพระประธานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ออกแบบปั้นหุ่น เมื่อหล่อแล้วแกะไหล่ด้วยทองทั้งองค์ ปรากฏว่าเป็นพระพุทธรูปนั่งสมาธิเพชรทึ่งดงามบริสุทธ์ หาทีติมิได้ เป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบประเพณีนิยมกับศิลปะตะวันตก และเป็นที่พอพระราชหฤทัยยิ่งนัก โปรดว่างดงามหาทีติมิได้ ถวายพระนามว่า “พระพุทธรูปมณฑลธรรมโมภาส” หลังจากนั้น โปรดเกล้าฯ ให้หล่อรูปพระอรหันต์มหาสาวกซึ่งมีนามประจำทิศทั้ง ๘ ประกอบด้วยพระอัครสาวก ๒ พระองค์ คือ พระสารีบุตรเถร ทิศทักษิณและพระโมคคัลลานะเถร ทิศอุดรซึ่งหล่อและแกะไหล่ด้วยทองทั้งองค์ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานในเบื้องซ้ายเบื้องขวาแห่งองค์พระประธาน และพระมหาสาวกอีก ๖ พระองค์ คือ พระอัญญาโกณฑัญญเถระ ทิศบูรพา พระมหากัสสปเถระ ทิศอาคเนย์ พระอุบาลีเถระ ทิศหรดี พระอานนท์เถร ทิศประจิม พระมหากัจจายนเถระ ทิศพายัพ และพระราหุลเถรพุทธรูปโรส ทิศอีสาน เมื่อหล่อแล้วโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานไว้บนหิ้งริมผนังประจำตามทิศ คล้ายกับภายในโบสถ์คริสต์ที่ประดับด้วยประติมากรรมนักบุญ นอกจากนี้ ฐานชุกชียังประดิษฐานพระนรินทรายอยู่ที่หน้าเรือนแก้วชั้นล่างด้วย

พระบรมสาทิสลักษณ์ รัชกาลที่ ๕
สั่งทำมาจากประเทศอิตาลี

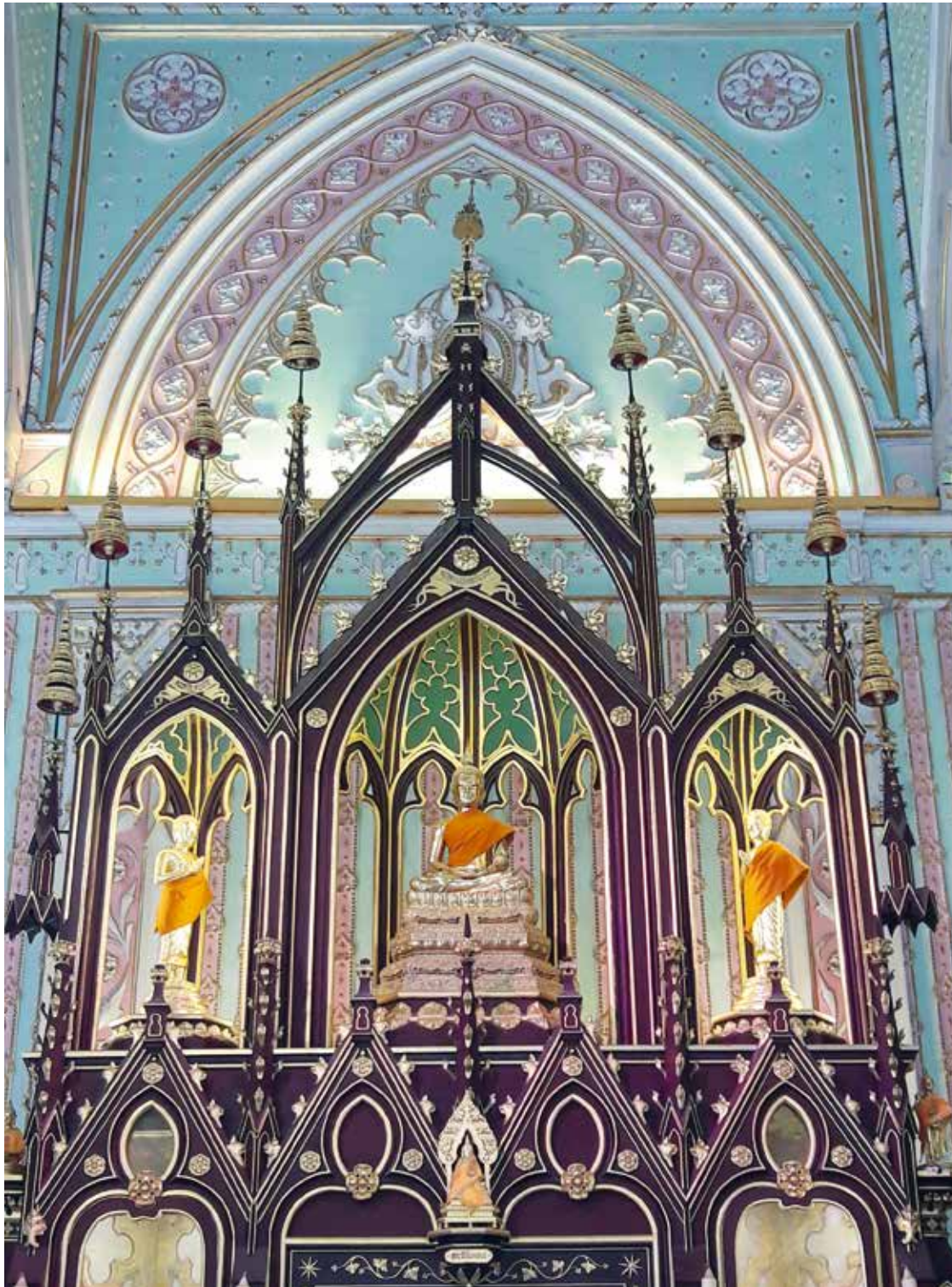

นอกจากตกแต่งภายใน
พระอุโบสถมีความสวยงาม
สิ่งพิเศษที่อยู่ภายในพระอุโบสถคือ
รูปหล่อพระอรหันต์สาวกประจำทิศ
ประดิษฐานบนที่นั่งริมผนังคล้ายกับ
ประติมากรรมนักบุญที่อยู่ภายใน
โบสถ์คริสต์

พระประธานในพระอุโบสถประดิษฐานบนฐานชุกชีไม้โปร่ง
ทาสีปิดทองทำเป็นซุ้มอย่างแท่นบุชาศิลปะโกธิก
มีชั้นลดหลั่นกันลงมา

พระประธานในพระอุโบสถ
 มีนามว่า พระพุทธรูปมณฑลธรรมโมภาส
 ขึ้นแบบโดย พระวรวงศ์เธอ
 พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ
 ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระพุทธรูป
 ปางสมาธิลักษณะงดงามมากที่สุด
 องค์หนึ่ง แวดล้อมพระอัครสาวก
 ชายขวา ด้านล่างของพระประธาน
 ประดิษฐานพระนิรันตราย เพื่ออุทิศ
 พระราชกุศลถวายรัชกาลที่ ๔

อนึ่ง ภายนอกพระอุโบสถยังมีสถาปัตยกรรมและประติมากรรมสำคัญอื่นๆ เช่น

หอพระไตรปิฎก เป็นอาคารทรงจตุรมุขสองชั้น สร้างแบบศิลปะโกธิก ภายในเป็นตู้พระไตรปิฎกหกเหลี่ยมสำหรับเก็บคัมภีร์พระไตรปิฎกที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นรวม ๑๑๙ คัมภีร์เพื่อให้พระสงฆ์และสามเณรในพระอารามแห่งนี้ศึกษาเล่าเรียน

หมู่กุฏิสงฆ์ สร้างขึ้นตามแบบ
สถาปัตยกรรมตะวันตก

หอไตร วัดนิเวศธรรมประวัติ
ได้รับอิทธิพลจากโบสถ์
ของศาสนาคริสต์

หอพระขอฝนหรือ หอพระคันธารราษฎร์
ที่รัชกาลที่ ๕ โปรดให้สร้างขึ้น
เพื่อให้ราษฎรได้อธิษฐานขอให้ฝนฟ้าตก
ต้องตามฤดูกาล เพราะบางปะอิน
เป็นเมืองเกษตรกรรม ต้องอาศัยน้ำ
ในการเพาะปลูกมาก

พระขอฝนหรือพระคันธารราษฎร์ เป็นพระพุทธรูปลักษณะยืน พระหัตถ์ขวายกขึ้นแสดงอาการกวักขอฝน พระหัตถ์ซ้ายทรงยกเสมอสะเอว ดูคล้ายกับรองรับน้ำฝน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้หล่อพระพุทธรูปองค์นี้เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ราษฎรเนื่องจากบริเวณบางปะอินเป็นพื้นที่ทำนาเป็นหลัก ต้องการให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล แต่ในปีเกิดภาวะฝนแล้ง จึงต้องหล่อพระขอฝนในการทำพิธีขอฝน และให้ชาวนามาอธิษฐานขอฝนในต้นฤดูทำนา โดยมีคาถาบูชาเป็นภาษาบาลี สำหรับสวดอธิษฐานขอฝน จารึกลงแผ่นหินอ่อนที่ฐานพระคันธารราษฎร์

หอพระขอฝนหรือหอพระคันธารราษฎร์
มีรูปแบบสถาปัตยกรรมอย่างตะวันตก
โดยได้รับรูปแบบการสร้างสรรค์มาจาก
ศิลปะโกธิก เป็นอาคารยอดแหลมสูงชะลูด

นาฬิกาแดดที่นำเข้ามาจากประเทศอิตาลี
ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าอาคารศาลาการเปรียญ
หลังพระอุโบสถ

ศาลาการเปรียญหลังเดิม
ได้บูรณปฏิสังขรณ์
และปรับเปลี่ยนให้เป็นพิพิธภัณฑ์
ที่จัดเก็บโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ
ของวัดนิเวศธรรมประวัติ

อาคารศาลาการเปรียญหลังเดิม ตั้งอยู่ข้างหลังพระอุโบสถ ตัวอาคารเป็นศิลปะแบบโกธิก
ดงาม ด้านหน้าอาคารมีนาฬิกาแดดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้
นายช่างอิตาลีนำมาจากเมืองมิลาน และติดตั้งไว้ตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๒๑ ต่อมาอาคารหลังนี้ชำรุด
ทรุดโทรมลง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงพระราชทานพระบรมราชานุญาต
ซ่อมอาคารศาลาการเปรียญ และให้จัดเป็นพิพิธภัณฑ์พระจุลจอมเกล้าฯ สำหรับรวบรวมวัตถุโบราณ
ภายในวัดที่มีมาแต่ดั้งเดิม

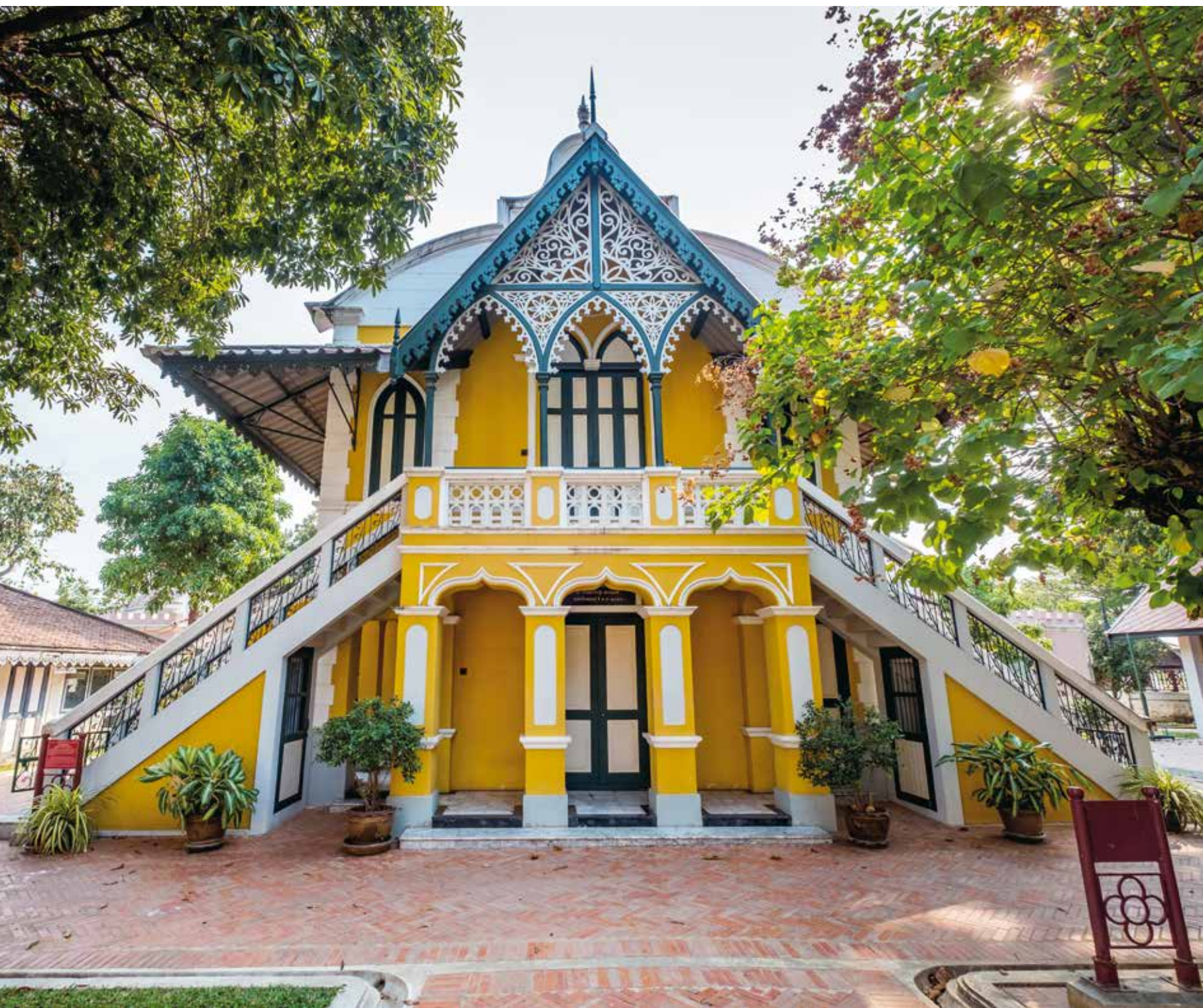

พระพุทธรูปปางนาคปรก
ศิลปะลพบุรี รัชกาลที่ ๕ อัญเชิญ
มาจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ลพบุรี
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑

ตำนาน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
 เป็นอาคารสองชั้น ก่ออิฐถือปูน
 พื้นไม้กระดานทั้งสองชั้น หลังคาโครงไม้
 มุงด้วยกระเบื้องลอน
 ในระหว่างที่ทรงจำพรรษา
 ที่วัดนิเวศธรรมประวัตินี้ ทรงนิพนธ์
 ตำราเรียน “แบบเรียนเร็ว” เล่ม ๑
 เพื่อใช้สอนนักเรียนที่โรงเรียนของวัดนี้
 เป็นครั้งแรก

สวนหิน ดิศกุลอนุสรณ์ แสดงถึงความผูกพันของสมเด็จพระเจ้า
 กรมพระยาเดชาดิศรกับวัดนิเวศธรรมประวัติ

ศาลาการเปรียญใหม่
สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๙

วัดอัมพวันคันนิมิต

พระเจดีย์

ศรีสวัสดิ์

รัชสถาน

แบบลังกา

โบราณ

บนไหล่เขา

โปรดฯให้สร้าง

ณ ลีซัง

ครั้งนานนา

งามเลลา

แลสล้าง

พรางบูรพา

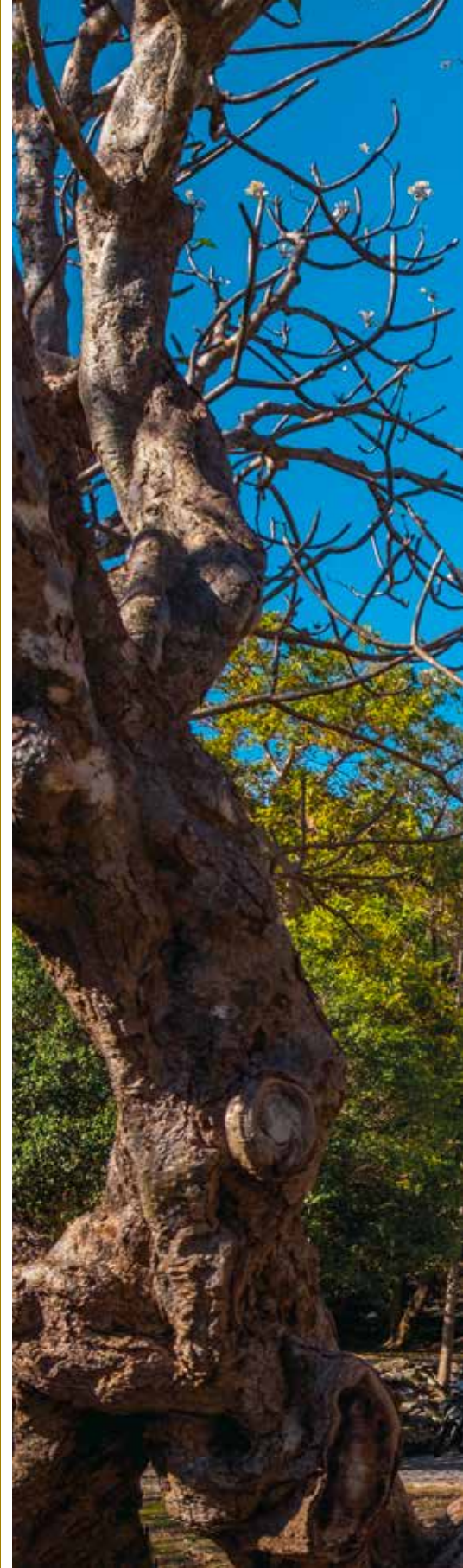
วัดอัมพวันคณิมิตร

วัดอัมพวันคณิมิตรเป็นพระอารามที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นภายในเขตพระราชฐาน ณ เกาะสีชัง สถาปัตยกรรมเป็นแบบพระเจดีย์อุโบสถซึ่งเป็นการผสมผสานศิลปะไทยกับศิลปะตะวันตกแบบโกธิกอย่างงดงาม พระอารามแห่งนี้ได้ถูกทิ้งร้างไปหลังจากได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาไม่นาน เนื่องจากชุมชนของเกาะสีชังได้ย้ายออกไปห่างไกลจากวัด ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้เสด็จแปรพระราชฐานบนเกาะสีชังอีกหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖)

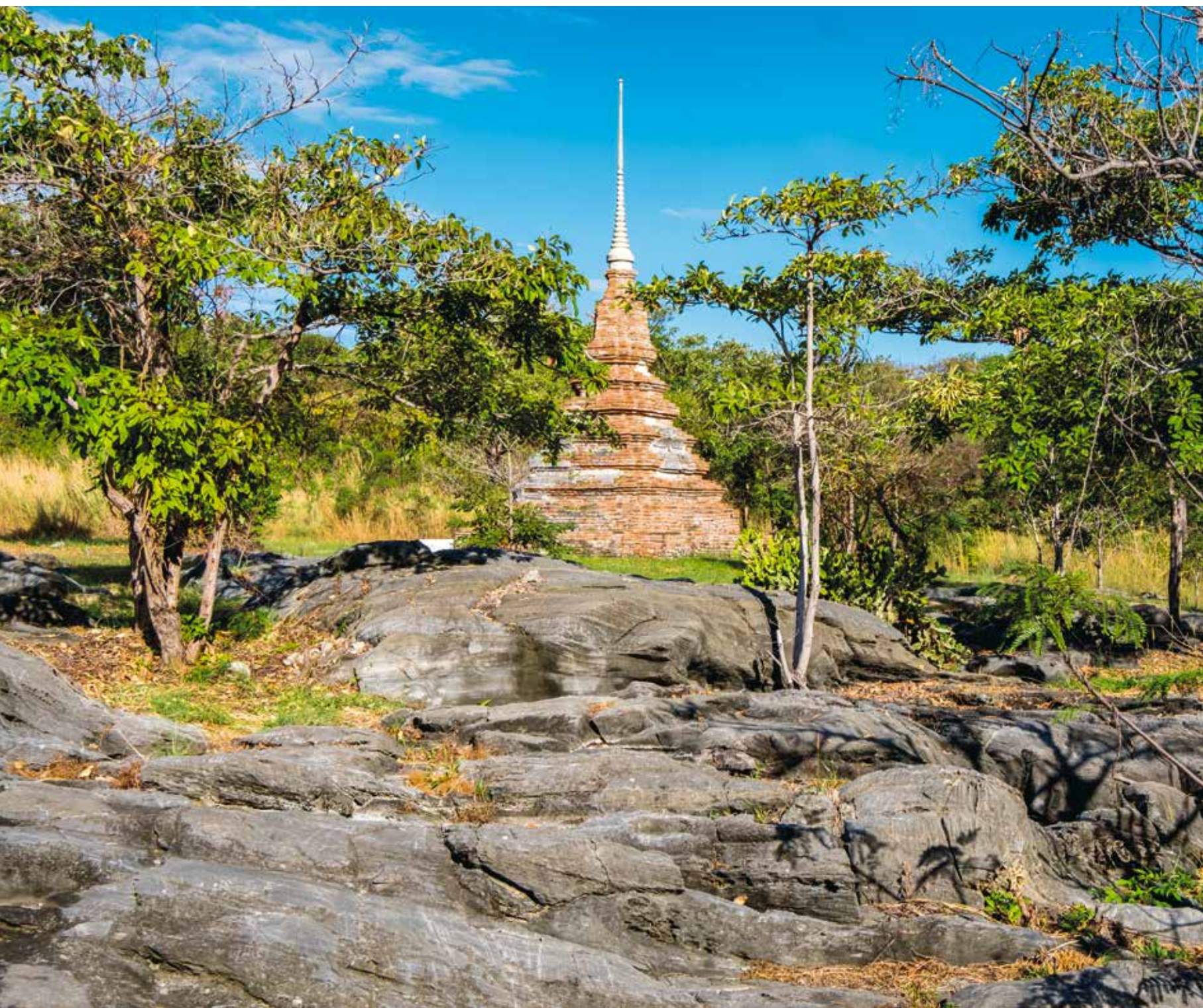
พระเจดีย์อุโบสถ
อาคารประธานเพียงหลังเดียว
ของวัดอัมพวันคณิมิตร

ใน พ.ศ. ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธซึ่งมีพระอาการประชวรไม่ทุเลาเสด็จไปรักษาพระวรกายที่เกาะสีชัง ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีอากาศชายทะเลบริสุทธิ์ตามคำแนะนำของแพทย์ แต่ขณะนั้นที่พักขาดแคลน มีเพียงเรือนของหลวงที่ให้ฝรั่งเช่า ในเวลาใกล้เคียงกันนั้น พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี ก็มีพระอาการประชวร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดฯ ให้เสด็จไปประทับที่เกาะสีชังใกล้กับพระราชโอรส ในช่วงแรก สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีต้องเสด็จประทับอยู่ในเรือพระที่นั่งที่จอดอยู่ในอ่าวที่เกาะสีชัง ทำให้พระอาการทรุดหนักลง ด้วยขณะนั้นเป็นช่วงมรสุมคลื่นลมแรงทำให้เรือโคลงเคลง จึงโปรดเกล้าฯ ให้ปลูกกระโจมที่ปักที่ได้ต้นมะขามใกล้ที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ในปีเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระคลังข้างที่ให้จ้างเหมาสราง อาศรัยสถาน (อาศัยสถาน) ได้แก่เรือน ๓ หลัง ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ก่ออิฐถือปูน เพื่อใช้เป็นที่พักสำหรับผู้ป่วยที่เดินทางมารักษาตัว มีชื่อว่า ตึกวัฒนา ตึกผ่องศรี และตึกอภิรมย์ ตามพระนามของพระบรมราชเทวีและพระอัครชายาเธอที่ทรงบริจาคทรัพย์ซื้อเครื่องตกแต่งเรือนแต่ละหลัง

→
ตึกผ่องศรี

ต่อมาในช่วงพ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๓๕ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัชฎาภรณ์ เสด็จทรงประพาส พระอาการหนักมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จมาประทับเพื่อรักษาพระอาการที่เกาะสีชังถึง ๒ ครั้ง โดยพระองค์เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับกับพระราชโอรสที่เกาะสีชังด้วย ระหว่างนั้นได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสสถานที่ต่างๆ บนเกาะสีชัง และทรงพบว่าประชาชนมีฐานะยากจน ยังขาดแคลนน้ำจืดและสาธารณูปโภคต่างๆ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น บ่ออัชฎาภรณ์ ที่กักเก็บน้ำฝน ให้ราษฎรใช้สอย สะพานอัชฎาภรณ์ ถนนหลายสาย ท่าเรือและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินเรือ อัชฎาภรณ์ประภาคาร รวมทั้ง อัชฎาภรณ์กระดาน หรืออุทยานขนาดใหญ่

สะพานอัชฎาภรณ์

เจดีย์เก่าที่มีมาแต่เดิม

→
ประภาคารในปัจจุบัน

←
ภายในบริเวณอัมฤกษ์วัน

ในเวลานั้น เกาสีซังมีวัดอยู่เพียงวัดเดียว เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี (ชำ) ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ แต่ไม่ได้พระราชทานชื่อวัดอย่างเป็นทางการ ชาวบ้านเรียกว่า วัดเกาสีซัง วัดนี้ตั้งอยู่ปลายแหลมติดต่อกับเขตบ้านพักที่ทางราชการสร้างไว้ให้ฝรั่งเช่า คนทั่วไปที่ไปพักผ่อนหรือไปพักรักษาตัวที่เกาสีซังไม่มีที่พัก มักอาศัยพักตามศาลาการเปรียญ และกุฏิสงฆ์ แม้แต่เจ้านายหรือข้าราชการที่ตามเสด็จฯ มายังเกาสีซังก็พำนักอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับวัดเกาสีซัง ทำให้บริเวณวัดพลุกพล่าน ทั้งที่ตั้งของวัดก็อยู่ใกล้กับเขตที่ประทับ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริจะสร้างพระอารามเปลี่ยนถวายเป็นใหม่ ณ บริเวณใกล้เคียงกับวัดเกาสีซัง ระหว่างถนนวรเดชกับถนนพระจุลจอมเกล้า ใกล้กับบ่ออักษฎางค์ เมื่อทรงเลือกทำเลที่เหมาะสมกับการสร้างพระอารามใหม่แล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ปักหลักเขียนฉลากประกาศพระราชประสงค์ และให้จ้างช่างรับเหมามาก่อสร้างพระอาราม ซึ่งเป็นพระอุโบสถที่มีพระเจดีย์อยู่ด้านบนหลังคา เรียกว่าพระเจดีย์อุโบสถ ขณะดำเนินการก่อสร้าง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงนำหน้าของต้นพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยา ประเทศอินเดียมาถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เกาสีซัง จึงโปรดเกล้าฯ ให้ปลูกไว้ที่บริเวณพระเจดีย์อุโบสถ วัดอักษฎางค์นิมิตรส่วนการก่อสร้างพระเจดีย์อุโบสถได้แล้วเสร็จในพ.ศ. ๒๔๓๕ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่โปรดเกล้าฯ ให้เร่งสร้างพระจุลฑาธุชราชฐานเพื่อเป็นที่ประทับสำหรับเสด็จแปรพระราชฐานบนเกาสีซัง

ลานรอบพระเจดีย์อุโบสถ
มีศิลาจารึกคำสอนในพระพุทธศาสนา ๘ หลัก
แทนเสมา ประดิษฐานอยู่บนราวลูกทรง
กระเบื้องดินเผาเคลือบ

ในวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระบรมราชูทิศพระราชทานวิสุงคามสีมาวัดอัมพวัน ณ ดงนี้ ...

... ทรงพระราชดำริจะสร้างพระราชวังในที่ประพาสในคิมหันฤดู และทรงพระราชดำริว่าพระอารามที่ศรีษะแหลม ชำรุดทรุดโทรมมาก ทรงพระราชศรัทธาจะใคร่ปฏิสังขรณ์ให้บริบูรณ์ดี แต่ทรงพระราชดำริเห็นว่าพระอารามที่ศรีษะแหลมนี้ตั้งอยู่ในที่ใกล้พระราชวัง เป็นที่เกลื่อนกล่นด้วยผู้คนไปมา ไม่เป็นที่วิเวกสถานควรแก่สมณะปฏิบัติ สมควรที่จะสถาปนาพระอารามในที่อื่น... จึงได้เสด็จพระราชดำเนินแสวงหาภูมิสถานมาถึงที่นี่ ทรงพระราชดำริเห็นว่า เป็นรมณีสถานสมควรจะสร้างพระอารามได้ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอารามในที่นี้ เปลี่ยนแทนพระอารามที่ศรีษะแหลมนั้น แต่พระอารามเดิมไม่มีเขตสีมาย่อมเป็นที่ลำบากแก่พระสงฆ์ที่จะทำสังฆกรรม ครั้นนี้จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้กำหนดเขตพระอาราม ... พระอารามซึ่งมีเขตแดนกำหนดมานี้ พระราชทานนามวัดว่า อัมพวัน ณ ดงนี้ ทรงพระราชอุทิศที่เขตพระอุโบสถให้เป็นที่วิสุงคามสีมา ยกเป็นแผนกหนึ่งต่างหากจากพระอารามเขต ...

อย่างไรก็ตาม หลังจากสร้างวัดอัมพวัน ณ ดงนี้ซึ่งอยู่ติดกับพระจุฬาราชฐานเสร็จสมบูรณ์ได้ไม่นาน ชุมชนของเกาะสีชังได้ขยายไปตั้งในเขตที่อยู่ห่างไกลวัด ทำให้ภิกษุสามเณรได้รับความลำบากในการเดินทางไปบิณฑบาต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอารามขนาดเล็กขึ้นใหม่ที่เชิงเขายอดพระจุลจอมเกล้าทางทิศเหนือของเกาะ ซึ่งติดทะเลและใกล้เขตชุมชน และให้อาราธนาพระสงฆ์จากวัดอัมพวัน ณ ดงนี้ไปจำพรรษาที่พระอารามแห่งใหม่ซึ่งได้พระราชทานพระบรมราชูทิศวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ และพระราชทานนามว่า วัดจุฬาทิศธรรมสภาราม ทั้งนี้ในข้อความพระบรมราชูทิศวิสุงคามสีมาพระอารามใหม่นี้ระบุให้ “... เปลี่ยนที่เขตอุปัชฌาย์วัดอัมพวัน ณ ดงนี้ ส่วนที่เขตพระอุโบสถวัดอัมพวัน ณ ดงนี้นั้น คงทรงพระราชอุทิศเป็นของสงฆ์ ไม่เลิกถอน ...”

หลังจากนั้นวัดอัมพวัน ณ ดงนี้ก็มิได้ใช้บำเพ็ญศาสนกิจ จนกระทั่งเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ ฝรั่งเศสนำเรือรบมาปิดอ่าวไทยและนำกำลังส่วนหนึ่งขึ้นยึดเกาะสีชัง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมิได้เสด็จแปรพระราชฐานที่เกาะสีชังอีก และโปรดเกล้าฯ ให้เรือถอนพระที่นั่งและพระตำหนักต่างๆ ที่เป็นเครื่องไม้ไปสร้างที่อื่น โดยเฉพาะการเรือพระที่นั่งมณฑลรัตนโรจนซึ่งยังก่อสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ไปสร้างเป็นพระที่นั่งวิมานเมฆในพระราชวังดุสิต ส่วนวัดอัมพวัน ณ ดงนี้ก็ถูกทิ้งร้างไปจนกระทั่งมีการบูรณะในสมัยปัจจุบัน

ภายในพระเจดีย์อุโบสถ
เห็นช่องแสงโค้งติดกระจก
เหนือแท่นบูชาที่เจาะเป็นช่อง

ศิลปกรรมของวัดอัมพวันนันทาราม

สถาปัตยกรรมของพระเจดีย์อุโบสถ วัดอัมพวันนันทารามมีเอกลักษณ์โดดเด่น แตกต่างจากพระอุโบสถของวัดทั่วไป และเป็นการผสมผสานศิลปะไทยกับศิลปะตะวันตกแบบโกธิก พระอุโบสถเป็นรูปกลม ก่ออิฐถือปูน หลังคาแบน มีเจดีย์ทรงกลมซ้อนอยู่ข้างบน ภายในพระอุโบสถเป็นโถงรูปกลม เพดานโค้งตามรูปเจดีย์ มีทางเดินรอบพระอุโบสถ มีประตูทางเข้าตรงข้ามกัน ๒ ด้านทางทิศตะวันออกและตะวันตก มีหน้าต่าง รวม ๑๔ บาน ทั้งประตูและหน้าต่างทำเป็นรูปโค้งยอดแหลมแบบโกธิก พร้อมช่องแสงโค้งติดกระจก ที่ส่วนฐานของพระเจดีย์มีช่องแสงรูปกลมทั้ง ๘ ทิศ มีช่องแสงรูปกลมที่ส่วนกลางเจดีย์ ๘ ช่องและที่คอเจดีย์อีก ๔ ช่อง กำแพงพระอุโบสถก่ออิฐถือปูน พื้นปูแผ่นหินอ่อนสีขาวสลัดำ มีลานโดยรอบรูปกลมยกเป็นแท่นสูงทำเป็นเฉลียง มีลูกกรงกระเบื้องดินเผาเคลือบโดยรอบ มีบันไดขึ้น ๓ ทาง บริเวณลานก่อขอบอิฐถือปูนสำหรับปลูกต้นไม้ มีทั้งรูปกลมและรูปกลีบดอกไม้ ๔ กลีบ บนราวลูกกรงตั้งศิลาจารึกคำสอนในพระพุทธศาสนา ๘ หลัก แทนเสมา

▼ ช่องแสงรูปกลม
อยู่ส่วนกลางเจดีย์
และที่คอเจดีย์

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับอนุมัติจากรัฐบาลให้เข้ามาดูแลพื้นที่บางส่วนบนเกาะสีชัง เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา โดยใช้ที่ดินส่วนที่อยู่นอกเขตพระราชฐานเป็นสถานีวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล พร้อมทั้งดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมของอาคารในเขตพระราชฐานที่ยังหลงเหลืออยู่ ต่อมาในพ.ศ. ๒๕๓๒ รัฐบาลในขณะนั้นได้ประกาศให้เกาะสีชังเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ และวางแผนพัฒนาพื้นที่พระจุฑาธุชราชฐาน ซึ่งรวมถึงวัดอัมพวันคีรีมิตร โดยกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูจนแล้วเสร็จในพ.ศ. ๒๕๓๙

ภายในพิพิธภัณฑ์
ที่จัดแสดงอยู่ในตึกผ่องศรี

ในพ.ศ. ๒๕๔๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาส วันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครบ ๑๕๐ ปี และถือเป็นโอกาสพิเศษในการบูรณะพระจุฑาธุชราชฐานและวัดอัมพวันคีรีให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยงดงามอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์โบราณสถาน และจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคารต่าง ๆ เผยแพร่ความรู้แก่นุชนชาวเกาะสีชังและประชาชนทั่วไป

พระบรมรูป
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐานอยู่ ณ พลับพลาในบริเวณอัมพวันคะวัน

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามหรือวัดเบญจมบพิตรเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาโดยปรับปรุงวัดที่มีอยู่เดิมเพื่อเป็นพระอารามสำหรับทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในเวลาเสด็จมาประทับที่พระราชวังดุสิต วัดนี้เป็นพิพิธภัณฑ์รวบรวมพระพุทธรูปโบราณสมัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นศูนย์รวมแบบอย่างงานช่างศิลปกรรมและวิจิตรกรรมของสยามประเทศ และเป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและวิชาชั้นสูงสำหรับพระสงฆ์มหานิกาย

วัดเบญจมบพิตรได้รับการสถาปนาจากพระอารามเดิมสมัยอยุธยาซึ่งเป็นวัดเล็ก ๆ เรียกว่า วัดแหลม หรือวัดไทรทอง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ (พระองค์เจ้าพนมวัน) ทรงเป็นผู้บัญชาการกองทัพอป้องกันพระนครที่ทุ่งสามเสนเมื่อครั้งศึกเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. ๒๓๖๙ และทรงตั้งกองบัญชาการกองทัพออยู่ที่วัดแห่งนี้ เมื่อเสร็จศึกเจ้าอนุวงศ์แล้ว พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาปฏิสังขรณ์วัดนี้ร่วมกับพระภิกษุและพระอนุชา ร่วมเจ้าจอมมารดาอีก ๔ พระองค์ โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามวัดว่า วัดเบญจมบพิตร แปลว่า วัดของเจ้านาย ๕ พระองค์

พระระเบียง

ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ
ที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ทรงคัดเลือกมาทั้งสิ้น ๕๒ องค์

ความงดงามของสถาปัตยกรรมไทย
ที่ผสมผสานกับวัสดุจากต่างประเทศ
ทำให้เป็นเอกลักษณ์พิเศษแตกต่าง
จากวัดอื่น

ต่อมาในพ.ศ. ๒๔๔๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังดุสิต ซึ่งมีเนื้อที่ครอบคลุมวัด ๒ วัด คือ วัดดุสิตและวัดร้างอีก ๑ วัด จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยุบทั้ง ๒ วัดดังกล่าว และมีพระราชประสงค์สร้างวัดเพื่อทดแทน โดยทรงเลือกสถาปนา วัดเบญจมบพิตรให้วิจิตรใหญ่โตแทนการสร้างวัดขึ้นใหม่ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ นายช่างเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงออกแบบพระอุโบสถหลังใหม่ โดยให้เลือกแบบอย่างช่างไทยสมัยโบราณ และสร้างด้วยหินอ่อนแบบตะวันตกให้งดงาม ทั้งยังโปรดฯ ให้เปลี่ยนชื่อพระอารามเป็น วัดเบญจมบพิตร ซึ่งหมายถึงวัดของพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๕ ในราชวงศ์จักรี ตามประกาศพระบรมราชูทิศที่แผ่นดินวิสุคามสิมา วัดเบญจมบพิตร วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ว่า “...ทรงพระราชทานนามวัด วัดเบญจมบพิตร แสดงลำดับรัชกาลในมหาจักรีบรมราชวงศ์...” นอกจากนี้ ในวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ยังเสด็จพระราชดำเนินไปทรงปลูกต้นศรีมหาโพธิ์ ซึ่งแตกหน่อจากต้นศรีมหาโพธิ์ที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเชิญหน่อจากพุทธคยามาถวายที่เกาะสีชังเมื่อพ.ศ. ๒๔๓๔ และโปรดฯ ให้ปลูกไว้ที่วัดอัษฎางคนิมิตร เกาะสีชัง ต่อมาในพ.ศ. ๒๔๔๒ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปที่วัดอัษฎางคนิมิตร และทอดพระเนตรเห็นต้นพระศรีมหาโพธิ์แตกหน่อ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดไปปลูกไว้ที่พระราชวังดุสิต เมื่อต้นพระศรีมหาโพธิ์แตกกิ่งก้านงดงามดี จึงโปรดเกล้าฯ ให้เชิญไปปลูกที่วัดเบญจมบพิตร เพื่อเป็นเจดีย์สถานในพระอาราม

ในวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีกระบวนแห่พระเทพมุนี (จ่าย) จากวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ซึ่งทรงอาราธนามาเป็นเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร และพระสงฆ์ฐานานุกรมเปรียญอันดับ ตลอดจนสามเณรที่จะมาอยู่วัดเบญจมบพิตร รวม ๓๓ รูป (เท่ากับจำนวนปีที่ทรงครองราชย์) มายังวัดเบญจมบพิตร ในวันเดียวกันนั้น ทรงมีพระบรมราชโองการดำรัสประกาศพระบรมราชูทิศ ถวายที่วัด พระอาราม และเสนาสนะ วัดเบญจมบพิตรแก่คณะสงฆ์ และได้พระราชทานนามวัดเบญจมบพิตรเพิ่มเติม ความว่า ...

ขอประกาศแก่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งได้มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่นี้ ด้วยข้าพเจ้า มีศรัทธาที่จะสถาปนาวัดเบญจมบพิตร ได้อุทิศที่แผ่นดินเป็นวิสุงคามสีมา และได้อาราธนาพระสงฆ์ผูกพัทธสีมาสำเร็จแล้วส่วนหนึ่ง ภายหลังได้ถวายที่วิสุงคามสีมาเพิ่มเติม ... แต่ที่พระสงฆ์จะอยู่อาศัยประพฤติพรหมจรรย์ยังไม่มี ... แล้วจึงได้คิดสร้างเสนาสนะขึ้น ได้รื้อพระที่นั่งทรงผนวชในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งข้าพเจ้าได้อยู่ในเวลาอุปสมบทนั้น มาก่อสร้างขึ้นใหม่ตามเดิมและเพิ่มเติมขยายออกบ้าง และสร้างกุฏิเสนาสนะขึ้นใหม่ในที่ที่ดินที่ได้ขยายเพิ่มเติมขึ้นนั้น ... คิดเป็นตารางวาได้ ๕๐๙๖ ตารางวา ที่ดินมีประมาณเท่านี้ ข้าพเจ้าขอขนานนามว่า ดุสิตวนาราม และอุทิศถวายเป็นที่สังฆกับปิยภูมิเขตต์อุปจารแห่งวัดเบญจมบพิตร ให้เป็นนามรวมเป็นอันเดียวกันว่า วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ...

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีกระทุ้งรากพระอุโบสถเดิมในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๔๔ เพื่อก่อฐานพระอุโบสถหลังใหม่ โดยเสด็จลงทรงกระทุ้งรากพระอุโบสถด้วยพระองค์เองด้วย เมื่อก่อฐานพระอุโบสถเรียบร้อยแล้ว ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์พระอุโบสถในวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ หลังจากนั้น การก่อสร้างได้ดำเนินการมาตามลำดับ กระนั้นในพ.ศ. ๒๔๕๓ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต การก่อสร้างพระอุโบสถก็ยังไม่แล้วเสร็จ

ในการก่อสร้างวัดเบญจมบพิตร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และทรงใส่พระทัยในการทำนุบำรุง และการก่อสร้างถาวรวัตถุต่างๆ ในวัดอย่างยิ่ง เช่น กุฏิเสนาสนะ ศาลา สะพาน ฯลฯ ทำให้พระบรมวงศานุวงศ์ ทรงมีพระราชศรัทธาร่วมบริจาคพระราชทรัพย์ร่วมกับเอกชนเพื่อพัฒนาและบำรุงวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ให้เจริญรุ่งเรืองสืบมา

หน้าบันพระที่นั่งทรงธรรม

จำหลักปิดทองประดับกระจกตราประจำพระองค์
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
สยามมกุฎราชกุมาร

ศิลปกรรมสำคัญในวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

พระอุโบสถ ออกแบบและควบคุมการก่อสร้างโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งทรงผสมผสานรูปแบบของศิลปะแบบประเพณีของตะวันออกและตะวันตก พระอุโบสถเป็นทรงจตุรมุข ภายนอกอาคารประดับด้วยหินอ่อนสีขาวบริสุทธิ์จากเมืองคาร์รารา เมืองมัสซา - คาร์รารา (Massa Carrara) แคว้นทัสคานี (Tuscany) ประเทศอิตาลี และใช้นายช่างชาวอิตาลีชื่อ มิสเตอร์มูโซ่ (L. Mosso) เป็นผู้ประดับหินอ่อน มุขหน้าด้านทิศตะวันออก และมุขหลังด้านทิศตะวันตก มีเสา ๔ ต้น เป็นหินอ่อนทั้งแท่ง เสาเป็นลายปูนปั้นปิดทองประดับกระจก ด้านหน้าเสามีสิงห์คู่สลักจากหินอ่อนประดับอยู่ข้างบันไดทางขึ้นแต่ละด้าน มุขด้านตะวันตกมีซุ้มจระนำประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณทรงเครื่องสมัยลพบุรีประทับยืน หรือ “พระธรรมจักร”

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้บรรจุพระอังคาร
สมเด็จพระเจ้าบรมมหายิกาเธอ
กรมพระสุทธาธิราชนโรดม
ไว้ใต้ฐานพระธรรมจักร

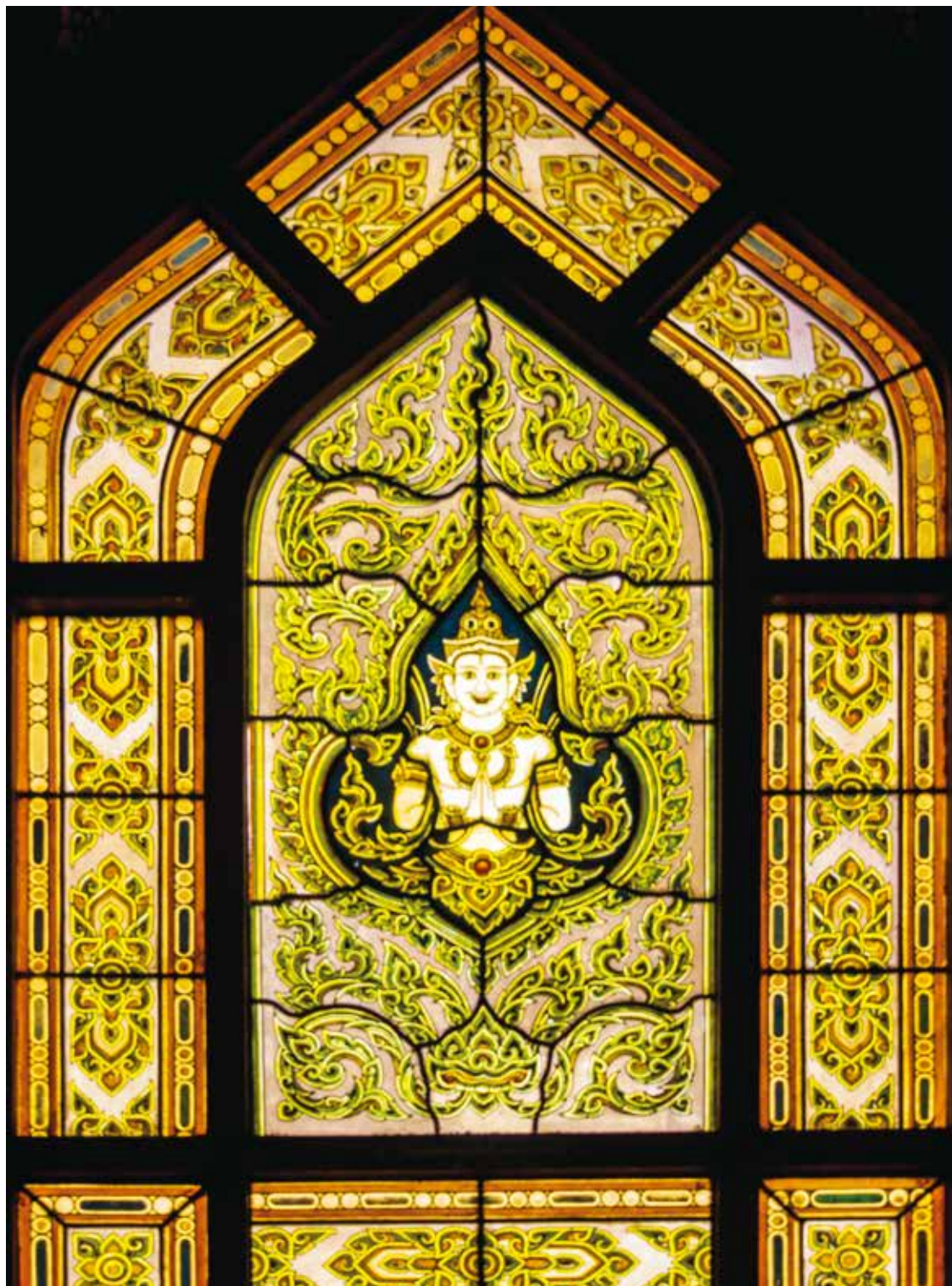

←
สิงห์ ศิลปะเขมร สลักจากหินอ่อน
ทำหน้าที่เป็นทวารบาล
ประจำพระอุโบสถ

พระอุโบสถมีมุขกระสันเชื่อมต่อพระระเบียงทั้งด้านเหนือและด้านใต้ที่บรรจบกัน ณ ด้านหลังพระอุโบสถ นอกจากนี้ บานประตูและหน้าต่างด้านนอกพระอุโบสถประกอบด้วย แผ่นโลหะสีดำคุณลายภาพต่างๆ ชู่มประตูและหน้าต่างปูนปั้นลายปิดทองประดับกระจก โดยส่วนเหนือของกรอบหน้าต่างประดับกระจกสีแบบโบสถ์คริสต์ แต่เขียนลวดลายไทย หน้าบันพระอุโบสถทั้ง ๔ ด้านผูกลายปูนปั้นลงรักปิดทองเป็นตราพระราชลัญจกรทั้งสิ้น คือ พระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ มหาโอการ ไอยราพต และ จักรรถ ส่วนหน้าบันพระระเบียงทั้ง ๑๐ ด้านผูกลายปูนปั้นสัญลักษณ์ประจำกระทรวงทั้ง ๑๐ กระทรวงในสมัยนั้น

ลานด้านหลังพระอุโบสถ
มองเห็นพระระเบียงที่ประดิษฐาน
พระพุทธรูปสำคัญงดงาม
จำนวน ๕๒ องค์

ช่องกระจกเหนือบานหน้าต่าง
 เขียนลายไทยเทพนม
 ช่องกระจกทั้งหมดนี้พระวรรังสรรค์
 พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงมี
 พระศรัทธาจ้างช่างเมืองฟลอเรนซ์
 อิตาลี ทำส่งเข้ามาประดับ

บานประตูประพุทโธโบสถ
เป็นโลหะดุนรมดำ รูปเขี้ยวกาง
แต่งกายอย่างไทย

หน้าบันพระอุโบสถด้านทิศเหนือ
เป็นปูนปั้นปิดทองประดับกระจกกลายเป็นตราไอยราพต
มีพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

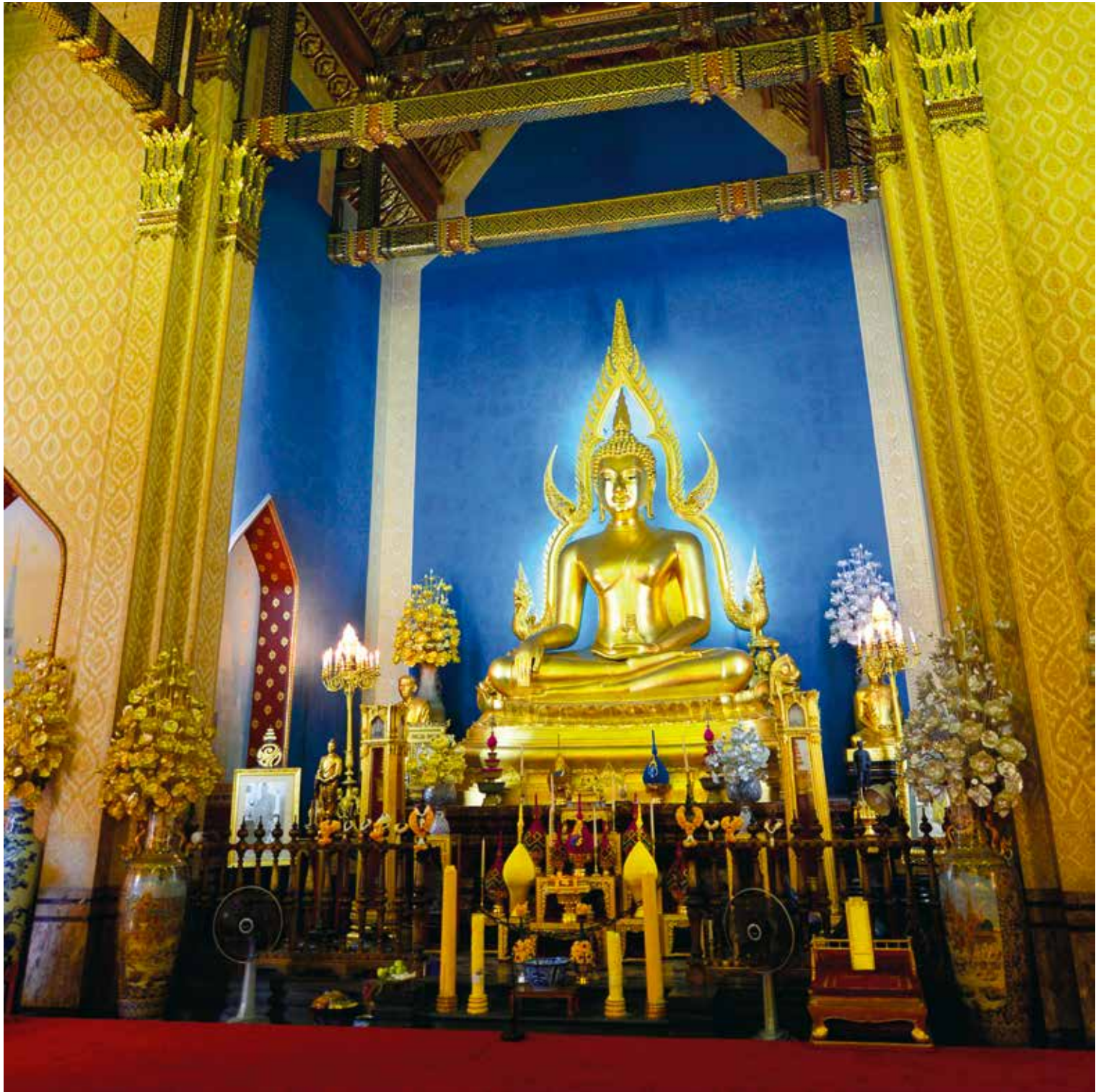
พระพุทธรชินราช
ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ
วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

ภายในพระอุโบสถปูด้วยหินอ่อนสลักรูปต่างๆ เป็นลวดลายงดงาม ผนังด้านในประดับหินอ่อนต่างสี จนเสมือนกรอบลวดของหน้าต่าง เหนือกรอบหน้าต่างขึ้นไปเป็นผนังปูนเขียนลายเทพนมทรงพุ่มข้าวบิณฑ์จนถึงเพดาน ต่อมาภายหลังมีการเขียนภาพ “จอมเจดีย์” หรือสถูปเจดีย์สำคัญของไทยจากทุกภาคในช่องคูหาทั้ง ๘ เพิ่มเติม ได้แก่ พระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม พระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช พระเจดีย์ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระมหาธาตุ เมืองศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พระมหาธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน และพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองเชลียง จังหวัดสุโขทัย

พระพุทธรชินราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระพุทธรชินราชขึ้นใหม่เพื่อเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร และให้งามเสมอพระพุทธรชินราชที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองพิษณุโลก โดยโปรดเกล้าฯ ให้หลวงประสิทธิปฏิมา (ม.ร.ว. เหมาะ ดวงจักร) เป็นผู้ปั้นหุ่น และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเททองหล่อพระที่เมืองพิษณุโลกในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ วัสดุที่ใช้ในการหล่อพระพุทธรชินราชครั้งนี้ส่วนใหญ่มาจากการหลอมปืนทองเหลืองที่ไม่ได้ใช้งานแล้ว และนำมาหล่อองค์พระ รวมน้ำหนัก ๓,๙๔๐ ชั่ง หรือ ๔,๗๒๘ กิโลกรัม หลังจากนั้นโปรดเกล้าฯ ให้จ้างนายเซนซาบุโร่ ซุซุฮาระ (Zenzaburo Tsuruhara) ครูโรงเรียนวิชาช่างกรุงโตเกียวมาปิดทององค์พระ พระพุทธรชินราชประดิษฐานอยู่เหนือพระแท่นรัตนบัลลังก์ซึ่งยกพื้นสูงเสมอกรอบหน้าต่าง และภายในพระแท่นรัตนบัลลังก์บรรจุพระบรมราชสรีรางคารและพระพุทธรูปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พื้นพระอุโบสถ
ตกแต่งลวดลาย
ด้วยหินอ่อนหลากสี

วัดเบญจมบพิตรเปรียบเสมือนพิพิธภัณฑ์ของพระพุทธรูปสำคัญของประเทศไทย เนื่องจากภายในพระระเบียงพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณและพระพุทธรูปสำคัญที่หล่อขึ้นใหม่ รวม ๕๒ องค์ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเสาะหาพระพุทธรูปสำคัญที่มีพุทธลักษณะงดงามมารวมไว้ที่วัดเบญจมบพิตร

พระพุทธรูปศิลปะล้านช้าง
ประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร
สมเด็จพระเจ้า (ส.พ.)

พระที่นั่งทรงผนวช เดิมเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะทรงผนวชอยู่ที่พระพุทธรัตนสถาน ในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ริ้วพระที่นั่งทรงผนวชมาปลูกเป็นกุฏิของเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร โดยโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมพระที่นั่งองค์เดิมและก่อสร้างเพิ่มเติม รวมเป็นหมู่กุฏิ ๔ หลัง ภายในพระที่นั่งทรงผนวชองค์เดิมมีพระแท่นบรรทมและสิ่งของสำคัญอื่นๆ รวมทั้งมีการเขียนจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบนผนังพระที่นั่งรวม ๒๐ ตอน อนึ่งค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง ซ่อมแซมและตกแต่งต่างๆ ล้วนเป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น

หน้าต่างพระที่นั่งทรงผนวช เป็นทรงบันแถลง
บนหน้าต่างเขียนลายรดน้ำ
ตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ๕ ตระกูล

ภายในพระที่นั่งทรงผนวช ประดิษฐานพระแท่นบรรทมรัชกาลที่ ๕ และจิตรกรรมฝาผนังพระราชประวัติรัชกาลที่ ๕ รวม ๒๐ ตอน โดยใช้ “สีฝุ่นผสมกาวอย่างโบราณ” เพื่อให้มีความคงทนถาวร

พระวิหารสมเด็จพระเจ้า (ส.พ.) เป็นอาคารจตุรมุขสองชั้นก่ออิฐถือปูน ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถทรงบริจาคพระราชทรัพย์สร้าง เพื่อใช้เป็นหอธรรมหรือหอสมุดประจำวัดชื่อ “หอพุทธศาสนาสังคหะ” แปลว่า เป็นที่รวบรวมพระพุทธรูป หรือสถานที่เก็บรวบรวมพระไตรปิฎกและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทุกภาษาซึ่งขณะนั้นฝ่ายรวบรวมไว้ที่หอพระสมุดวชิรญาณ แต่ขณะที่การก่อสร้างหอพุทธศาสนาสังคหะยังไม่แล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้รวมหอสมุดที่มีอยู่ในขณะนั้น ๓ หอสมุดเข้าด้วยกัน คือ หอพระมณฑิยธรรม หอพระสมุดวชิรญาณ และหอพุทธศาสนาสังคหะเป็นหอพระสมุดสำหรับพระนคร วิหารสมเด็จพระเจ้า (ส.พ.) จึงกลายเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ตู้พระธรรม และข้าวของเครื่องใช้อื่นๆ โดยเฉพาะพระพุทธรูปสำคัญ ๒ องค์ของวัดเบญจมบพิตร คือ พระผาง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสมัยอยุธยา ทรงเครื่องอย่างกษัตริย์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาจากเมืองพระผาง สว่างบุรี จังหวัดอุดรธานี และพระพุทธรูปสีห์จำลอง ซึ่งหล่อจากพระพุทธรูปสีห์องค์เดิมที่มีพุทธลักษณะงดงาม ประดิษฐานอยู่ในพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต

ซุ้มประตูและหน้าต่าง พระวิหารสมเด็จพระเจ้า (ส.พ.)
ปั้นลายก้านขด ประกอบตราพระนามาภิไธยย่อ
ส.พ. (เสาวภา ผ่องศรี) ลงรักปิดทองประดับกระจก

เบื้องหน้าพระฝาง
 พระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยอยุธยา
 ประดิษฐานในบุษบกมุขหน้า
 ชั้นบนพระวิหารสมเด็จพระเจ้า (ส.ผ.)

เบื้องหลังพระฝาง
 พระพุทธรูปทรงเครื่องอย่าง
 กษัตริย์สมัยอยุธยาตอนปลาย

พระพุทธรูปที่จำลอง
ภายใต้พญามหาเศวตฉัตร
ประดิษฐานเป็นประธานบนโต๊ะหมู่
ที่ชั้นบนของวิหารสมเด็จ (ส.ผ.)

พระที่นั่งทรงธรรม เป็นอาคารสองชั้นก่ออิฐถือปูน ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราชเทวีทรงบริจาคพระราชทรัพย์สร้างอุทิศพระราชทานแด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารเมื่อพ.ศ. ๒๔๔๕ พระที่นั่งองค์นี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์จะใช้เป็นที่ประทับแรมขณะทรงธรรมรักษาศีล

หน้าบันพระที่นั่งทรงธรรมด้านทิศใต้
เปิดทองประดับกระจก เป็นภาพเจ้าชายสิทธัตถะ
เสด็จออกมหาภิเนษกรรมเสด็จถึงริมฝั่งแม่น้ำอโนมา
ทรงตัดพระเมาลีด้วยพระขรรค์ แล้วทรงอธิษฐาน
เพคะบรรพชิต

การตกแต่งภายในพระที่นั่งทรงธรรม
เพดานปิดทองล่องชาด
เสาย่อมุมไม้สิบสอง ลายรดน้ำ

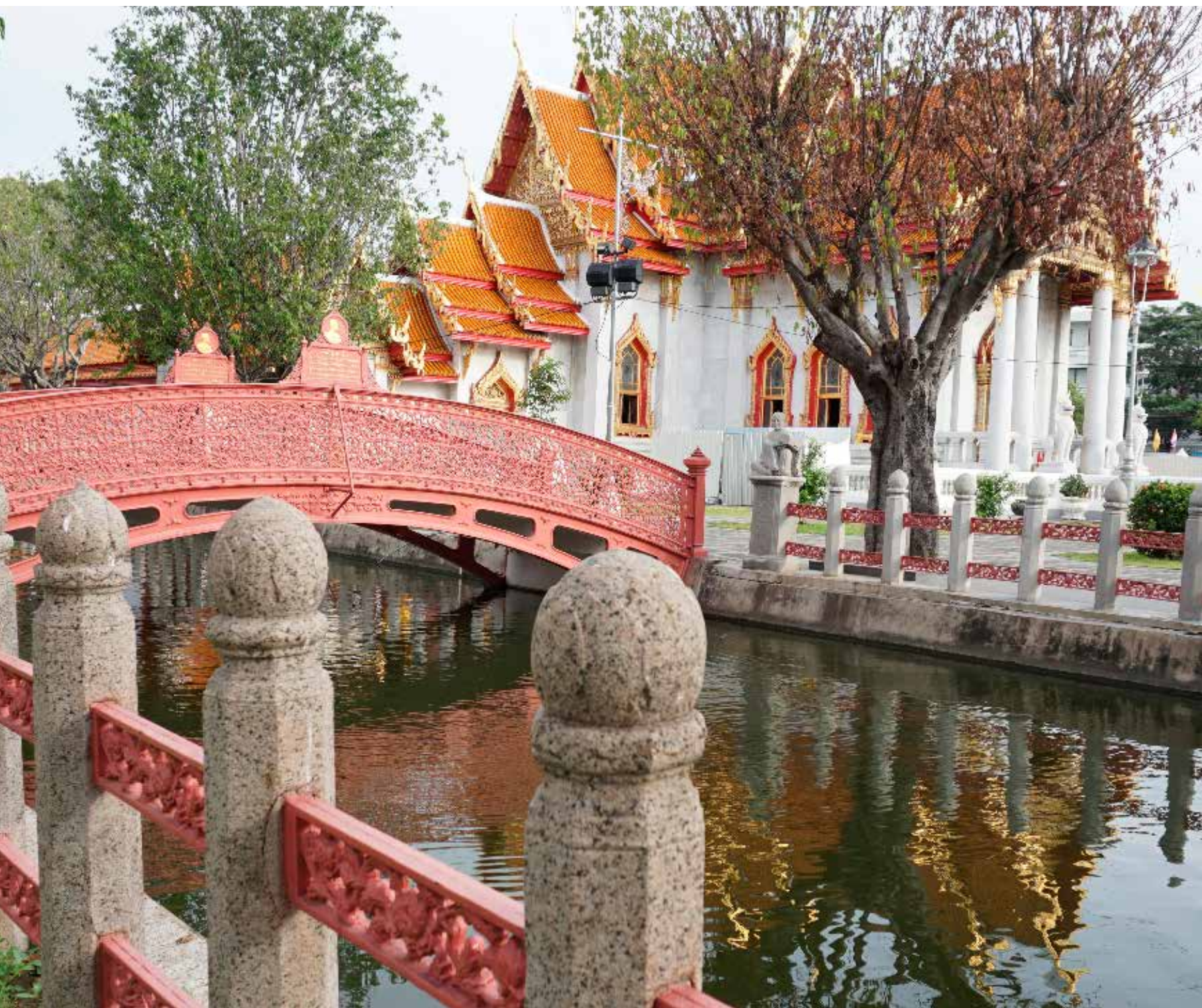

←
ภายในพระที่นั่งทรงธรรม
ทอดบุษบกธรรมาสน์
ผนังด้านในระหว่างช่องหน้าต่าง
ประกบแผ่นหินอ่อน
เต็มเสมอรอบหน้าต่าง
เพื่อให้จารึกอักษรที่ใช้
ในภาษาบาลี แต่ยังไม่ได้จารึก
ค้ำมาจนบัดนี้

วัดเบญจมบพิตรเป็นจุดเริ่มต้นของ “งานวัด” ที่สนุกสนานมากที่สุดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย โดยโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานไหว้พระประจำปี วัดเบญจมบพิตร เริ่มจัดงานครั้งแรกวันที่ ๑๒-๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ เนื่องในการผูกพัทธสีมา และฉลองพระพุทธรูปที่อัญเชิญมาจากพลับพลาสวนดุสิตเพื่อเป็นพระประธานในพระอุโบสถ (ชั่วคราว) นอกจากขบวนแห่พระที่ยิ่งใหญ่แล้ว ยังโปรดเกล้าฯ ให้มีมหรสพสมโภชตลอดงาน ต่อมาได้จัดงานวัดครั้งที่ ๒ เพื่อเฉลิมฉลองการแห่พระภิกษุสามเณรรวม ๓๓ รูปมาประจำที่ วัดเบญจมบพิตรในวันที่ ๑ - ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ หลังจากนั้นก็จัดให้มีงานวัด หรืองานไหว้พระประจำปีวัดเบญจมบพิตรต่อเนื่องทุกปีจนถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากนั้นจึงย้ายสถานที่ไปยังสนามเสือป่าและสวนจิตรลดาตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดมหรสพสมโภชที่สนุกสนานตื่นตาตื่นใจสำหรับเจ้านาย ข้าราชการ และราษฎรแล้ว จุดเด่นสำคัญของงานวัดที่วัดเบญจมบพิตร คือ การออกร้านต่างๆ ทั้งของหลวง เช่น ร้านหลวง ซึ่งขายของต่างๆ ที่มีผู้นำมาช่วยในการสถาปนาวัด จนได้เงินเป็นค่าก่อสร้างสะพานเหล็กหล่อได้ถึง ๓ สะพาน ร้านถ่ายรูปหลวง ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นช่างถ่ายรูปให้ด้วย รวมถึงร้านของเจ้านายและร้านจำหน่ายสินค้าของเอกชน เช่นเพชรพลอย สินค้าจากต่างประเทศ ฯลฯ โดยแต่ละปีมีการประกวดสิ่งของต่างๆ เช่น ตลับงา ถ้วย รูปถ่าย ฯ

สะพานพระรูป เป็นสะพานราวเหล็ก พื้นคอนกรีต ลูกกรงหล่อลวดลาย (เดิมพื้นไม้เปลี่ยนเป็นผิวเหล็กหล่อคอนกรีต พ.ศ. ๒๔๗๑)
สร้างขึ้นจากทุนทรัพย์ค่าจำหน่ายพระบรมรูปทองแดงกะไหล่ทอง ซึ่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสรรพศาสตร์ศุภกิจ
ถวายช่วยในการสถาปนาพระอาราม พ.ศ. ๒๔๔๓

หอรระฆังบวรวงค์ เป็นหอรระฆังทรงไทย หลังคาลดชั้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับระฆังวัดบวรสถานสุทธาวาสหรือวัดพระแก้ววังหน้าที่ยุคนั้นไม่ได้ใช้วัดแล้ว แต่ทรงมีพระราชดำริว่าระฆังมีเสียงไพเราะ สมควรนำมาใช้เป็นระฆังของวัดเบญจมบพิตร และเนื่องจากเป็นระฆังที่นำไปจากพระราชวังบวรสถานมงคล จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์ ได้ทรงร่วมบริจาคทุนทรัพย์ในการก่อสร้างหอรระฆังเพื่อฉลองพระเดชพระคุณของสมเด็จพระราชบิดา และพระราชทานนามว่า “หอรระฆังบวรวงค์” ทั้งยังโปรดเกล้าฯ ให้จำหลักลายหน้าบันด้านทิศตะวันตกเป็นภาพพระลักษณะทรงหนุมาน ซึ่งเป็นตราพระราชลัญจกรสำหรับสมเด็จพระมหาอุปราช (วังหน้า) ในอดีต และหน้าบันด้านทิศตะวันออกจำหลักเป็นภาพนารายณ์ทรงปิ่น ซึ่งเป็นตราพระราชลัญจกรในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

หอรระฆังบวรวงค์

อาคารก่ออิฐถือปูนประดับหินอ่อน
หลังคามุงกระเบื้องเคลือบสี
หน้าบันทั้งสองฝั่ง จำหลักตรา
“นารายณ์ทรงปิ่น” และตรา
“พระลักษณะทรงหนุมาน”

ธ สถิตในดวงใจฉันจนนิรันดร์

วัดบวรนิเวศวิหาร

บวรสถาน	แหล่งกำเนิด	เกิดธรรมยุต
วิทยาลัย	พระพุทธ	ศาสนา
ที่ประทับ	สี่พระวัง	ราช
ทรงนำพา	สืบสาน	ธารแห่งธรรม

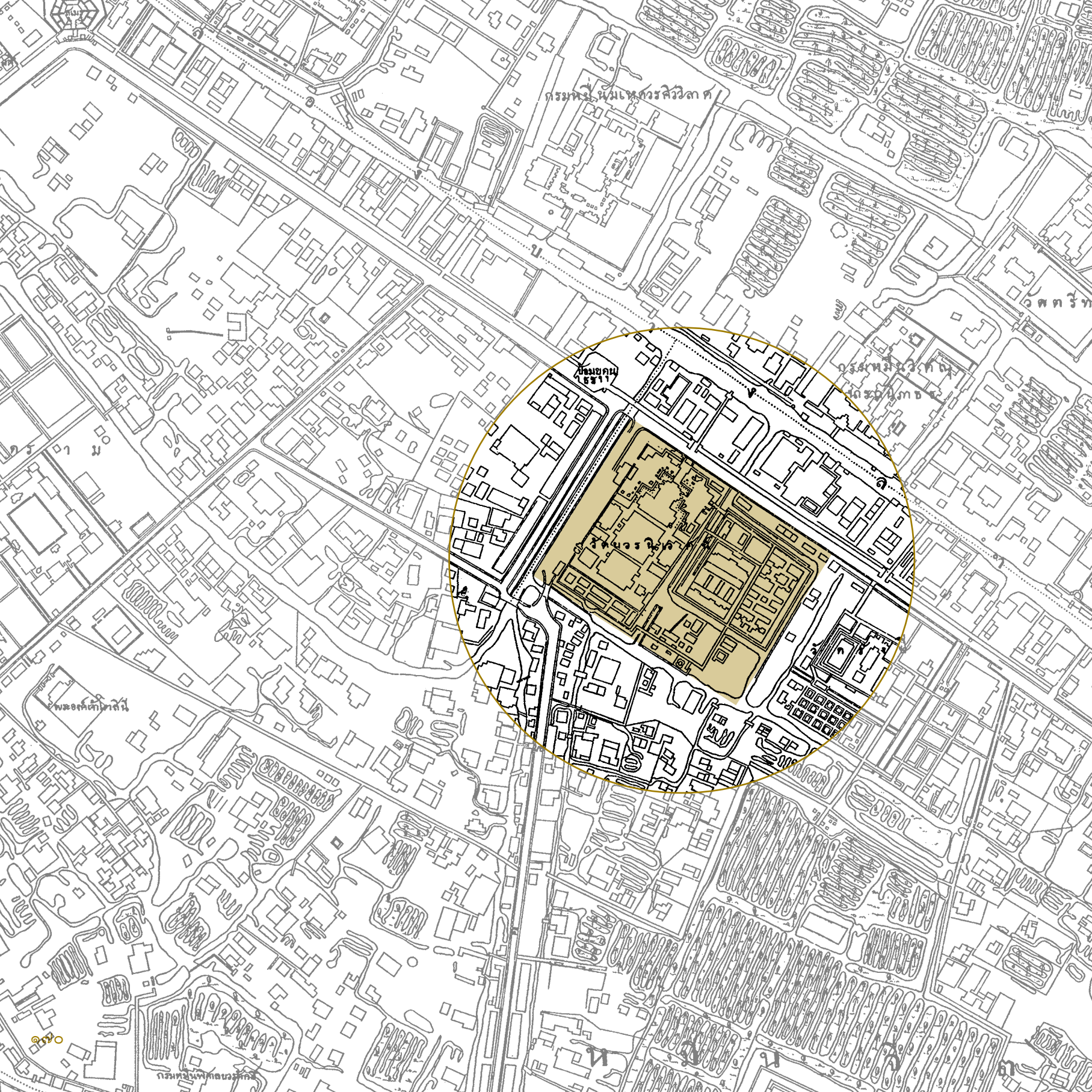

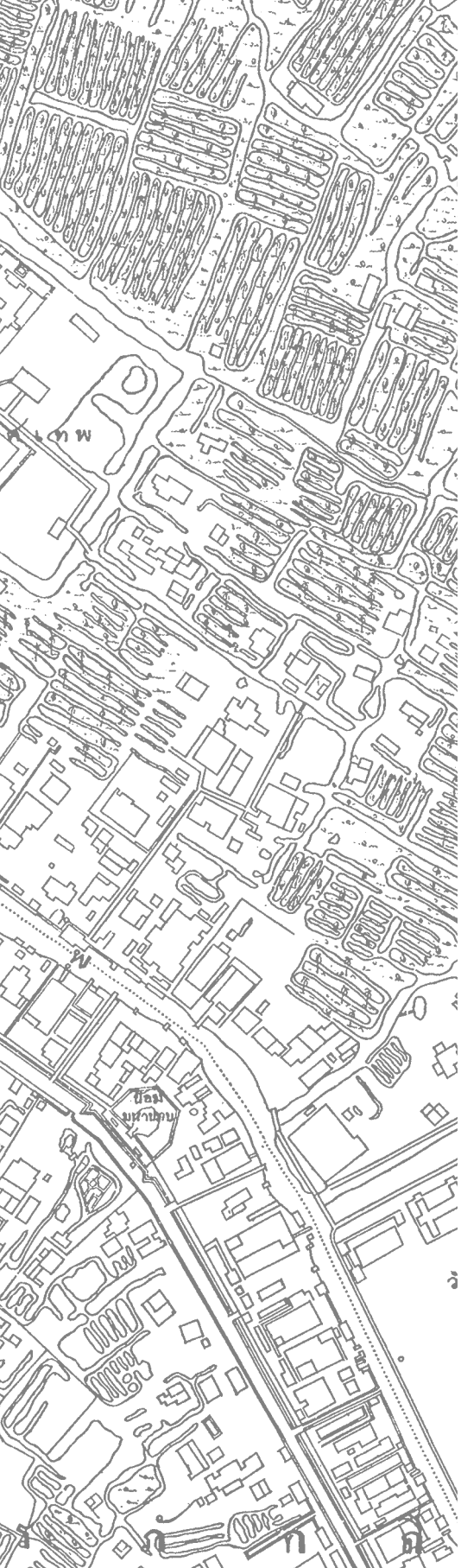
วัดบวรนิเวศวิหาร

วัดบวรนิเวศวิหาร

วัดบวรนิเวศวิหารเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหารซึ่งสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพย์ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชกาลที่ ๓ ทรงสร้าง และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะทรงผนวชเคยทรงดำรงตำแหน่งปฐมเจ้าอาวาสนาน ๑๔ ปีเศษ เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชประทับระหว่างทรงผนวช และยังเป็นศูนย์รวมผลงานศิลปกรรมสำคัญ ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม

←
ภาพถ่ายวัดบวรนิเวศวิหารในอดีต
ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพย์ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลทรงสร้างวัดบวรนิเวศวิหารระหว่าง พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๓๗๕ แต่ยังไม่ได้พระราชทานนามวัด เนื่องจากเสด็จทิวงคตเสียก่อนใน พ.ศ. ๒๓๗๕ จึงเรียกกันว่า วัดใหม่ เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับวัดรังสีสุทธาวาสที่เจ้าฟ้ากรมขุนอิศราธิราชทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๖ หลังจากสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพย์ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลเสด็จทิวงคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอาราธนาสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ามงกุฎสมมติเทววงศ์ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ซึ่งทรงผนวชอยู่ที่วัดสมอราย (วัดราชาธิวาสวิหาร) ให้มาประทับเป็นปฐมเจ้าอาวาสที่วัดใหม่และพระราชทานนามพระอารามว่า วัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งมีความหมายว่าพระอารามซึ่งเป็นที่พักของสมเด็จพระกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เสมือนประกาศให้ทราบว่าทรงเทียบสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ามงกุฎฯ เท่ากับสมเด็จพระกรมพระราชวังบวรสถานมงคล

←
แผนที่แสดงที่ตั้งของวัดบวรนิเวศวิหาร
ใน พ.ศ. ๒๔๓๐
ที่มา : แผนที่กรุงเทพ จ.ศ. ๑๒๔๙

เมื่อเจ้าฟ้ามงกุฎเสด็จมาครองวัดบวรนิเวศวิหาร พระอารามแห่งนี้จึงเป็นศูนย์กลางของฝ่ายธรรมยุติกนิกาย และการศึกษาพระปริยัติธรรมและธรรมวินัยของสงฆ์ นอกจากนี้ วัดบวรนิเวศวิหารยังได้รับการทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์ ปรับปรุงและต่อเติมถาวรวัตถุต่างๆ ทั้งพระอุโบสถ พระวิหาร พระมหาเจดีย์ เสนาสนะ ตลอดจนถาวรวัตถุอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงครองตำแหน่งเจ้าอาวาสและเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ต่อมาถึงรัชกาลต่าง ๆ トラบจนปัจจุบัน เนื่องจาก พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ส่วนใหญ่ทรงประทับเมื่อทรงผนวชเป็นพระภิกษุที่วัดบวรนิเวศวิหาร จึงทรงผูกพันและอุปถัมภ์พระอารามแห่งนี้โดยตลอด ทำให้เขตพุทธาวาสของวัดบวรนิเวศวิหารเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมล้ำค่าแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม

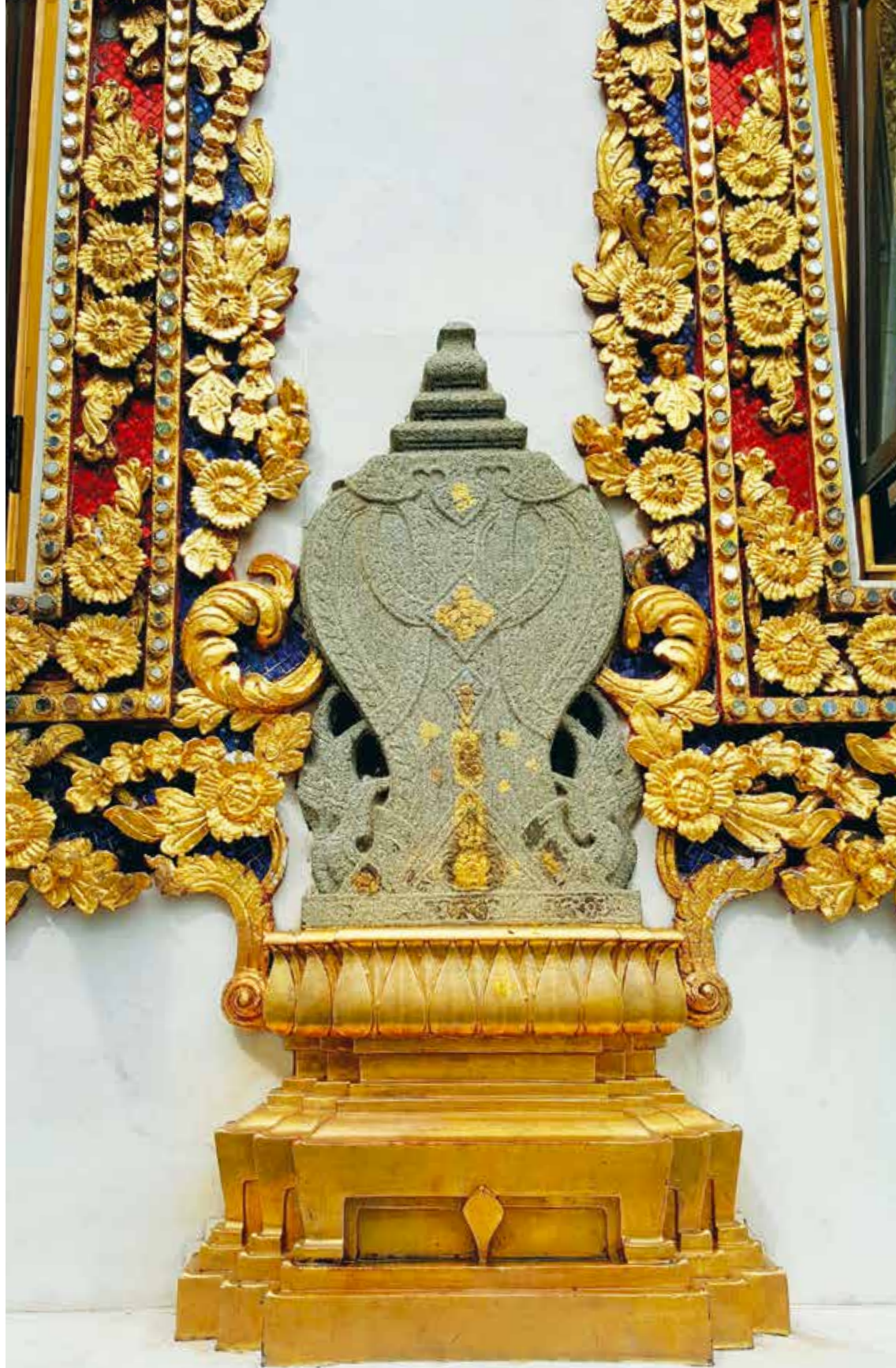

พระอุโบสถ เป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานศิลปะแบบพระราชนิยมสมัยรัชกาลที่ ๓ ฝีมือสกุลช่างวังหน้ากับศิลปะตะวันตกสมัยรัชกาลที่ ๔ ตัวอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีตรีมุขและมีพาไลรอบ เสาด้านหน้าเป็นเสาเหลี่ยมมีบัวหัวเสาเป็นลายฝรั่ง หลังคาปูกระเบื้องเคลือบลูกฟูกแบบจีน ส่วนหน้าบันประดับกระเบื้องเคลือบลายดอกพุดตาน ใบเทศ ตรงกลางเป็นตรามหาพิชัยมงกุฎ ซึ่งเป็นพระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผนังพระอุโบสถปูด้วยหินอ่อนนิตาลีจากการบูรณะในสมัยหลัง ชุ้มประตูและหน้าต่างเป็นลายปูนปั้นปิดทองประดับกระจก บานประตูด้านหน้าเป็นไม้แกะสลักปิดทองรูปอาร์กซ์คู่แบบจีนหรือเขี้ยวกาง ส่วนใบเสมาฝังติดผนัง

หน้าบันพระอุโบสถ
ลวดลายปูนปั้นปิดทองประดับกระจก
เป็นตราพระมหามงกุฎรายล้อม
ด้วยลวดลายพรรณพฤกษาประดับ
กระเบื้องเคลือบสี

กรอบและซุ้มหน้าต่างพระอุโบสถ
เป็นงานปูนปั้นลงรักปิดทองประดับกระจกวาดลายดอกไม้และใบไม้
ที่เป็นลวดลายศิลปะจีนผสมกับลวดลายศิลปะตะวันตก
ซึ่งเรียกลวดลายประเภทนี้ว่า “ลายอย่างเทศ”

ใบสีมาประดิษฐานบนแท่น
ฝังติดกับผนังพระอุโบสถด้านนอก
ตามแบบสกุลช่างวังหน้า
รูปแบบเช่นนี้ปรากฏอยู่ที่
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
และวัดชนะสงคราม

เพดานพระอุโบสถ
มีการปิดทองคำอย่างงดงาม

พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญหลายองค์ อาทิ พระประธานองค์แรก หรือพระสุวรรณเขต เป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพย์ทรงอัญเชิญมาจากวัดสระตะพาน เมืองเพชรบุรี

พระสุวรรณเขต

พระประธานพระอุโบสถองค์แรก
ของวัดบวรนิเวศวิหาร
ขนาดหน้าตัก ๙ ศอก ๒๑ นิ้ว

พระพุทธชินสีห์ เป็นพระพุทธรูปสำคัญสมัยสุโขทัย สันนิษฐานว่าพระมหาธรรมราชา
ที่ ๑ ทรงสร้างพร้อมกับพระพุทธชินราช และพระศาสดา สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศักดิพลเสพย์
ทรงอัญเชิญมาจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

ภายในพระอุโบสถ
ประดิษฐานพระพุทธชินสีห์
พระประธานในพระอุโบสถ

พระอัฐารส เป็นพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทร ประดิษฐานอยู่ที่มุขตะวันออกและตะวันตก
ด้านหลังของพระอุโบสถ พร้อมพระสาวกองค์ละคู่

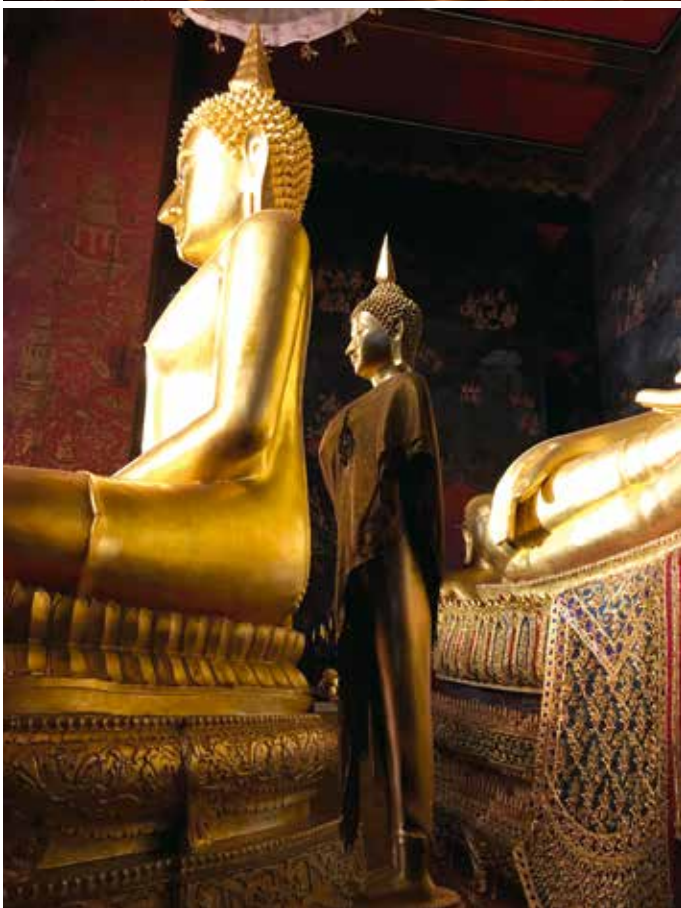
พระอัฐารส

สูงตลอดพระรัศมี ประมาณ ๓ เมตร
สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระพุทธรูปลีลาปางห้ามพระแก่นจันทน์ ขนาดเท่าพระองค์เมื่อ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ และอัญเชิญประดิษฐานไว้บนฐานชุกชีเบื้องพระหัตถ์ขวาพระพุทธชินสีห์ภายในพระอุโบสถ

พระพุทธสยามาภิวฒนบพิตร ภูมิพลสหัสสทิวส์รัชการี ปณณาสวรรษศรีอุภัยมหามงคล ซึ่งเป็นพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา ๕๐ พรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพระพุทธวิโลกนญาณบพิตร สิริกิตติธรรมโสถถิมงคล ซึ่งเป็นพระพุทธรูปประจำพระชนมวารสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๙ ประดิษฐานอยู่บนชุกชีด้านข้างพระพุทธชินสีห์

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร (ปางรำพึง) ขนาดเท่าพระองค์เมื่อ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๒๐ และอัญเชิญประดิษฐานไว้บนฐานชุกชีเบื้องพระหัตถ์ซ้ายพระพุทธชินสีห์ภายในพระอุโบสถ

ภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังที่ทรงคุณค่า ประกอบด้วยภาพฝาผนังตอนบนเหนือกรอบประตูหน้าต่างขึ้นไป เป็นภาพฝรั่งปริศนาธรรมฝีมือขรัวอินโข่ง จิตรกรเอกสมัยรัชกาลที่ ๔ และภาพฝาผนังตอนล่าง เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมไทยและประเพณีทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ที่เสาดภายในพระอุโบสถยังมีภาพปริศนาธรรมวาดโดย ขรัว อินโข่ง

ภาพปริศนาธรรมบานที่ ๑๕
ภาพดอกบัวกำลังบานอยู่กลางสระ หมายถึง
พระพุทธเจ้าเปรียบดังดอกบัวที่บานแล้ว พระธรรม
เปรียบดังรสหวานของดอกบัวนั้น พระสงฆ์ผู้บริโภคร
พระธรรม เปรียบดังหมู่ผึ้งที่เข้าบริโภครสหวานนั้น

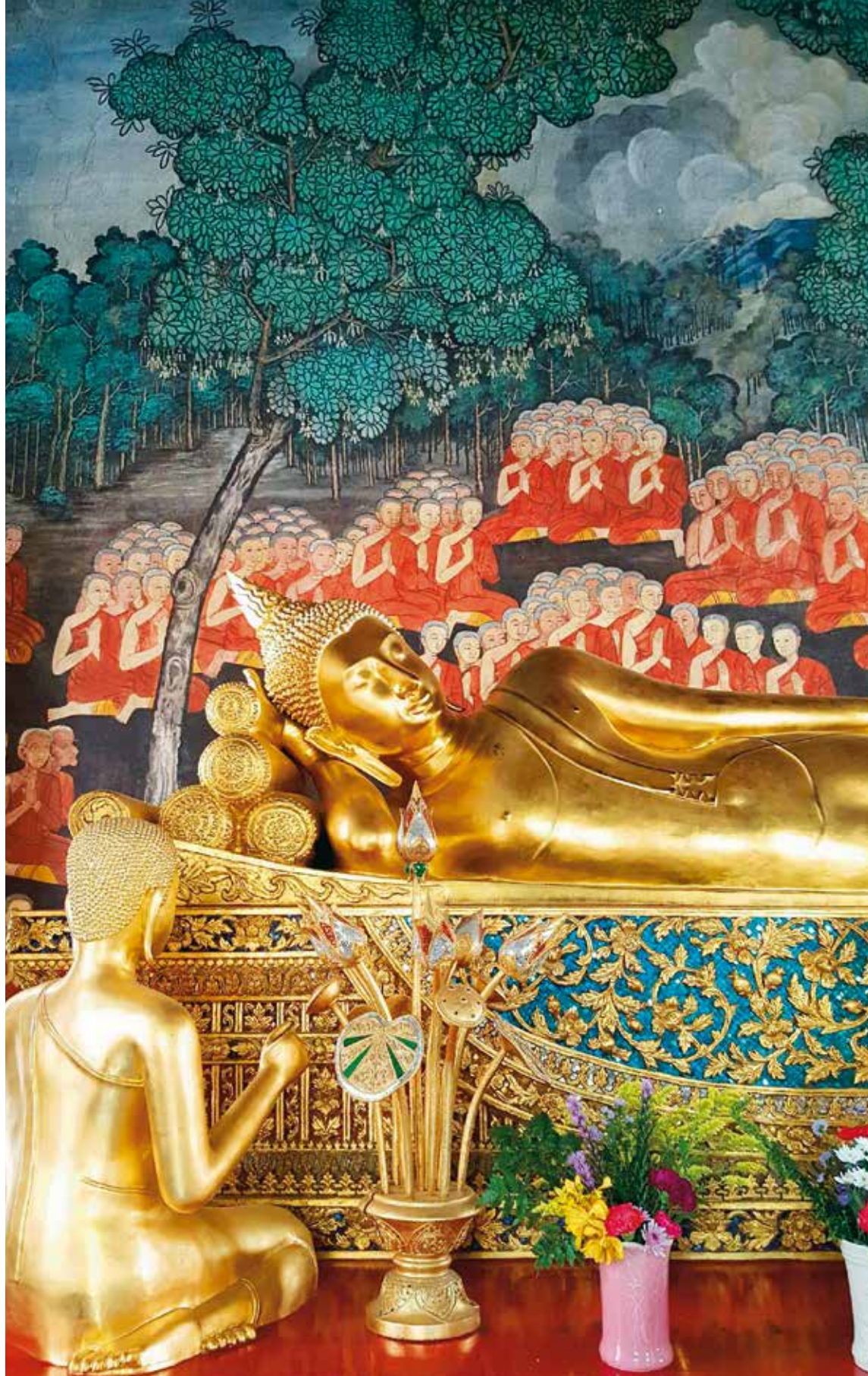

←
พระเจดีย์กะไหล่ทอง
ประดิษฐานอยู่กลางแท่น
ภายในห้องคูหาพระเจดีย์
ด้านหน้าของพระเจดีย์กะไหล่ทอง
ประดิษฐานพระไพริพินาศเจดีย์
เจดีย์สลักจากหินอ่อนสีชมพู

วิหารพระศาสดา เป็นพระวิหารที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระศาสดาซึ่งหล่อคราวเดียวกับพระพุทธรชินสีห์และพระพุทธรชินราช และอัญเชิญมาประดิษฐาน ณ วัดบวรนิเวศวิหารในพ.ศ. ๒๔๐๖ ภายในพระวิหารแบ่งเป็น ๒ ตอน ห้องด้านทิศตะวันออกประดิษฐานพระศาสดา ห้องด้านทิศตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรไสยา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาจากวัดพระพายหลวง เมืองสุโขทัย เมื่อครั้งยังทรงผนวชใน พ.ศ. ๒๓๙๐

พระศรีศาสดา พระประธาน
ประดิษฐานในวิหารพระศาสดา
ห้องด้านทิศตะวันออก

พระไสยา
เป็นพระพุทธรูปหมวดใหญ่
สมัยสุโขทัย ปางปรินิพพาน
ประดิษฐานภายในวิหารพระศาสดา
ห้องด้านทิศตะวันตก ด้านหลังมี
จิตรกรรมฝาผนังเขียนภาพพุทธ
ประวัติตอนปรินิพพาน

↑
วิหารพระศาสดาและหอรบฝั่ง

หน้าบันวิหารพระศาสดา
 ประดับด้วยพระมหาพิชัยมงกุฏ
 ประดิษฐานเหนือพานแว่นฟ้า
 ประกอบด้วยฉัตร ๗ ชั้น ๒ ข้าง

พระวิหารแก้ว เป็นวิหารน้อยก่ออิฐถือปูนแบบสถาปัตยกรรมจีน ลวดลายการตกแต่งและจิตรกรรมฝาผนังเป็นแบบจีน เขียนเรื่องสามก๊ก ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ๓ องค์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์อดีตเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า

วิหารแก้ว

สร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมจีน หลังคาลดหลั่นกัน ๓ ชั้น หลังคาอ่อนโค้งแบบท้องสำเภา มีงานประดับสันหลังคาแบบจีน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. ๒๕๕๓. การเปลี่ยนแปลงด้านสถาปัตยกรรมศิลปกรรมในสมัยรัชกาลที่ ๕. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- คณะกรรมการดำเนินงานฉลองพระชนมายุ ๙๐ พรรษา สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. ๒๕๓๑. **ประวัติวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองพระชนมายุ ๙๐ พรรษาสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. ๒๕๔๖. **ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. ๒๔๗๐. **ตำนานสุสานหลวง วัดเทพศิรินทราวาส กับตำนานมโหรี**. พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ชลธีร์ ธรรมวรานุการ และ ทรงวิทย์ แก้วศรี (บก). ๒๕๔๓. **ประวัติวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์. (บก.) ๒๕๕๘. **แผนที่กรุงเทพ จ.ศ. ๑๒๔๙**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ประทีน มหพันธ์. ๒๕๔๐. **พระจุฑาราชสถาน ณ เกาะสีชัง**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- พระเทพวราจารย์ (วัดบวรนิเวศวิหาร). ๒๕๓๕. **ประวัติ วัดและโบราณสถาน**. กรุงเทพฯ : บริษัททรงสิทธิ์วรรณ จำกัด.
- พระพรหมมุนี (สุมัง อคฺคชิโน) และคณะ. ๒๕๕๕. **วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม พระอารามประจำรัชกาลที่ ๕**. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์. ๒๕๔๖. **วัดบวรนิเวศวิหาร**. นครปฐม : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพและหม่อมเจ้าหญิงจางจิตรถนอม พระธิดา. ๒๕๓๗. **จดหมายเหตุพระราชวังบางปะอินและวัดนิเวศธรรมประวัติ**. กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๕๐. **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.
- วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม. ๒๕๓๘. **ประมวลเอกสารสำคัญเนื่องในการสถาปนาวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เล่ม ๑**. กรุงเทพฯ.
- _____ . ๒๕๓๘. **ประมวลเอกสารสำคัญเนื่องในการสถาปนาวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เล่ม ๒**. กรุงเทพฯ.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์ และมลฤดี สายสิงห์. ๒๕๕๖. **ศิลปกรรมวัดบวรนิเวศวิหาร**. กรุงเทพฯ : วัดบวรนิเวศวิหาร.
- ศานติ ภักดีคำ และชาตรี ประกิตนทการ. ๒๕๕๖. **พุทธาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร**. กรุงเทพฯ : โครงการบูรณปฏิสังขรณ์วัดบวรนิเวศวิหาร ในพระราชูปถัมภ์.
- สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง. ๒๕๕๒. **พระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร เล่ม ๓**. นครปฐม : วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. ๒๕๕๔. **เทพศิรินทราวาส**. กรุงเทพฯ : แปลนพริ้นติ้ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ๒๕๕๘. **ภูมิรู้สี่ขั้ว : ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ.
- อเนก นาวิกมูล. ๒๕๕๔. **สี่ขั้ว ความหลังครั้งรัชกาลที่ ๕**. กรุงเทพฯ : แสงดาว.

โครงการจัดทำหนังสือสมุดภาพ สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทรงธรรม เพื่อเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ในโอกาสที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยใน พ.ศ. ๒๕๖๐ และเป็นปีที่นิสิตเก่าจุฬาฯ รุ่นน้องใหม่ปีการศึกษา ๒๕๑๐ ได้เข้าศึกษาครบ ๕๐ ปี กลุ่มนิสิตเก่าจุฬาฯ ๒๕๑๐ จากหลายคณะผู้มีความสนใจและมีงานอดิเรกเป็นการถ่ายภาพ ได้ร่วมกันจัดทำกิจกรรมภายใต้ชื่อกลุ่ม แล่อดเลนส์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ ชมรมน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐ และจัดทำหนังสือสมุดภาพศาสนสถาน ชื่อ **สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทรงธรรม** โดยได้รับทุนสนับสนุนการพิมพ์จากสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม

๑. หลักการและเหตุผล

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีในพุทธศักราช ๒๓๒๕ พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้กรุงเทพมหานครเจริญรุ่งเรืองเหมือน “เมื่อครั้งบ้านเมืองยังดี” หรือกรุงศรีอยุธยาในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศที่เจริญรุ่งเรืองทุกด้าน โดยเฉพาะด้านศิลปกรรม จึงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างพระราชนิเวศน์มณฑลสถาน อันประกอบด้วยพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดารามทั้งดงามประดุจ “อยุธยาที่ยังฟ้า ลอยสวรรค์ ลงถ” ต่อมาเมื่อบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองมั่นคงตามลำดับและมีการติดต่อค้าขายกับนานาประเทศ ศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์จึงปรากฏรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากจีนและตะวันตกเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เปิดรับและสืบทอดความรู้ ตลอดจนวิทยาการแขนงต่างๆ จากชาวตะวันตกอย่างกว้างขวาง มีการสร้างอาคารของทางราชการ และพระราชวังที่มีการผสมผสานศิลปกรรมแบบตะวันตกกับสถาปัตยกรรมไทยอย่างแพร่หลาย รวมทั้งศาสนสถานที่มีความวิจิตรงดงาม ทั้งทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และประณีตศิลป์ ซึ่งหาที่ใดเปรียบมิได้

ศาสนสถานที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง ณ อาณาบริเวณต่าง ๆ ของกรุงรัตนโกสินทร์และหัวเมืองรวม ๕ แห่ง ได้แก่ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามซึ่งถือว่าเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๕ วัดเทพศิรินทราวาส วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม วัดนิเวศธรรมประวัติ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และวัดอัมพวันคีรีนิมิตร ที่เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทยทั่วประเทศ และเพื่อความเป็นศรีสง่าแก่บ้านเมืองไทย

อย่างไรก็ตามตลอดห้วงเวลาที่ผ่านมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นระยะเวลากว่า ๑๕๐ ปี ความงดงามทางสถาปัตยกรรมของศาสนสถานทั้ง ๕ แห่งได้ทรุดโทรมและเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงตระหนักถึงความสำคัญของปูชนียสถานในพระพุทธศาสนาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง ซึ่งล้วนแสดงร่องรอยทางประวัติศาสตร์ สะท้อนภูมิปัญญา และความมีอารยะของบรรพชนไทย เป็นสถาปัตยกรรมทั้งดงามวิจิตรด้วยฝีมืออันประณีตของบรรดาช่างเมื่อครั้งอดีต ซึ่งต่างอุทิศตนเพื่อเนรมิตรังสรรค์สุดยอดศิลปกรรมอันเป็นเกียรติยศประดับแผ่นดิน ถือเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติ ประกอบกับการที่พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยแนวทางการอนุรักษ์ที่สอดคล้องไปกับการพัฒนาและการบูรณาการวิวัฒนาการของงานศิลปกรรม จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีการอนุรักษ์และทำนุบำรุงศาสนสถาน เพื่อให้ความงามและความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม ตลอดจนความรุ่งเรืองของศาสนสถานต่างๆ กลับสู่สภาพใกล้เคียงกับเมื่อครั้ง “บ้านเมืองรุ่งเรืองในสมัยรัชกาลที่ ๕” และสมประสงค์การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน

สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของศาสนสถานเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้สำคัญของงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ ที่สมควรถ่ายทอดให้เด็ก เยาวชน คนรุ่นใหม่ และประชาชนทั่วไปได้เห็นความงดงามของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมทางศาสนสถาน อันเป็นมรดกตกทอดในเชิงช่างที่สืบทอดกันมา จึงควรบูรณาการความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ประกอบกับในห้วงแห่งความมหาวิปโยคของปวงชนชาวไทย เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จสู่สวรรคาลัย ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นที่พระราชทานไว้แก่ชาติและประชาชนชาวไทย พระองค์ทรงเป็น “บรมครูยิ่งใหญ่แห่งแผ่นดินไทย” ในศาสตร์และศิลป์ทุกสาขา กลุ่มแอลอดเลนส์ ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมภายใต้ชมรมน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐ จึงจัดทำหนังสือสมุดภาพ ชื่อ “สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทรงธรรม” ภายใต้โครงการจัดพิมพ์หนังสือสมุดภาพถ่ายภาพศาสนสถาน ที่รวบรวมภาพสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของศาสนสถาน ๕ แห่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ พร้อมกับเงินทุนของภาครัฐ เอกชนและองค์กรต่างๆ ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์ ประกอบด้วย วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดเทพศิรินทราวาส วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม วัดนิเวศธรรมประวัติ และวัดอัมพวันคีรีนิมิตร รวมถึงวัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีสถาปัตยกรรมแบบไทยผสมจีนทั้งงดงาม และเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ที่เสด็จออกทรงผนวชทุกพระองค์ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ ต่อเนื่องจนถึงรัชกาลปัจจุบัน พร้อมองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมโดยย่อของศาสนสถานทั้ง ๖ แห่ง เพื่อเทิดพระเกียรติและเผยแพร่พระมหากรุณาธิคุณของทั้งสองพระองค์ อีกทั้งเป็นแรงบันดาลใจให้เยาวชนเห็นคุณค่า ชาบซึ้ง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมโดดเด่นชั่วกาลนาน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สองมหाराชนักพัฒนา ผู้ทรงมีคุณูปการต่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรม และต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องในวโรกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๒ เพื่อเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ

๒.๓ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงคุณค่าและความงดงามของงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมไทยที่ปรากฏอยู่ในศาสนสถาน ก่อให้เกิดกระแสการตอบรับที่ดีของสังคม และร่วมแรงร่วมใจสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย

๒.๔ เพื่อการบูรณาการ และการขยายเครือข่ายด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

๓. เป้าหมาย / งบประมาณ

๓.๑ เชิงปริมาณ

หนังสือสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมทางศาสนสถานสำคัญที่ได้รับการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จำนวน ๒,๕๐๐ เล่ม

๓.๒ เชิงคุณภาพ

องค์ความรู้ศิลปะร่วมสมัย สาขาสถาปัตยกรรม เกิดการถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๓.๓ งบประมาณการพิมพ์

โดยความอนุเคราะห์จากงบประมาณของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม

หนังสือสมุดภาพ “สืบสานศิลป์ ในแผ่นดินพระทรงธรรม”
The Royal Temple Art in the Reign of King Chulalongkorn

เลขหมู่หนังสือ : ๗๐๐
ISBN : 978-616-445-248-0
จำนวนพิมพ์ ๒,๕๐๐ เล่ม
พ.ศ. ๒๕๖๐

ที่ปรึกษา

นายวีระ โรจน์พจนรัตน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
นางสาววิมลลักษณ์ ชูชาติ	ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม
นายพงศ์โพยม วาศภูติ	ประธานชมรมน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐
นางพรรณทิพา บุญเกียรติ	ประธานกลุ่มแลลดเลนส์
นางสุทธินิ ยาวะประภาษ	ที่ปรึกษากระทรวงวัฒนธรรม
ม.ร.ว.ดัดฉัตรพินิจ รัชนี้	ที่ปรึกษาโครงการกลุ่มแลลดเลนส์

ผู้ประสานงานโครงการ

นางสาวสมลักษณ์ คล่องแคล่ว	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านส่งเสริมงานวิจิตรศิลป์ (ทัศนศิลป์) สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย
---------------------------	--

คณะผู้จัดทำหนังสือ

ผศ. ดร.วงเดือน นาราสัจ	ผู้เขียนและบรรณาธิการ
นายวรพจน์ จิระวัฒน์พงศา	บรรณาธิการภาพ
นางสุภาณี รัชไชยบุญ	ผู้ประพันธ์บทร้อยกรอง
นางสาวดารานีย์ ต้นชัยสวัสดิ์	ผู้ช่วยบรรณาธิการ
นายถิรวัฒน์ พรหมกลิน	ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ช่างภาพ

นางธีราพร วิรุฬห์รักษ์	นางสาวเนตรนฤมล ศิริมณฑล
นายบุญเลิศ เจริญทอง	ดร. ปรัชญา ภิญญาวัฒน์
นางพรรณทิพา บุญเกียรติ	นางพรอนงค์ นิยมคำ ไชริคาวา
นายไพบุลย์ เพชรโรจน์	นางเย็นจิตร พลฤทธิ์โนบัย
ผศ.ดร.วงเดือน นาราสัจ	นายวรพจน์ จิระวัฒน์พงศา
นางวิบูลย์รัตน์ กริதியานนท์	นางศุภอาภา ทศนเรืองรอง
นายสนั่นชัย วิวัฒน์สัน	นายสุรพล จันทน์น้อย
นางอรุณี ไตรโรจน์	นายอัครเดช บุณนาค
นางอัมพร กิริติบุตร	

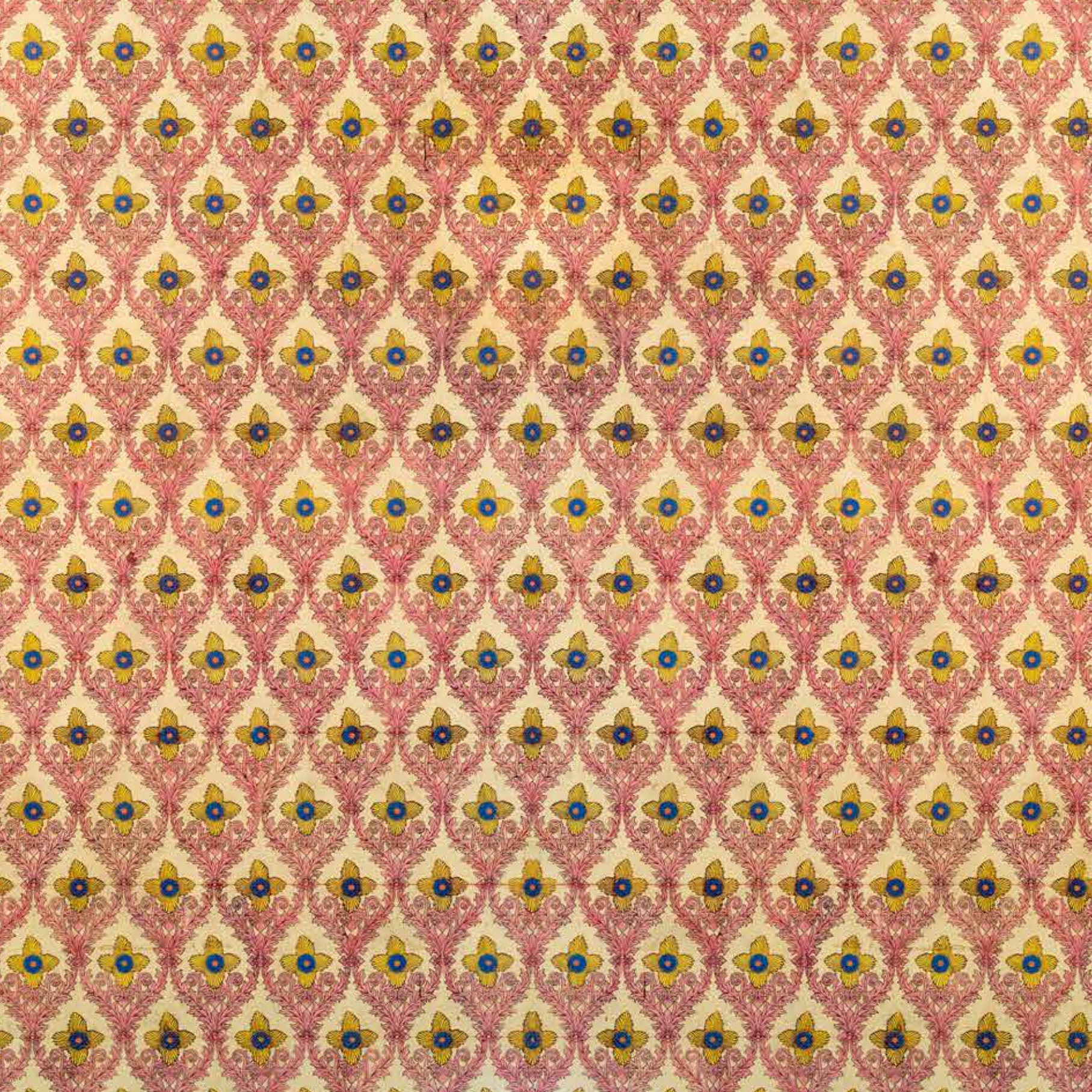
ออกแบบจัดทำรูปเล่ม

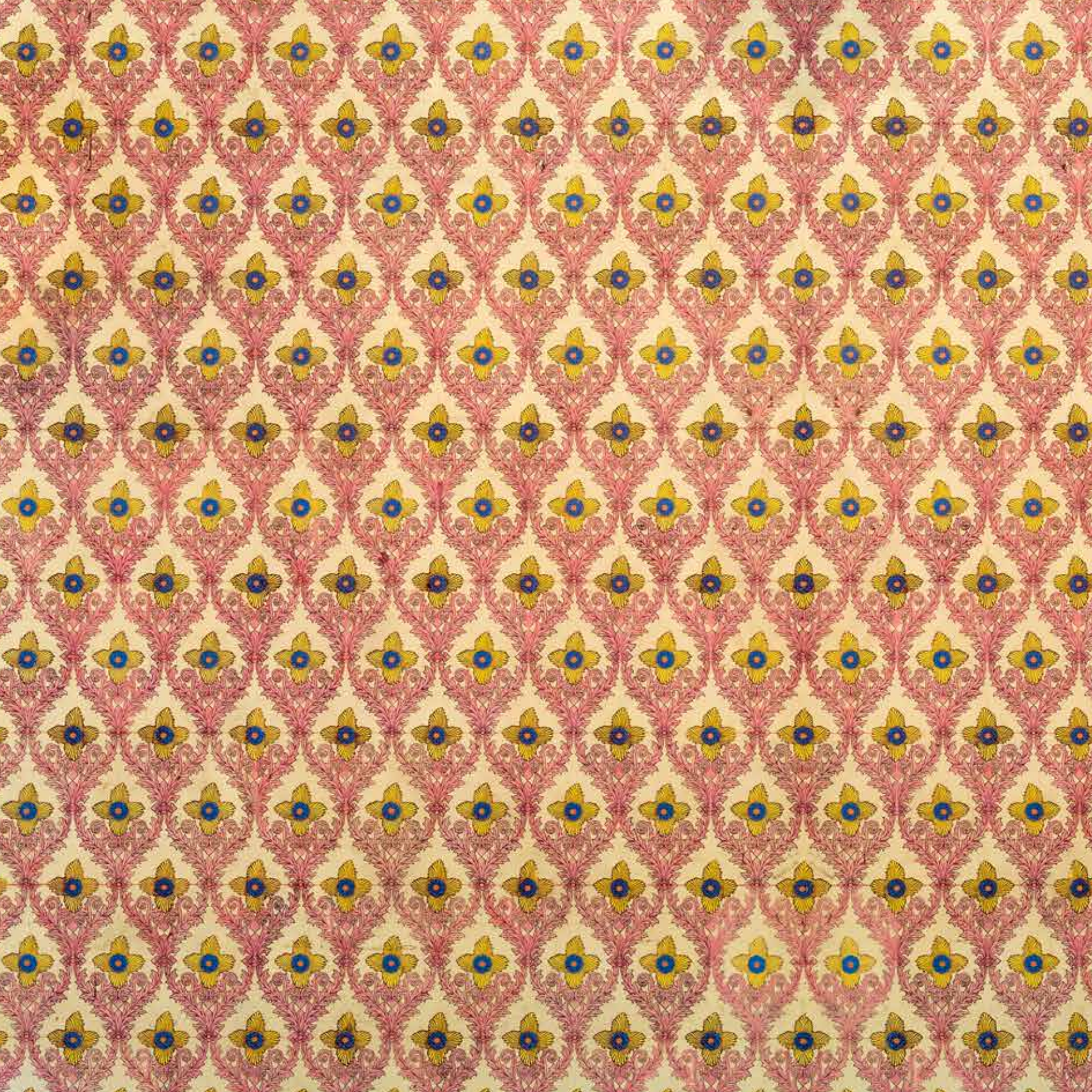
ฝ่ายออกแบบ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด

พิมพ์ที่

บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด

ชมรมน้องใหม่จุฬาฯ ๒๕๑๐

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม

๑๐ ถนนเทียมร่วมมิตร แขวงห้วยขวาง เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๒๐๔ ๓๕๐๓ www.culture.go.th สายด่วนวัฒนธรรม ๑๗๖๕